BROEDVOGELINVENTARISATIE MIDDELBURG 2008

J.M. Walhout
Oktober 2008

Opdrachtgever:
Gemeente Middelburg
Postbus 6000
4330 LA Middelburg

Inhoud

Inleiding 2

1 Methode, onderzoeksperiode en weersomstandigheden 3

1.1 Methode 3
1.2 Onderzoeksperiode 3
1.3 Weersomstandigheden 4

2 Gebiedsbeschrijving 6

2.1 Algemeen 6
2.2 Wijken en bebouwing 6
2.3 Parken en anderen groene gebieden 7
2.4 Water 8
2.5 Braakliggende terreinen 8

3 Resultaten 9

3.1 Inleiding 9
3.2 Soortbesprekingen 10

4 Nestkastonderzoek 2008-10-29 85

4.1 Inleiding 85
4.2 Methode 85
4.3 Nestkastgegevens 85
4.3.1 Aantallen 86
4.3.2 Kasttypen 86
4.4 resultaten 89

5 Conclusies en aanbevelingen 95

5.1 Conclusies 95
5.1.1 Broedvogelonderzoek 95
5.1.2 Nestkastonderzoek 95
5.2. Aanbevelingen 96
5.2.1 Broedvogelonderzoek 96
5.2.2 Nestkastonderzoek 96

Literatuur 98

Tabellen en bijlagen:

Bezoekdata en weersomstandigheden (tabel) 5
Totaaloverzicht van nestkasten en bezetting (tabel) 92
Datumgrenzen en fusieafstanden (bijlage 1) 99
Aantallen en dichtheden 1989, 2007 en 2008 (bijlage 2) 101

Inleiding

Vogelbescherming Nederland voert sinds 2007 actie voor stadsvogels, omdat een aantal karakteristieke stadsvogels als Huismus, Spreeuw en Huiszwaluw sterk in aantal afnemen.
Met het project stadsvogels stimuleert Vogelbescherming gemeenten om actief beleid te voeren gericht op de bescherming en het verbeteren van de leefomstandigheden van stadsvogels.
De Gemeente Middelburg heeft besloten deel te nemen aan dit project en de broedvogelinventarisatie van 2008 maakt hier deel van uit.
De Gemeente Middelburg wil in de periode 2007-2009 drie jaar lang de stadsvogels monitoren, om zo een beeld te krijgen van de verspreiding en aantalontwikkelingen van deze soorten.
Gezien de grootte van het onderzoeksgebied is er voor gekozen per jaar een geselecteerd aantal soorten te inventariseren.
Vorig jaar is een aantal soorten geselecteerd en geïnventariseerd, waaronder alle kwetsbare en bedreigde soorten (Rode Lijstsoorten). Deze soorten zullen ook in 2009 worden geïnventariseerd.
In 2008 zijn alle overige soorten geïnventariseerd. Het gaat hierbij vooral om de talrijkere soorten als Koolmees, Pimpelmees, Merel en ook watervogels als Wilde Eend, Waterhoen en Meerkoet. Een aantal schaarsere soorten die in 2007 ook al zijn geïnventariseerd zijn dit jaar weer geteld.

Verder zijn in 2008 gedurende het broedseizoen alle gemeentelijke nestkasten volgens een vooraf afgesproken methode gecontroleerd.
Op basis van de gegevens van het onderzoek zal worden gekeken of door middel van bijvoorbeeld groenbeheer, beschermingsmaatregelen en het plaatsen van nestkasten de achteruitgang van een aantal soorten is te voorkomen of te stoppen.

Er is een eerder gebiedsdekkende inventarisatie van Middelburg bekend uit 1989 (Mostert 1989). In dat jaar zijn alle vogelsoorten geïnventariseerd met uitzondering van Huismus en Spreeuw, juist twee soorten die de laatste decennia sterk in aantal achteruit gaan.

In dit rapport worden de resultaten van de uitgevoerde broedvogelinventarisatie (2008) en het nestkastonderzoek (2008) weergegeven.
Verder wordt beknopt aandacht besteed aan de weersomstandigheden en gebiedsbeschrijving.
In het laatste hoofdstuk worden aanbevelingen gedaan voor bescherming en beheer.

1 Methode, onderzoeksperiode en weersomstandigheden

1.1 Methode

In de periode 10 maart t/m 10 juli 2008 is heel Middelburg onderzocht op broedvogels. Inventarisatieronden werden vooral fietsend (woonwijken) en deels lopend (parken, groenstroken, sportterreinen, braakliggende percelen) gedaan.
Voor het onderzoek is Middelburg opgedeeld in 19 deelgebieden die alle vijf maal zijn bezocht, met uitzondering van de nieuwbouwwijk Mortiere (drie bezoeken) en het bedrijventerrein Mortiere (twee bezoeken).
Het onderzoek is uitgevoerd volgens de richtlijnen van het Broedvogel Monitoring Project Stadsvogels (BMP-stadsvogels) van SOVON (van Dijk 2004) en de methode territoriumkartering (Hustings et al 1985).
Territoriumindicerende waarnemingen van de doelsoorten werden tijdens de bezoekrondes ingetekend op veldkaarten en thuis overgezet op soortkaarten. De waarnemingen van de verschillende bezoeken zijn volgens de standaardcriteria geclusterd tot territoria.
Bij het interpreteren van de gegevens zijn datumgrenzen (periode waarin waarnemingen territoriumindicerend zijn) en fusieafstand (arbitraire afstand tussen twee niet-uitsluitende waarnemingen op basis waarvan kan worden besloten tot één of meer territoria) van belang. Bijlage 1 geeft een overzicht van datumgrenzen en fusieafstanden van de geïnventariseerde soorten.

1.2 Onderzoeksperiode

Totaal werd op 40 verschillende dagen 122 uur geïnventariseerd met als uiterste bezoekdata 13 maart en 2 juli.
De inventarisatieronden waren tamelijk gelijkmatig verdeeld over de gehele periode. De meeste velduren werden gemaakt in mei (41).
Omdat de zangactiviteit van de meeste soorten het hoogst is in de vroege ochtend werden de telrondes ’s morgens uitgevoerd. Een overzicht van de bezoekdata en inventarisatietijden is te vinden in bijlage 1.

1.3 Weersomstandigheden

De zangactiviteit van veel vogelsoorten wordt – behalve door het tijdstip van de dag – in sterke mate bepaald door weersomstandigheden. Vooral harde wind is een belemmerende factor. Daarnaast hebben neerslag en extreem hoge of lage temperaturen een negatief effect op de zangactiviteiten (en het broedsucces) van vogels.
Hieronder volgt per maand een korte beschrijving van de weersomstandigheden in de maanden maart t/m juni, gebaseerd op de maandoverzichten van de KNMI (www.KNMI.nl). Het betreft hier overigens landelijke gemiddelden.

Maart was een zeer natte maand met een gemiddelde maandtemperatuur van 5,9 ˚C (vrijwel gelijk aan langjarig gemiddelde van 5,8 ˚C). Het aantal zonuren was iets bovengemiddeld (125 tegen 115 normaal), maar juist in het zuiden van het land scheen de zon minder vaak. De tweede helft van de maand was vrij koud. In de periode 17-26 maart lagen de nachttemperaturen vaak rond of onder het vriespunt. In de nacht van 23 op 24 maart (Pasen!) viel zelfs een dik pak sneeuw. Totaal telde de maand 9 vorstdagen, de laagste temperatuur was -7 ˚C op eerste paasdag. De hoogste temperatuur werd op de 30^{e} vastgesteld (16,0 ˚C).

April was vrij zacht, droog en zonnig. De gemiddelde temperatuur lag met 8,9˚C iets boven het langjarige gemiddelde (8,3 ˚C). Tot 20 april kwamen de maximumtemperaturen niet boven de 15 ˚C uit, daarna volgde een periode met zacht maar wisselvallig lenteweer met 2 warme dagen (26 en 27 april 21-24 ˚C). In de Bilt werden 8 vorstdagen geregistreerd tegen vier normaal. 7 april was de koudste dag (minimumtemperatuur -5,5 ˚C). Gemiddeld viel er in het land 33mm regen (tegen 44 mm normaal). De zon scheen 190 uren tegen 162 uur normaal.

Mei was een uitzonderlijk warme maand (15,7 ˚C tegen 12,7 ˚C normaal) en daarbij ook zeer zonnig en vrij droog. Het aantal zonuren (274) lag ver boven gemiddeld (209). Totaal werden maar liefst 9 zomerse dagen (temperatuur >25 C) genoteerd, waarvan 8 van 7-14 mei. De hoogste temperatuur werd vastgesteld op 10 mei (28,5 C), de laagste op 19 en 20 mei (0,0 C). Er viel gemiddeld over het land 38mm neerslag, aanzienlijk minder dan het langjarig gemiddelde (57mm). Plaatselijk vielen wel grotere hoeveelheden. Met name vanaf 29 mei was er in delen van het land sprake van zware onweersbuien met lokale wateroverlast.

Juni was ook een warme, zonnige en gemiddeld genomen vrij droge maand. De maand telde 22 warme (>20 C) en 5 zomerse (>25 C) dagen. De gemiddelde temperatuur was 16,5 C, ruim een graad boven het langjarige gemiddelde. De eerste decade was warm met soms ook zware onweersbuien, de tweede decade was koel en in de laatste tien dagen van de maand was sprake van wisselvallig, maar vrij warm zomerweer. Tropisch warm werd het op 2 juni (30,4 C), de koudste nachten vielen tussen 14 en 17 juni met temperaturen van 1-2 C en plaatselijk vorst aan de grond. De gemiddelde hoeveelheid neerslag was met 49mm (tegen 71 normaal) aan de lage kant, maar plaatselijk viel meer dan 100mm. Op 22 juni trokken zware buien met onweer, zware windstoten en hagelbuien over het land. De zon scheen gemiddeld 242 uur tegen 192 normaal. In het zuiden van het land (Limburg en Zeeland) lag het aantal zonuren echter fors lagen (205).

Juli was warm en nat. Op de laatste inventarisatiedag (2 juli) was er sprake van tropische temperaturen.

Kort samengevat waren de inventarisatieomstandigheden in maart en de eerste helft van april matig tot redelijk, in de tweede helft van april en de eerste helt van mei uitstekend en in de tweede helft van mei en in juni matig tot redelijk.
In de tabel op de volgende bladzijde zijn meer gedetailleerde gegevens opgenomen over windrichting, windkracht, minimumtemperatuur en maximumtemperatuur (gebaseerd op metingen in Vlissingen van het KNMI).

Bezoekdata en weersomstandigheden (2008)

Datum	Tijd	Wind	Bewolking	Temperatuur (min/ max)
13 maart	07.45-08.35 uur	ZWZ 4-7	zwaar bewolkt	7/ 9
15 maart	06.50-09.45 uur	ZO 3-5	zwaar bewolkt	7/ 13
17 maart	08.10-11.55 uur	N 4-5	zwaar bewolkt	3/ 8
19 maart	08.15-11.15 uur	NNW 4-5	zwaar bewolkt	3/ 8
22 maart	07.00-09.35 uur	N 4-6	onbewolkt	0/ 8
24 maart	06.35-10.50 uur	NW 5	half bewolkt, sneeuw	0/ 4
28 maart	08.10-11.45 uur	ZZW 5 -7	zwaar bewolkt	4/ 9
29 maart	06.20-12.10 uur	ZZW 6-7	onbewolkt	7/ 12
2 april	08.05-11.35 uur	W 4-5	zwaar bewolkt	8/ 10
4 april	06.50-10.40 uur	ZW 4	zwaar bewolkt	6/ 11
7 april	08.05-11.35 uur	WZW 3-5	zwaar bewolkt	2/ 7
11 april	06.40-12.00 uur	ZW 4-6	licht bewolkt	7/ 12
13 april	06.55-09.50 uur	ZW 3-4	half bewolkt	6/ 12
18 april	06.40-11.45 uur	ONO 5-6	half bewolkt	5/ 13
20 april	06.30-12.10 uur	O 4-5	half bewolkt	8/ 17
21 april	07.15-09.05 uur	NO 4-5	half bewolkt	8/ 17
25 april	07.30-08.15 uur	WZW 3-4	half bewolkt	8/ 13
25 april	11.25-11.40 uur	WZW 3-4	half bewolkt	8/ 13
27 april	06.00-07.25 uur	ZZW 3-5	licht bewolkt	12/ 21
29 april	08.15-08.55 uur	Z 4-6	onbewolkt	8/ 13
1 mei	09.30-10.30 uur	ZZW 4-5	zwaar bewolkt	8/ 13
2 mei	05.45-09.00 uur	ZZW 2-3	half bewolkt	8/15
4 mei	05.45-06.45 uur	O 3	onbewolkt	12/ 21
5 mei	07.00-09.40 uur	ONO 3-4	onbewolkt	10/ 21
6 mei	05.45-07.25 uur	ONO 4	onbewolkt	12/ 23
7 mei	07.30-09.55 uur	ONO 3-4	onbewolkt	13/ 24
10 mei	05.45-11.20 uur	O 3	onbewolkt	15/ 26
12 mei	05.30-09.20 uur	NO 3-4	onbewolkt	14/ 25
16 mei	08.15-10.50 uur	NW 3	zwaar bewolkt	13/ 16
18 mei	05.30-07.45 uur	NNO 4-5	half bewolkt	9/ 14
21 mei	05.25-09.45 uur	NO 3-4	onbewolkt	9/ 19
23 mei	05.30-08.20 uur	ONO 3-4	zwaar bewolkt	15/ 21
28 mei	05.15-11.20 uur	Z 4-6	zwaar bewolkt	15/ 21
30 mei	05.10-06.25 uur	W 3-4	zwaar bewolkt	13/ 17
1 juni	05.25-10.05 uur	N 2-3	zwaar bewolkt	12/ 19
4 juni	05.15-08.35 uur	W 3-4	zwaar bewolkt	13/ 17
9 juni	05.15-08.55 uur	N 3-4	onbewolkt	13/ 25
11 juni	08.25-10.20 uur	NW 3-4	half bewolkt	14/ 18
25 juni	05.00-11.20 uur	WZW 5-7	half bewolkt	14/ 20
27 juni	08.05-09.15 uur	WZW 5-7	zwaar bewolkt	14/ 20
27 juni	08.15-09.50 uur	WZW 5-7	zwaar bewolkt	14/ 20
2 juli	05.05-07.50 uur	WNW 3	zwaar bewolkt	17/ 26

2 Gebiedsbeschrijving

2.1 Algemeen

Het voormalig eiland Walcheren is opgedeeld in drie gemeenten; Middelburg, Veere en Vlissingen. De gemeente Middelburg is ruim 53 vierkante kilometer groot en omvat naast de hoofdstad Middelburg ook de stad Arnemuiden en de dorpen Kleverskerke, Nieuw en Sint Joosland en Sint Laurens. Het onderzoeksgebied 2007 bestaat uit de stad Middelburg en is ongeveer 13,5 km² groot.

In de gemeente Middelburg woonden in juni 2008 47.310 mensen, het merendeel in de stad Middelburg (39.000).

De stad wordt doorsneden door het kanaal door Walcheren. Ten noorden van het Kanaal vinden we vooral de oudere delen van de stad, terwijl Middelburg-Zuid vrijwel geheel bestaat uit naoorlogse bebouwing.

2.2 Wijken en bebouwing

In het bebouwde gebied komen een aantal zeer specifieke vogelsoorten voor, die elders schaars of zeldzaam zijn. Het voorkomen van soorten als Huismus, Spreeuw, Zwarte Roodstaart, Gierzwaluw en Huiszwaluw is in Nederland zelfs goeddeels afhankelijk van de aanwezigheid van de mens omdat ze huizen en gebouwen prefereren als broedplaats.

Centrum: het centrum van Middelburg is ruim 1 km² groot en wordt grotendeels begrensd door de Bolwerken en aan de zuidoostgrens door het Kanaal door Walcheren. In het hart van de stad bevinden zich meer dan 1000 monumentale gebouwen, waaronder de abdij uit 1125 en het laatgotische stadshuis. De binnenstad is relatief rijk aan groen. De Bolwerken kenmerken zich door brede groenstroken en de met riet omzoomde vesten. Er is een klein park (het Molenwater) en veel huizen in het oude hart van de stad hebben grote huizen met hoge en oude bomen.

Klarenbeek: een naoorlogse buitenwijk van Middelburg. De wijk is ruim opgezet met voornamelijk vrijstaande huizen en villa's, er is veel groen, vooral rondom villa's aan de Prooyenseweg. Aan de noordoostzijde bevindt zich een nieuw sportveldencomplex omzoomd met struikgewas.

Veersepoort: een moderne nieuwbouwwijk aan de noordkant van Middelburg, ruim van opzet met veel open groen en water. De wijk grenst aan open gebied en een volkstuincomplex.

't Zand/Breewijk: een gevarieerde wijk, grenzend aan de westrand van het centrum, gekenmerkt door zowel jaren dertig woningen als nieuwere wijken (jaren zestig en zeventig). Er is veel groen in de vorm van een camping, een sportpark (Voorborch), een volkstuinencomplex en enkele kleine parkjes.

Stromenwijk: een vooroorlogse wijk met ook veel naoorlogse bebouwing, ingeklemd tussen het kanaal door Walcheren en de voormalige buitenplaats Toorenvliedt, thans stadspark.

Nieuw Middelburg: één van de oudere wijken. De eerste bebouwing dateert van de jaren twintig. Er zijn veel kleinere huurwoningen en de groenvoorzieningen zijn beperkt; een speeltuin en wat bossages rond de atletiekbaan.

Griffioen: een groene ruim opgezette jaren zestig/zeventig wijk met veel waterpartijen en vrijstaande huizen. De wijk grenst aan de west- en noordzijde aan akker/weidegebied.

De Magistraatwijk: één van de grootste wijken van Middelburg, daterend uit de jaren zestig en zeventig. De wijk is ruim van opzet met veel rijtjeshuizen en grenst aan het grote stadspark Het Meiveld.

Veldzigt: een groene nieuwe wijk (jaren negentig) met kleine waterpartijen, gesitueerd rond voormalige kwekerij Veldzigt.

Reijershove: een jaren zeventig wijk in Middelburg-Zuid, gelegen aan de rand van de stad. Er is relatief weinig groen.

Dauwendaele: één van de grootste wijken van Middelburg, gebouwd in de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw en ruim van opzet. Naast rijtjeshuizen bevinden zich in de wijk ook lage flats en een groot winkelcentrum. Er zijn enkele kleine waterpartijen en groen is ruimschoots aanwezig in de vorm van kleine parkachtige gebieden (De Overloper), groenstroken, de algemene begraafplaats en sportpark de Kruitmolen.

Mortiere: een nieuwe wijk, gelegen aan de zuidrand van Middelburg, grenzend aan Nieuw en Sint Joosland. De eerste huizen zijn in 2005 opgeleverd. Opgaand groen is nog nauwelijks aanwezig. Een golfbaan recent in gebruik genomen. Naast een woonwijk bevindt zich hier een bedrijventerrein en een woonboulevard met nog relatief veel braakliggende grond.

Erasmuswijk: een relatief nieuwe wijk. Naast vooroorlogse bebouwing langs de Oude Vlissingseweg is er een jaren zeventig deel met rijtjeswoningen en vrijstaande bungalows aan de oostzijde en een modern jaren negentig deel aan de westzijde. Er is veel groen aanwezig, waaronder een jong park (het Erasmuspark) langs het spoor.

Arnestein: een groot industrie- en bedrijventerrein aan de oostrand van Middelburg. Het gebied is in hoog tempo volgebouwd en braakliggende stukken grond zijn inmiddels schaars.

Ramsburg: een klein en relatief groen bedrijven- en industrieterrein aan de westzijde van het kanaal door Walcheren.

2.3 Parken en andere groene gebieden

De parken en andere groene gebieden zijn van groot belang voor het voorkomen van een aantal vogelsoorten, waaronder Boomkruiper, Groene en Grote Bonte Specht, Roodborst en Grauwe Vliegenvanger.

Toorenvliedt: het oudste en mooiste stadspark, aangelegd na de bouw van het gelijknamige buitenverblijf in 1713. Vanaf 1949 is het eigendom van de Gemeente Middelburg en in gebruik als park. De meeste huidige aanplant dateert van na de tweedewereldoorlog. Er zijn enkele middelgrote waterpartijen en verspreid door het park liggen enkele bunkers uit de Tweede Wereldoorlog. Grenzend aan het park bevindt zich nog een groen, parkachtig gebied, waar de paviljoens van de Stichting Arduin (gehandicaptenzorg) en het AZC zijn gevestigd.

Meiveld: Dit grote, relatief jonge park (jaren zeventig) heeft veel open ruimte (grasvelden) en een kleine waterpartij. Naast opgaand geboomte is een rijke ondergroei van struiken aanwezig. In het gebied bevinden zich een speeltuin en een kinderboerderij.

Overige parken: verspreid in de stad vinden we enkele kleine parken, zoals het Molenwater (een oud park met enkele mooie oude bomen in het centrum van de stad), het Erasmuspark (nieuw, open parkachtig gebied met relatief veel kleine met riet omzoomde sloten en plassen, gelegen in Middelburg-Zuid tegen het Kanaal door Walcheren) en het Amaliapark (nieuw parkje met struikachtige begroeiing aan de rand van de Breewijk).

De Bolwerken: vormen de oorspronkelijke begrenzing van de stad Middelburg. Hier is een mooie groenstrook aanwezig met veel struikgewas en hoge oude bomen. De vest is relatief ondiep en grotendeels met riet omzoomd. In 2006 en 2007 zijn de vesten uitgebaggerd en is er groot

onderhoud gepleegd aan de bolwerken; een aantal oude bomen is gerooid en een deel van de ondergroei is weggehaald. De onderhoudswerkzaamheden duren nog tot 2010.

Begraafplaatsen: grenzend aan Dauwendaele en industriegebied Arnestein bevind zich het crematorium met daaromheen een grote begraafplaats, waaronder een oud deel met hoogopgaande bomen. Elders in de stad zijn nog enkele kleinere, niet meer in gebruik zijnde begraafplaatsen te vinden (Jodengang, Looierssingel, Walcherseweg).

Sportparken: er zijn drie grote sportparken aanwezig aan de rand van de stad, te weten de Kruitmolen in Dauwendaele, Voorborch in de Breewijk en Veersche Poort aan de noordwestrand van Middelburg. Vooral de laatste twee sportparken zijn interessant vanwege de aanwezigheid van veel struikgewas en/of opgaand geboomte. Van voormalig sportpark Nassaulaan in Nieuw Middelburg resteert niet veel meer dan een atletiekbaan en een sportgebouw.

Groenstroken: de weinige groenstroken bevinden zich vooral aan de rand van de buitenwijken. Meestal gaat het om smalle hagen van struiken en/of opgaand geboomte.

2.4 Water

Middelburg is rijk aan water. Naast de eerder genoemde vesten, die erg waardevol zijn voor een aantal vogelsoorten als Kleine Karekiet en Dodaars zijn er stadsgrachten, de Buitenhaven en het Kanaal door Walcheren. Deze gebieden zijn als foerageergebied interessant voor vogels, maar door het ontbreken van oeverbegroeiing zijn ze van weinig waarde voor broedvogels.

Verspreid door de stad zijn, vooral in parken en parkachtige gebieden kleine waterpartijen, vijvers, plassen en sloten te vinden die van belang zijn voor het voorkomen van struweel- en rietvogels.

2.5 Braakliggende terreinen

Het areaal aan braakliggend terrein is de laatste decennia afgenomen. Bestaande wijken en industrieterreinen zijn grotendeels volgebouwd. Wel ontstaat er in nieuwbouwwijken als Mortiere en de Veersche Poort tijdelijk nieuw braakliggend terrein. Op industrieterreinen en wijken in ontwikkeling komen een aantal specifieke vogelsoorten voor die elders in de stad zeldzaam zijn, zoals Zwarte Roodstaart, Witte Kwikstaart, Graspieper en typische akker/weidevogels als Bergeend, Patrijs, Kievit, Scholekster en Tureluur.

3 Resultaten

3.1 Inleiding

Totaal zijn in 2008 68 vogelsoorten geïnventariseerd. Van 11 van deze soorten werden geen zekere territoria gevonden.
De volgende soorten zijn in 2007 wel, maar in 2008 niet geïnventariseerd: Ransuil, Gierzwaluw, Boerenzwaluw, Graspieper, Witte kwikstaart, Roodborst, Tjiftjaf, Ekster, Zwarte Kraai, Kauw en Huismus. Met uitzondering van de Ransuil broeden deze soorten allemaal binnen de stadsgrenzen.
Totaal komen dus 67 broedvogelsoorten voor in Middelburg. Hierbij zijn echter ook 5 exoten en gedomesticeerde soorten meegeteld (Soepgans, Mandarijneend, Soepeend, Muskuseend, Stadsduif).

De in 2008 geïnventariseerde soorten worden in dit hoofdstuk per soort besproken.
Bij iedere soort wordt aangegeven of het een Rode Lijstsoort betreft:

- = geen Rode Lijst soort
GE = gevoelig; soorten die stabiel of toegenomen zijn en zeer zeldzaam zijn en soorten die sterk tot zeer sterk zijn afgenomen en algemeen zijn.
KW = kwetsbaar; soorten die zijn afgenomen en vrij tot zeer zeldzaam zijn en soorten die sterk tot zeer sterk zijn afgenomen en vrij zeldzaam zijn.

Voor een overzicht van de volledige Rode Lijst wordt verwezen naar de site van Vogelbescherming Nederland (www.vogelbescherming.nl/content.aspx?cid=1442)

Verder wordt per soort het aantal broedparen in Nederland (gebaseerd op de stand in 2000) en de populatiegrootte op Walcheren (gebaseerd op de meest recente gegevens) gegeven. Van een aantal soorten is de huidige Walcherse populatiegrootte niet precies bekend (aangegeven met ?) en wordt de schatting van 1993 vermeld.

Voorts wordt de (landelijke) trend gedurende de laatste drie decennia weergegeven door middel van de volgende codering:

--- = afname >75%
-- = afname 51-75%
- = afname 26-50%
0- = afname 11-15%
0 = verschil <10%
0+ = toename 11-33%
+ = toename 34-100%
++ = toename 101-400%

Indien relevant wordt een verspreidingskaart van de soort in Middelburg 2008 weergegeven.

3.2 Soortbesprekingen

Dodaars *Tachibaptus ruficollis* (14 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL: 1800-2500 Populatie Walcheren: 85-90 Trend: ++

De Dodaars broedt bij voorkeur in ondiepe zoete wateren met veel oevervegetatie. Tot 1990 ontbrak de soort als broedvogel in Middelburg. In dat jaar werden de eerste broedgevallen vastgesteld en in de jaren daarna nam het aantal territoria sterk toe tot een maximum van 22-24 in 2005. Sindsdien is sprake van een dalende tendens; In 2007 werden 18 paren geteld en in 2008 slechts 14. De meeste Dodaarzen (5) broeden nog altijd in de vesten, maar de afname is juist hier het grootst (2005 en 2007 nog respectievelijk 10-11 en 9 paar). Vorig jaar werd de afname in de vesten in verband gebracht met de (bagger)werkzaamheden die gedurende het hele broedseizoen plaatsvonden. De baggerwerkzaamheden lijken echter ook op de lange termijn negatief uit te pakken voor de soort. Waarschijnlijk is er minder voedselaanbod.
In de Veerse Poort werden vorig jaar 3 territoria vastgesteld in nieuwe stadsvijvers. Dit jaar bleek de soort hier al weer verdwenen. De soort handhaaft zich wel goed in park Toorenvliedt (3 paar). Verspreid over het gebied werd verder gebroed in sloten en watergangen.

Fuut *Podiceps cristatus* (1 territorium)

Rode Lijst: - Populatie NL: 13.000-16.000 Populatie Walcheren: 5-10 Trend: ++

Het broedbiotoop van de Fuut bestaat uit voedselrijk, open, stilstaand zoet water. Het aantal broedparen in NW-Europa en ook Nederland is de laatste decennia sterk toegenomen. In grote delen van Zeeland is de soort echter schaars. De afgelopen decennia werd in het grensgebied van Middelburg (Mortiere) incidenteel gebroed in watergangen. Vorig jaar werden geen broedgevallen opgemerkt. In 2008 werd wel een territorium vastgesteld in de omgeving van de Dokhaven/ Buitenhaven; van eind maart tot medio mei was hier een paartje present. Waarschijnlijk is hier niet gebroed, o.a. vanwege de afwezigheid van geschikte nestplaatsen.

Dodaars, Westkapelle, januari 2007

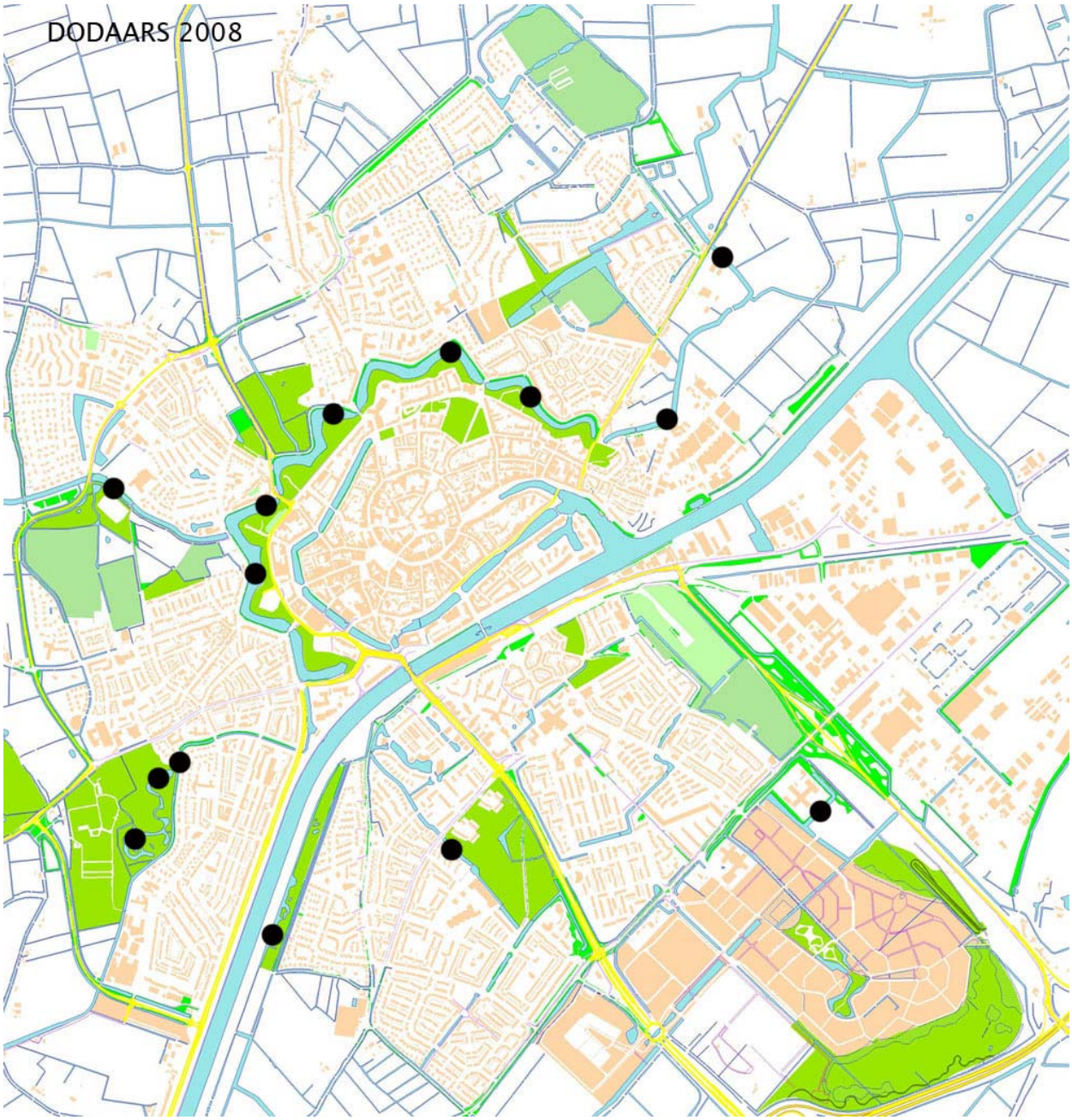
DODAARS 2008

Blauwe Reiger *Ardea cenerea* (2-3 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL: 13.000 Populatie Walcheren: 35-40 (2008) Trend: +-

Deze koloniebroeder nestelt bij voorkeur in stevige bomen in de buurt van visrijke wateren. In Nederland is de soort na een sterke afname in de negentiende en de eerste helft van de twintigste eeuw weer toegenomen. Het laatste decennium is de stand stabiel rond 13.000 broedparen. Op Walcheren was de Blauwe Reiger in de eerste decennia van de vorige eeuw een talrijke broedvogel (1925 216 paar, vooral bij Nieuwland en Veere), die vooral door het rooien van nestbomen sterk in aantal afnam en zelfs tijdelijk (van 1965 tot en met 1987) als broedvogel van Walcheren verdween. Sinds 1988 broedt de soort op Ter Hooge. Lange tijd broedde hier een stabiele populatie van 50-70 paar. De laatste jaren is echter sprake van en geleidelijke achteruitgang met een voorlopig dieptepunt van 32 paar in 2008. Buiten Ter Hooge bevonden zich de laatste jaren kleine kolonies in Ter Mantelinge, Domburg (maximaal 18 in 2000 en 2001), Overduin (max. 5 in 2002), het Nollebos (max. 4 in 2001) en Zuiderduin bij Zoutelande (max 1). De meeste van deze kolonies zijn inmiddels weer verdwenen.
Verrassend was de ontdekking van minimaal 2, mogelijk 3 broedparen op privaat terrein langs de Prooyenseweg. De vogels waren zichtbaar vanaf de openbare weg en nestelden in enkele bijeen staande naaldbomen aan de rand van een grote vijver. De uitbreidingsmogelijkheden op deze locatie zijn overigens gering.

Blauwe Reiger, Veerse Poort, april 2007

Knobbelzwaan *Cygnus olor* (2 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL: 5500-6500 Populatie Walcheren: 15-20 Trend: ++

De Knobbelzwaan komt van oorsprong voor in Oost-Europa en grote delen van Azië. Vanaf de jaren vijftig van de vorige eeuw hebben uit waterwildcollecties ontsnapte vogels zich over geheel Nederland verspreid en zich gemengd met van oorsprong wilde exemplaren uit Scandinavië. Het aantal broedparen in ons land heeft zich de laatste drie decennia meer dan verdubbeld. In Zeeland broeden maximaal enkele honderden paren. In 2007 werd een succesvol broedgeval vastgesteld in de Veerse Poort. Dit jaar bracht vermoedelijk hetzelfde paar opnieuw een nest jongen groot. Nog een geslaagd broedgeval vond plaats in de Mannezeesche Watergang ter hoogte van de Klarinetweg. Solitaire vogels verbleven het gehele broedseizoen in het Erasmuspark en in de Middelburgse gracht ter hoogte van het politiebureau.

Grote Canadese Gans *Branta canadensis* (1 gemengd paar)

Rode Lijst: - Populatie NL: 1000-1400 Populatie Walcheren: ? Trend: ++

Deze van oorsprong Noord-Amerikaanse soort is in de vorige eeuw in de 19^{e} en 20^{e} eeuw in grote delen van Europa geïntroduceerd voor de jacht. Sinds enige decennia broedt de soort in Nederland. De eerste broedgevallen op Walcheren dateren van na 2000. Vorig jaar werd een paar met jongen gezien in de Veerse Vest, in 2008 vond een gemengd broedgeval met een Grauwe gans plaats in de omgeving van park Toorenvliedt.

Grauwe Gans *Anser anser* (6 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL: 8000-9000 Populatie Walcheren: ? Trend: ++

De Grauwe gans broedt in grote delen van NW-Europa. Deze bewoner van waterrijke gebieden was in het begin van de 20^{e} eeuw bijna uitgeroeid in Nederland. In de loop van de eeuw zijn verscheidene uitzetpogingen gedaan en vanaf eind jaren zeventig groeit de Nederlandse populatie sterk. Na het eerste broedgeval in 1992 is het aantal paren op Walcheren toegenomen tot meer dan 10 in 2007, waarvan 1 paartje in Middelburg-Zuid. In 2008 is de soort verder toegenomen in Middelburg; 3 paren met jongen (en eerder genoemd hybride paar met Canadese Gans) werden gezien in park Toorenvliedt en de aangrenzende watergang. Verder werd met succes gebroed in een watergang bij Park het Meiveld. Territoriale paartjes werden voorts enkele malen gezien in de vest en de Herengracht. Hier is vermoedelijk niet (succesvol) gebroed.

Soepgans *Anser anser* forma *domesticus* (≤ 23 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL: 3000-4000 Populatie Walcheren: ? Trend: ?

De meeste Soepganzen stammen af van de Grauwe Gans. Vroeger werden deze ganzen, die zich kenmerken door hun witte of bonte verenkleed op veel boerderijen gehouden voor eieren en dons. Tegenwoordig komen dergelijke vogels vooral in verwilderde staat voor in stadsparken en waterrijke gebieden elders. Naast de bovengenoemde aantallen broedparen huisvest ons land ook nog 4000-6000 niet geslachtsrijpe of onvruchtbare vogels.
In Middelburg is de soort nooit eerder geïnventariseerd. In 2008 werden totaal 48 vogels geteld in Toorenvliedt (1), Arnestein (41 exemplaren op en om fabrieksterrein langs de Waldammeweg), in de waterlopen in de wijk Dauwendaele (4) en in de Langevielevest (2). Het merendeel van deze vogels komt niet tot broeden. Alleen op Arnestein werd een enkel donsjong waargenomen aan het einde van het broedseizoen.

Nijlgans *Alopochen aegyptiacus* (0 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL: 4500-5000 Populatie Walcheren: 5-15 Trend: ++

Deze soort broedt van oorsprong in Afrika ten zuiden van de Sahara en in Egypte. Vanaf 1967 weten ontsnapte vogels uit waterwildcollecties zich met succes te handhaven in Nederland. Binnen enkele decennia heeft zich in NW-Europa en forse vrijvliegende populatie ontwikkeld. Sinds 1990 broedt de soort ook op Walcheren.
In Middelburg zijn nog geen zekere broedgevallen vastgesteld. Het hele broedseizoen bevond zich een solitaire vogel in park Toorenvliedt.

Soepgans, park Toorenvliedt, september 2008

Bergeend *Tadorna tadorna* (4 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL: 5000-8000 Populatie Walcheren: 215-300(?) Trend: 0-

Bergeenden broeden langs de kusten van West-Europa en van de Zwarte Zee tot in China. In ons land broedt de soort hoofdzakelijk in akkerweidegebieden, op schorren en in de duinstrook. De belangrijkste broedgebieden bevinden zich in het Deltagebied, op de Waddeneilanden en langs de Friese en Groningse Waddenkust. In Zeeland broedt een aanzienlijk deel van de Nederlandse populatie (1000-2000 paar). Het aantal territoria ligt nog aanzienlijk hoger (2000-3000), maar bij deze soort komt een aanzienlijk deel van de populatie niet tot broeden.
In 2007 werd één territorium gevonden in Arnestein. In 2008 werden hier tot ver in juni 2 vrouwtjes waargenomen, van wie 1 met jongen op 27 juni. Verder werden 2 territoria vastgesteld op braakliggend terrein aan de rand van de nieuwbouwwijk Mortiere.

Muskuseend *Cairina moschata* forma *domestica* (≤ 6 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL: 15-30 Populatie Walcheren: ? Trend: ?

De Muskuseend komt voor in de tropen en subtropen van Zuid-Amerika. De soort kan het hele jaar door eieren leggen en is daarom al eeuwenlang populair als boerderijvogel. Verwilderde populaties zijn echter schaars en in Nederland broeden slechts geringe aantallen. In de Zeeuwse hoofdstad komt de soort voor op het terrein van Ter Veste (4 vogels, mogelijk 2 paren), aan de rand van Ramsburg (1 paar) en in park Toorenvliedt (3 paren). Op alle locaties waren er geen aanwijzingen voor daadwerkelijk broeden.

Muskuseend, park Toorenvliedt, september 2008

Wilde Eend *Anas platyrhynchos* (167 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL: 350.000-500.000 Populatie Walcheren: 1000-1200 Trend: +

De Wilde Eend broedt van oorsprong in Eurazië en Noord-Amerika, maar heeft zich door introductie ook gevestigd op het zuidelijk halfrond. Nederlandse broedvogels zijn merendeel standvogel. De soort is een van de algemeenste en meeste verspreide broedvogels van ons land. De hoogste dichtheden komen zijn te vinden in de kustprovincies in veenweidegebieden en laagveenmoerassen.
In Middelburg werden dit jaar 167 territoria vastgesteld (exclusief Soepeend), veel meer dan in 1989 (30-40 paar inclusief Soepeend). Het aantal territoria in 1989 is echter uitsluitend gebaseerd op waarnemingen van vrouwtjes met pulli (totaal 29). Ter vergelijking: in 2008 werden 38 vrouwtjes met pulli gezien, dit is exclusief 27 paar Soepeend met jongen. De gegevens wijzen in ieder geval op een duidelijke toename van de soort. Vrouwtjes met pulli zullen hier en daar gemist zijn in slecht overzichtelijke slootjes en plassen. Het merendeel (circa 2/3) van de vastgestelde territoria betreft echter solitaire mannetjes of niet broedende paartjes. Een deel van de territoria die als Wilde Eenden zijn gekarteerd betreft bovendien niet als zodanig in het veld te herkennen Soepeenden.
De soort is vooral aangetroffen in sloten, vaarten, vijvers, vesten en grachten, met grotere concentraties in en bij park Toorenvliedt, het Erasmuspark en de vijvers in de Griffioen.

♂ Wilde Eend, Westkapelle, januari 2007

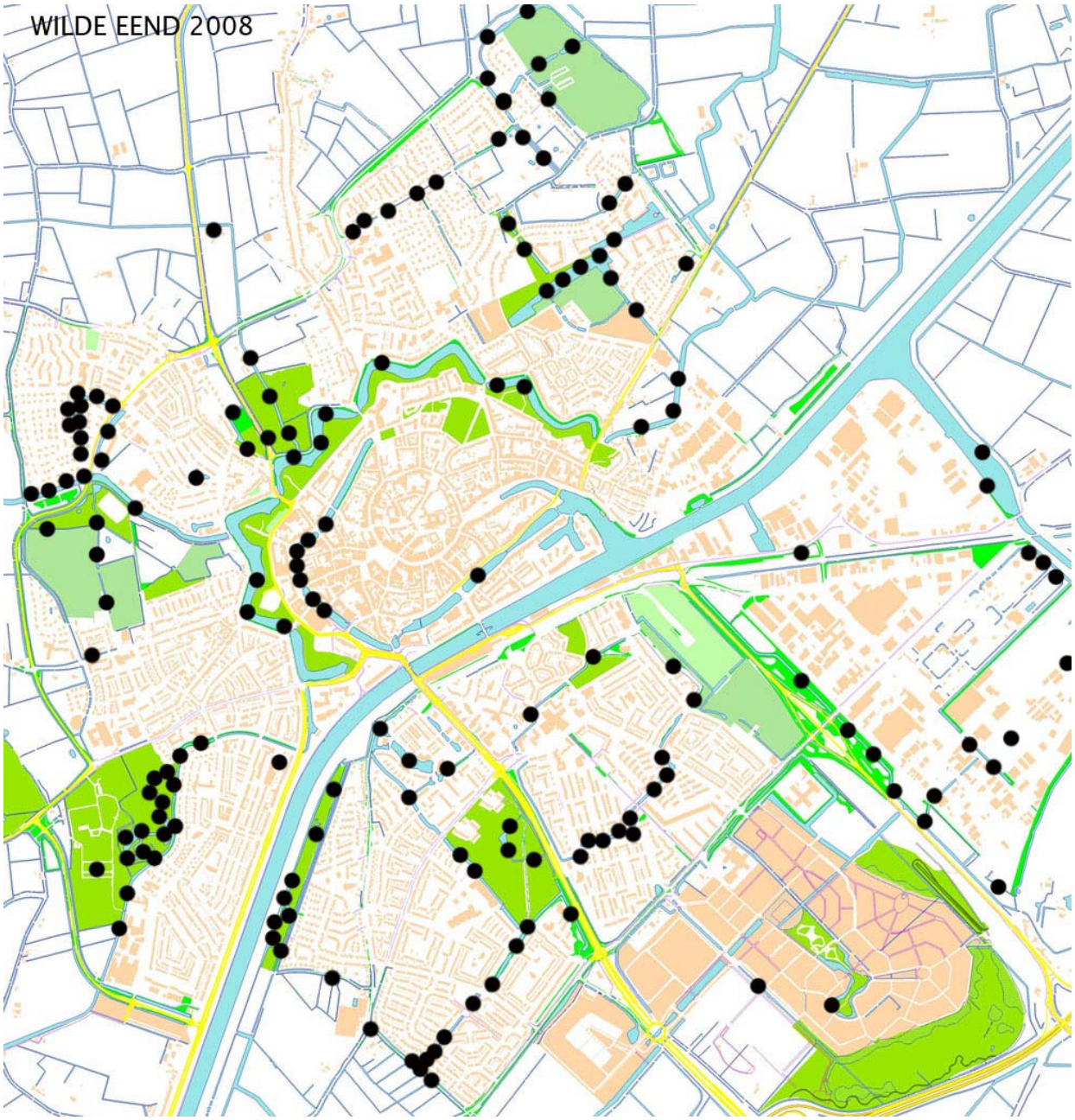
WILDE EEND 2008

Soepeend *Anas platyrhynchos* forma *domestica* (81 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL: 35.000-60.000 Populatie Walcheren: ? Trend: ?

De Soepeend is de gedomesticeerde vorm van de Wilde Eend. Vooral in de 17e, 18e en 19e eeuw werden veel eenden gehouden voor eieren, vlees en dons. Tegenwoordig worden in West-Europa nauwelijks nog eenden gehouden om commerciële redenen. Nazaten van ontsnapte en losgelaten vogels zijn echter in geheel Nederland te vinden. De Soepeend vervangt in stedelijk gebied vaak de Wilde Eend.
In Middelburg werden 81 territoria gevonden. Net als bij de Wilde Eend werd in slechts 33% van de gevallen vrouwtjes met jongen gezien. De verspreiding komt overeen met die van de Wilde Eend. Op enkele locaties werden zuivere “kwakereenden” (geheel wit met oranje snavel) waargenomen.

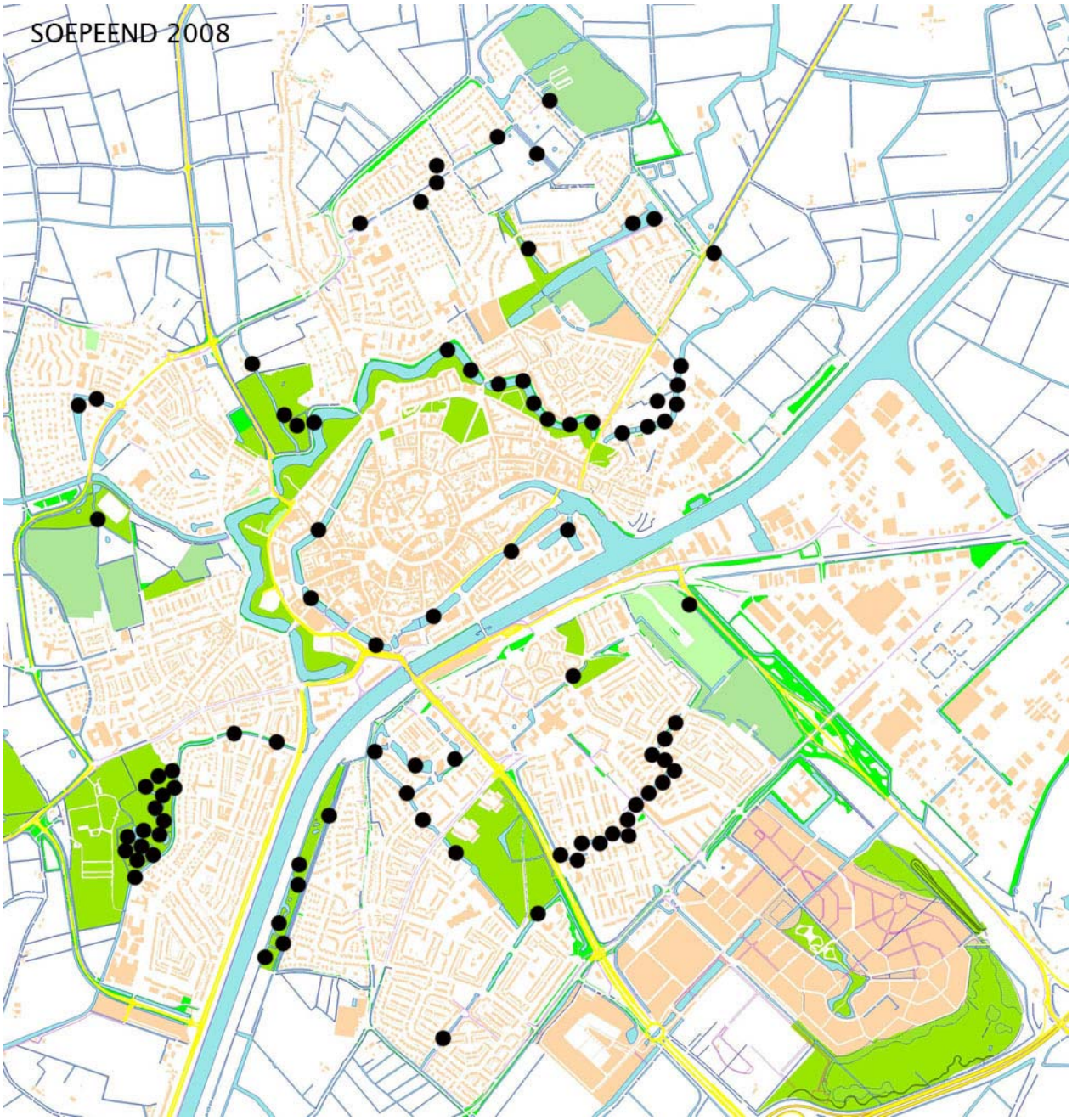

Noot: kaart is inclusief Muskuseend

Mandarijneend *Aix galericulata* (1 territorium)

Rode Lijst: - Populatie NL: 200-260 Populatie Walcheren: 0-3 Trend: ++

Deze soort komt oorspronkelijk voor in China en wordt mondiaal bedreigd door grootschalige houtkap in de broedgebieden. Deze fraaie eend is geliefd in waterwildcollecties. Nazaten van verwilderde vogels broeden verspreid in West-Europa, specifiek in Zuid-Engeland (enkele duizenden broedparen). De soort broedt bij voorkeur in holtes van bomen of gebouwen.
In de Langevielevest werd op 6 mei een mannetje en op 28 mei een vrouwtje gezien, beide keren in de omgeving van een eendenbroedhok. Beide waarnemingen zijn voldoende om van en territorium te spreken.

Kuifeend *Aythya fuligula* (10 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL: 14.000-18.000 Populatie Walcheren: 75-85 Trend: 0

De Kuifeend broedt in zoete, ondiepe eutrofe wateren in de gematigde zones van Eurazië. Sinds het begin van de 20e eeuw heeft de soort zich sterk uitgebreid aan de noord- en westrand van zijn oorspronkelijke broedgebied. In Nederland ligt het zwaartepunt van de verspreiding in de waterrijke gebieden van Groningen, Friesland, Noord-Holland, het rivierengebied en het Deltagebied.
Dit jaar werden 10 territoria vastgesteld (1989 7-8, 2007 11). De verspreiding komt globaal overeen met die van 2007, met 4 paren in Toorenvliedt (2007 3) en 5 in de omgeving van de Veerse Poort. Opvallend hier is wel de afname in de vijvers in de nieuwbouwwijk Veerse Poort (van 5 in 2007 naar 1 in 2008), vergelijkbaar met de afname van Dodaars op die plaats. Gezien het feit dat er niets veranderd is in broedgelegenheid zal verandering in de voedselsituatie waarschijnlijk een rol spelen. De soort ontbrak opnieuw in de vesten. In 1989 vonden alle broedgevallen van de soort in de vesten plaats.

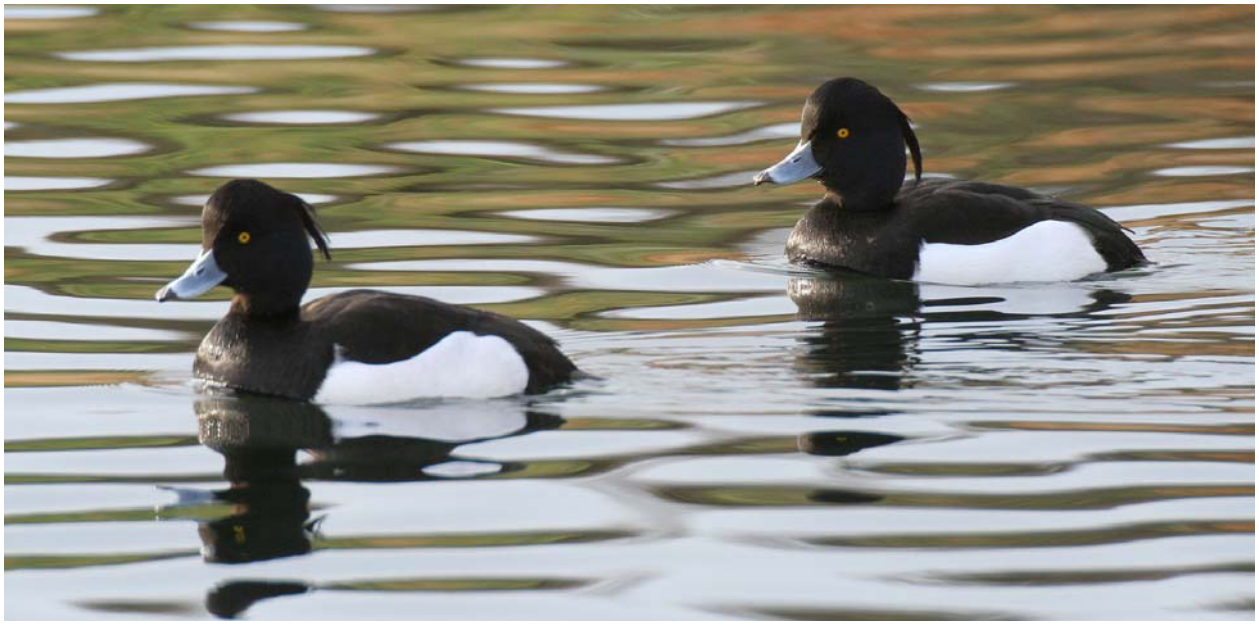

♂♂ Kuifeenden, Westkapelle, januari 2007

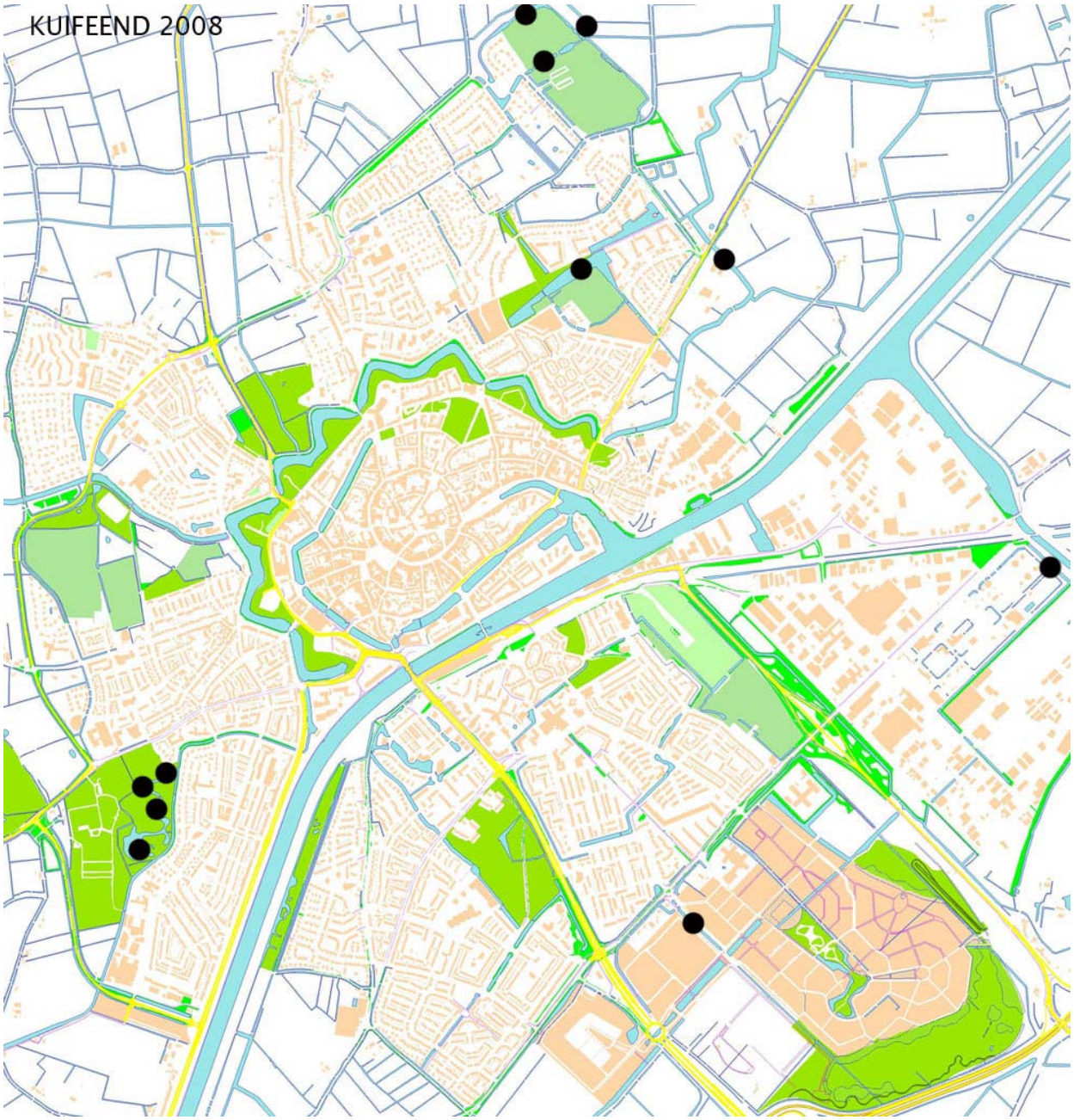
KUIFEEND 2008

Sperwer *Accipiter nisus* (1 territorium)

Rode Lijst: - Populatie NL: 4.000-5.000 Populatie Walcheren: 15-20 Trend: 0

Deze kleine roofvogel broedt in vrijwel geheel Europa. De soort is een broedvogel van bossen, parken, begraafplaatsen en grote tuinen met voldoende ondergroei. Tot 30 jaar geleden was de verspreiding beperkt tot omvangrijke bosgebieden op de oostelijke zandgronden. De soort is de laatste decennia vooral in Zuidwest Nederland sterk toegenomen. Op Walcheren vestigde de Sperwer zich in de jaren negentig van de vorige eeuw, inmiddels broeden minimaal 10-20 paartjes op het eiland.
In 2008 werd net als in 2007 één zeker territorium vastgesteld in het oostelijk deel van Middelburg. Dit jaar werd de exacte broedlocatie ook gevonden in een grote naaldboom op de begraafplaats aan de westelijke Oude Havendijk. Sperwers hebben grote territoria en tijdens broedvogelbezoeken wordt de soort snel gemist. Mogelijk zijn hierdoor territoria over het hoofd gezien. In het vroege broedseizoen werden eenmalig exemplaren waargenomen in de Griffioen en de Magistraatwijk.

Torenvalk *Falco tinnunculus* (1 territorium)

Rode Lijst: - Populatie NL: 5.000-7.500 Populatie Walcheren: 15-25 Trend: -

De Torenvalk komt vooral voor in halfopen landschappen van Eurazië en Afrika. De soort nestelt in ons land op gebouwen, in oude kraaiennesten en sinds de jaren vijftig vooral ook in speciale nestkasten. Het aantal broedparen neemt de laatste jaren af, wat o.a. te wijten is aan intensivering van de landbouw en predatie door de Havik. Op Walcheren is de stand voor zover bekend stabiel.
Dit jaar werd een broedgeval vastgesteld aan de zuidrand van Middelburg (Mortiere). Het gehele seizoen werden zowel een mannetje als een vrouwtje gezien tussen de begraafplaats en het ROC. In juli werden uitgevlogen jongen gezien. Vermoedelijk is gebroed in een nestkast. Vroeg in het seizoen werd een paartje waargenomen bij een nestkast aan de noordrand van sportpark Voorborch. Later in het voorjaar werden hier geen vogels meer gezien, de locatie is waarschijnlijk te verstoringsgevoelig.
In 1989 broedde een paar tussen Ter Veste en Klarenbeek, in 2007 ontbrak de soort als broedvogel in onze hoofdstad.

♂ Sperwer, Arnestein, april 2008

Patrijs *Perdix perdix* (1 territorium)

Rode Lijst: KW Populatie NL: 9000-13.000 Populatie Walcheren: 90-115 Trend: --

De Patrijs komt vooral voor in kleinschalige open akker/weidegebieden in de kustgebieden, Brabant, Limburg en langs de oostgrens van ons land. De soort ontbreekt in grote delen van Friesland, Groningen, Flevoland, Utrecht en Gelderland. Deze Rode Lijstsoort neemt al decennia lang in aantal af.
Op Walcheren is het aantal broedparen in 15 jaar tijd gehalveerd. Het voorkomen in Middelburg is beperkt tot braakliggende terreinen en graslanden aan de rand van de stad. Vorig jaar werden 3 territoria vastgesteld (Arnestein, Mortiere, Oude Veerseweg), dit jaar slechts 1 (Mortiere) De soort werd in 1989 overigens niet aangetroffen in Middelburg.

Fazant *Phasianus colchius* (26 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL: 50.000-60.000 Populatie Walcheren: 400-500 Trend: -

Deze van oorsprong Aziatische soort is circa 2000 jaar gelden door de Romeinen in Europa geïntroduceerd als jacht- en siervogel. Vanaf de 18^{e} eeuw vonden in ons land met regelmaat grootschalige uitzetacties plaats (ten behoeve van de jacht). Sinds 1993 is dit verboden, wat zijn weerslag heeft gehad op de populatieontwikkeling. De soort broedt verspreid over het hele land en ontbreekt alleen in delen van Flevoland en op de Veluwe.
In Middelburg werden 26 roepende hanen gekarteerd, vrijwel alle in de periferie van de stad. De meeste territoria bevonden zich aan de rand van Arnestein (5) en op akkers en braakliggende gronden in de in ontwikkeling zijnde wijk Mortiere (5). Andere goede plekken zijn de akkers en boomgaarden in de Veerseweghoek (5) en de boomgaarden langs de Walcherseweg (3). Eind juni werden hier en daar vrouwtjes met jongen gezien. In 2007 werden overigens slechts 2-4 territoria gevonden (alle Arnestein). Dit suggereert een sterke toename, maar het beeld wordt vertekend doordat een groot deel van de gebieden waar in 2008 veel Fazanten werden aangetroffen in 1989 buiten de toenmalige grenzen van het inventarisatiegebied lagen (Mortiere, Veerseweg en Veerse Poort, Erasmuspark). Het voorkomen op Ter Veste, sportcomplex Voorborch en de begraafplaats van Middelburg hangt vermoedelijk samen met het ouder worden van de aanplant waardoor voldoende beschutting en broedgelegenheid is ontstaan.

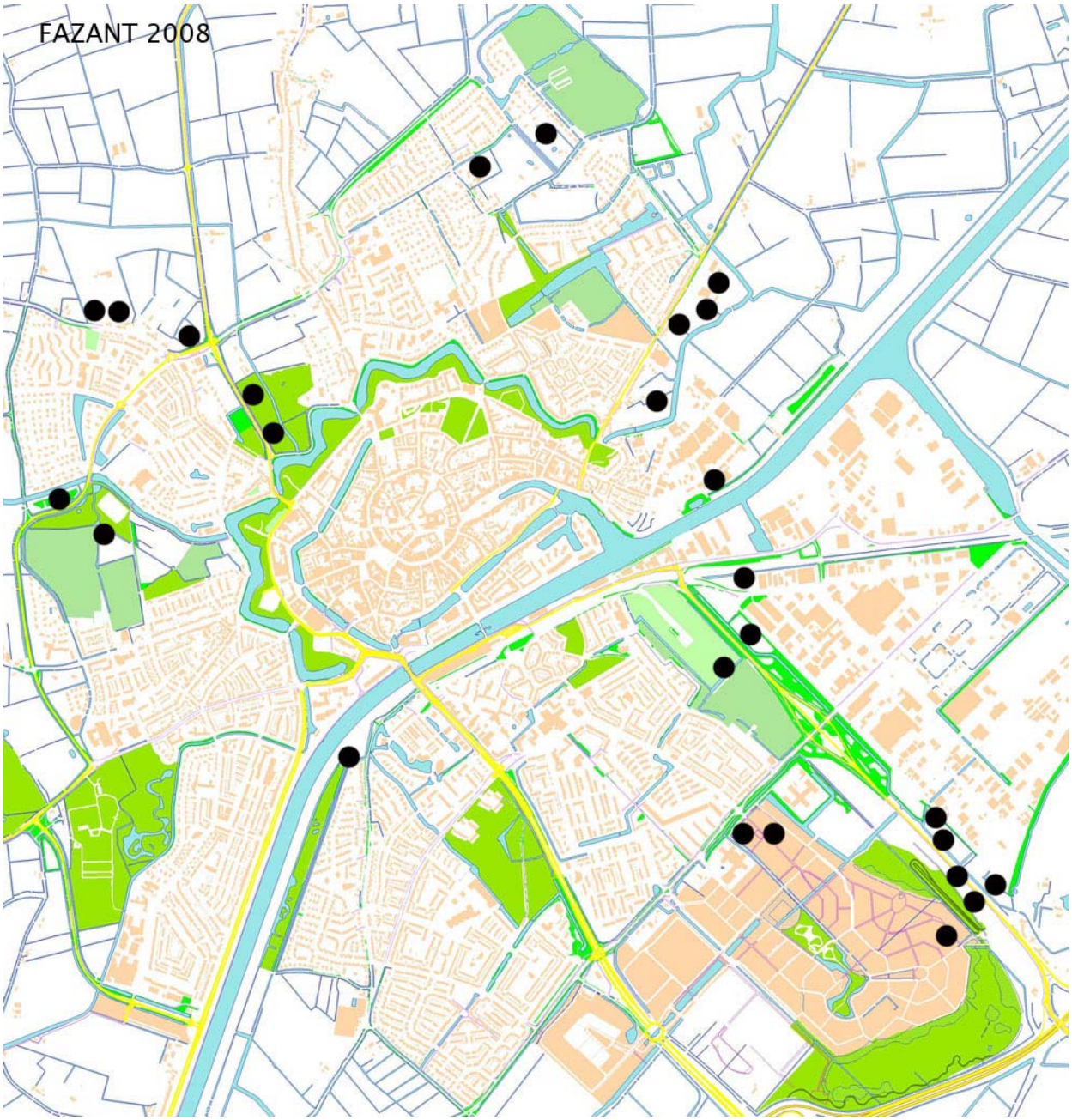
FAZANT 2008

Waterhoen *Gallinula chloropus* (82 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL: 40.000-55.000 Populatie Walcheren: 300-400 Trend: 0-

Het Waterhoen broedt verspreid over de gehele wereld en komt in grote delen van Europa voor. In Nederland broedt de soort in 92% van alle atlasblokken. De soort broedt bij voorkeur aan de oevers van zoete wateren met veel oeverbegroeiing en grazige plaatsen nabij de waterkant.
In Middelburg werden in 2008 niet minder dan 82 territoria gevonden, fors meer dan in 1989 (24-28). Ook wanneer de broedgevallen in nieuwe wijken buiten beschouwing worden gelaten is de populatie meer dan verdubbeld. De toename doet zich overigens niet in alle gebieden voor. Zo bleef het aantal territoria in de vesten gelijk op 10, in en om park Toorenvliedt verdubbelde het aantal broedparen echter van 4 naar 8. Opvallend is ook de toename in vijvers en sloten in Middelburg-Zuid, een wijk waar de soort in 1989 nog vrijwel ontbrak. Naast ouder worden van de vegetatie spelen veranderingen in waterkwaliteit en oeverbeheer de soort waarschijnlijk in de kaart.

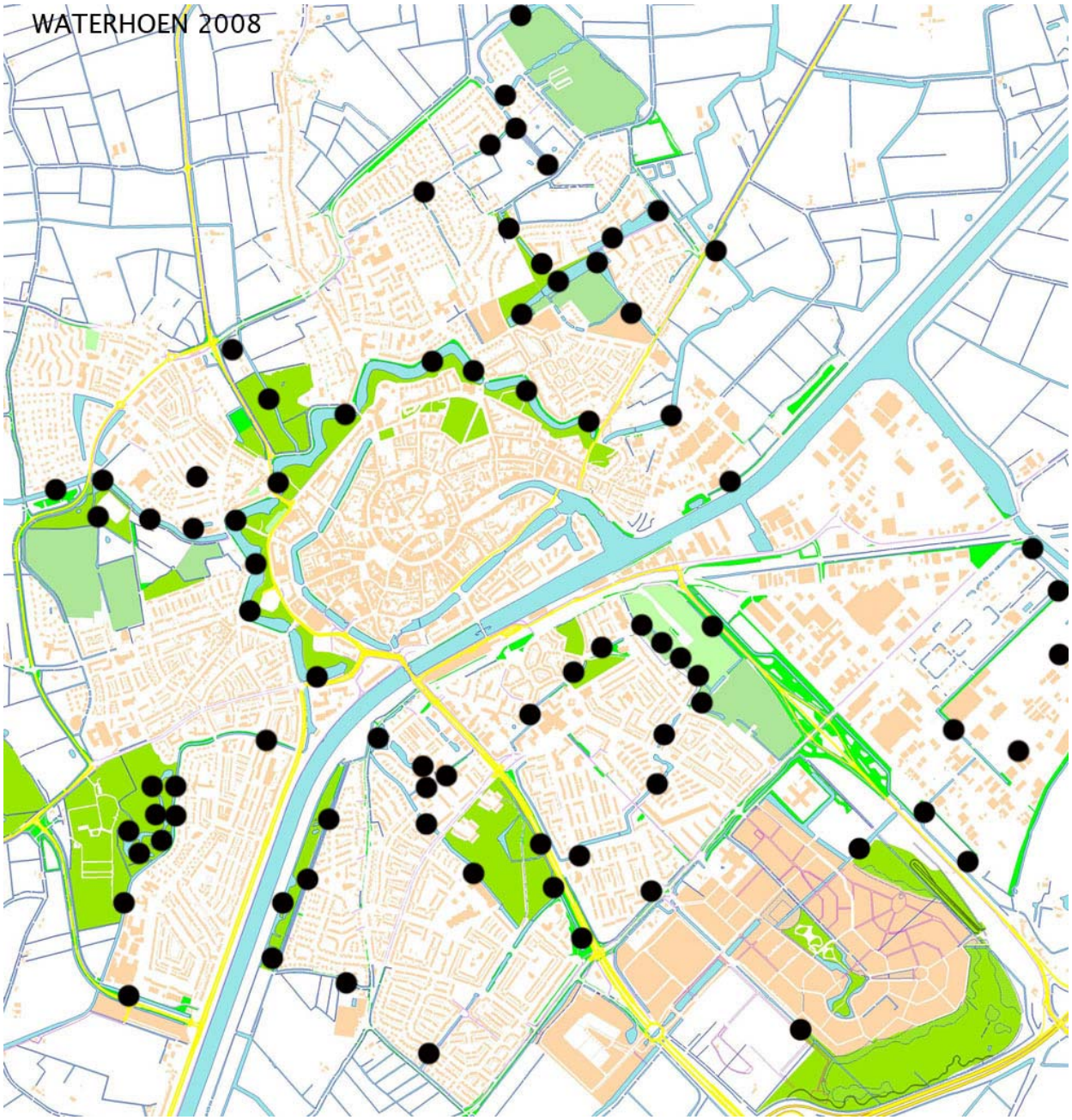
WATERHOEN 2008

Meerkoet *Fulica atra* (26 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL: 130.000-180.000 Populatie Walcheren: 100-120(?) Trend: ++

De Meerkoet broedt in grote delen van Eurazië. In Europa vinden we de hoogste dichtheden in Polen, Hongarije en Nederland. De soort bewoont hier voedselrijke wateren met een rijke oever- en watervegetatie. Ten opzichte van 1990 (Zeeland 3500-4200 paar, Walcheren 100-120 paar) zijn de aantallen vermoedelijk toegenomen.
In Middelburg werden in 26 territoria vastgesteld, tegen 21 in 1989. De verspreiding is vrijwel gelijk aan die van 1989. Wel is de soort verdwenen uit Middelburg-Zuid (1989 3 paar). De toename van 5 paar komt geheel op conto van na 1989 aangelegde wijken en parken zoals het Erasmuspark, Mortiere en de Veerse Poort.

Meerkoet met jongen, park Toorenvliedt, mei 1990

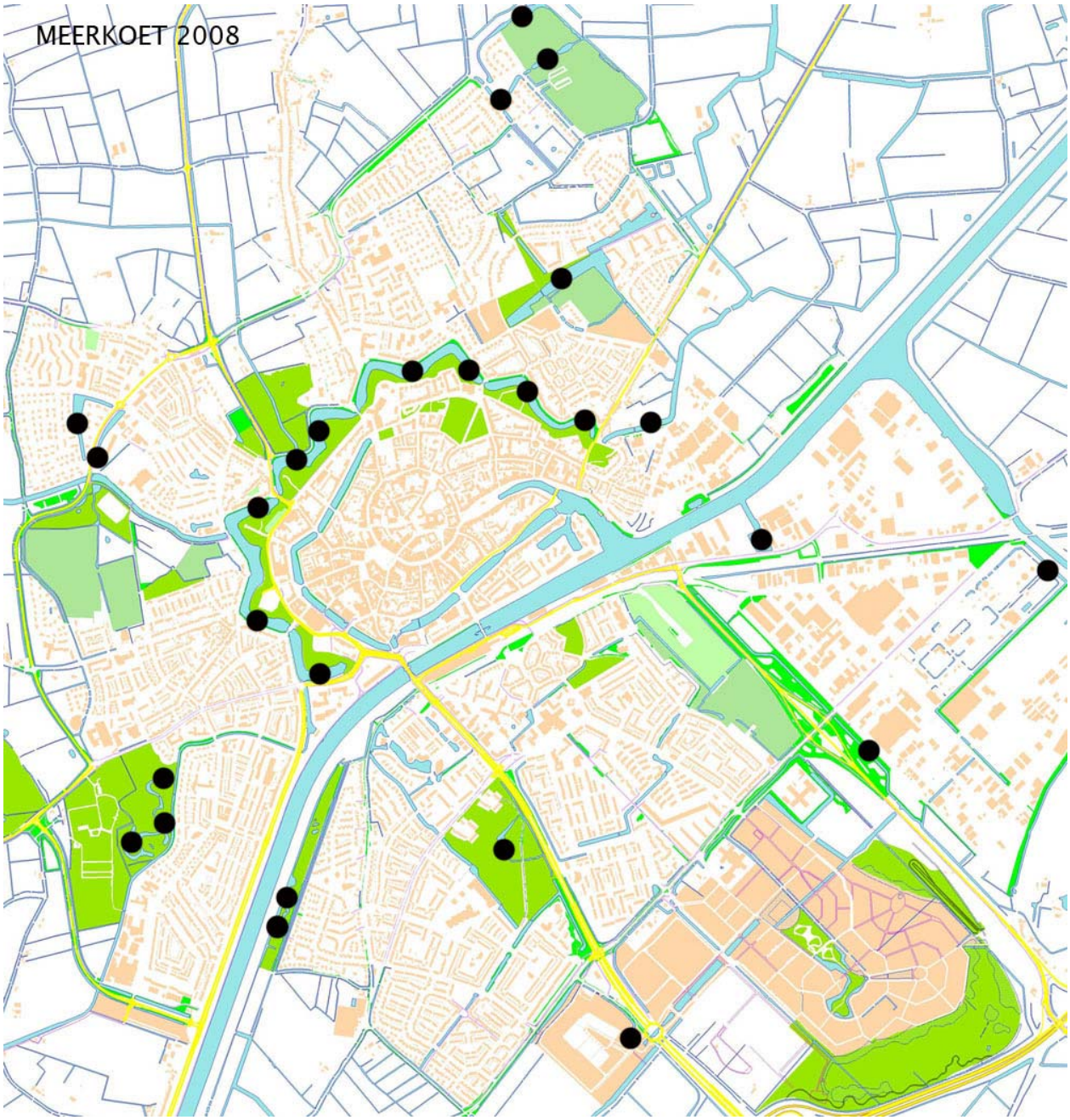
MEERKOET 2008

Scholekster *Haematopus ostralegus* (15 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL: 80.000-130.000 Populatie Walcheren: 625-800(?) Trend: ++

De Scholekster broedt in Europa lans de kusten van de Noordzee, Atlantische Oceaan en Oostzee. De laatste decennia broedt de soort ook meer landinwaarts op akkers en industrieterreinen.
Het voorkomen van de scholekster in Middelburg is net als in 1989 vrijwel geheel beperkt tot industrieterrein Arnestein (1989 12-14, 2007 13, 2008 12). De soort broedt hier op akkers, braakliggende percelen, fabrieksterreinen en op lage gebouwen (in grind op platte daken). Verder werden territoria vastgesteld op het sportveldencomplex Veerse Poort, op het terrein van de penitiaire inrichting Torentijd (vermoedelijk op plat dak), op een garagedak in de Stromenwijk en op een akker bij de Noordweg.

Kleine Plevier *Charadrius dubius* (2 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL:750-1100 Populatie Walcheren: 10-20 Trend: 0-

De Kleine Plevier broedt verspreid over grote delen Europa, Azië en NW-Afrika en nestelt op spaarzaam begroeide bodem van zoetwatermilieus. In stedelijk gebied is het voorkomen beperkt tot braakliggende gronden en bouwterreinen en dientengevolge veelal van tijdelijke aard. In 1989 werd een territorium gevonden op Arnestein en in 2007 nestelde een paartje langs de oever van een nieuwe vijver in de woonwijk Mortiere op braakliggende grond. Dit jaar werd de soort opnieuw als broedvogel opgemerkt in de wijk Mortiere; een paar aan de uiterste zuidrand (golfbaan in ontwikkeling) en een paar op de bouwlocatie van het nieuwe politiebureau.

Nest van Scholekster, Arnestein, mei 2008

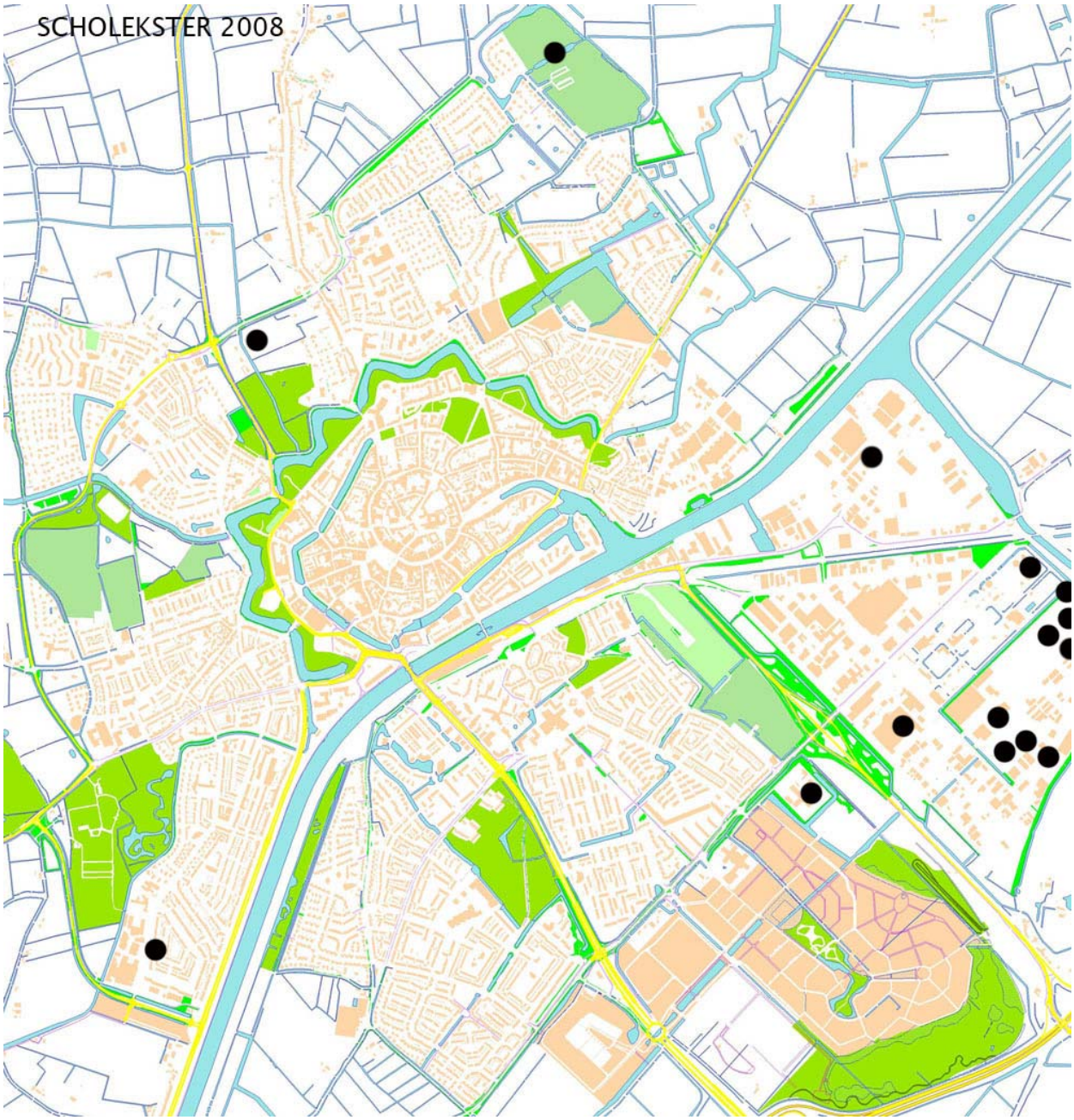
SCHOLEKSTER 2008

Kievit *Vanellus vanellus* (5 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL: 200.000-300.000 Populatie Walcheren: 675-850(?) Trend: ++

De Kievit broed in een brede band over het Euraziatische continent. Deze oorspronkelijke soort broedde in ons land vroeger vrijwel uitsluitend in grasland. Door de steeds vroegere maaidatum werden veel nesten en jongen uitgemaaid. De soort heeft zich met succes aangepast en broedt nu juist vaak op akkers. Op Arnestein werden in 2007 5 territoria gevonden; twee op een akker en drie in een braakliggend kruidenrijk grasperceel. In 2008 werden 4 paar gevonden in hetzelfde grasperceel op Arnestein, daarnaast broedden minimaal 2 paar op braakliggend terrein bij Mortiere (een plaats waar de soort in 2007 ook al voorkwam op toenmalig bouwland). Ten opzichte van 1989 (10-11 paar) is de soort flink afgenomen en de laatste geschikte broedplaatsen in gebieden als Arnestein en Mortiere zullen binnen enkele jaren vrijwel zeker zijn verdwenen.

Tureluur *Tringa totanus* (3 territoria)

Rode Lijst: GE Populatie NL: 20.000-25.000 Populatie Walcheren: 40-45 Trend: -

De Tureluur neemt in West-Europa overal in aantal af. De soort broedt vooral langs de kust (schorren, inlagen) en in natte weidegebieden en nieuwe natuur. Op Walcheren is de achteruitgang dramatisch, van 150-200 paar medio jaren tachtig naar 40-45 paar in 2006. In de oorspronkelijke leefgebieden (weidegebieden) is de Tureluur vrijwel verdwenen. Verrassend genoeg werden zowel in 2007 als 2008 in de periferie van Middelburg enkele territoria gevonden, namelijk op een braakliggend kruidenrijk grasland in Arnestein (3 in 2007, 2 in 2008), in een weiland aan de oostrand van Arnestein (2007 0, 2008 1) en langs de westrand van Reijershove in oud weiland (2007 1, 2008 0). In 1989 werden 3-4 territoria gevonden, alle op Arnestein.

Tureluur, Arnestein, juni 2007

Zilvermeeuw *Larus argentatus* (26-31 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL: 53.000 (2006) Populatie Walcheren: ? Trend: -

Deze koloniebroeder komt voor langs de kusten van Noord-Europa tot het zuidwesten van Frankrijk. In Nederland komt de Zilvermeeuw als broedvogel vooral voor in de duinen en op haventerreinen. Na een forse toename in de jaren zeventig en tachtig tot maximaal 90.000 paar begin jaren negentig, neemt het aantal broedparen al jarenlang af. Verminderd voedselaanbod speelt hierbij en belangrijke rol. In Zeeland bevinden zich grote kolonies in de Schouwse duinen, op Neeltje Jans, in het Zuid-Sloe, op de Middelplaten en in Saefinghe. Op Walcheren broedt de soort de laatste jaren in het Binnenhavengebied van Vlissingen. Vorig jaar werd de soort voor het eerst broedend aangetroffen op platte daken van gebouwen op Arnestein (schatting10-20 paar). Dit jaar is extra inspanning geleverd om de exacte nestlocaties van de soort op te sporen. Net als vorig jaar werd een nest gevonden op een loods bij een zandoverslagterrein aan het Arnekanaal. Op een achterliggend gebouw werd waarschijnlijk ook gebroed (5-10 paar). De grootste kolonie (20 paar) bevond zich op het dak van de busterminal van Connexion.

Kleine Mantelmeeuw *Larus graellsii* (4 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL: 92.000 (2006) Populatie Walcheren: ? Trend: 0+

Deze soort broedt in IJsland, en van Zuid-Scandinavie tot het Iberisch Schiereiland. Biotoopkeuze en verspreiding in ons land (en in Zeeland) komen overeen met die van de Zilvermeeuw. De stand stabiliseert zich de laatste jaren. In de kolonie Zilvermeeuwen op de busterminal van Connexion op industrieterrein Arnestein werden 4 broedparen vastgesteld, waarvan één op een naastgelegen brandstofopslagtank.

Zilvermeeuw, Vlissingen, februari 2007

Stadsduif *Columba livia* (46-50 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL: ? Populatie Walcheren: 50-100? Trend: ?

In de Westerse wereld komen in de grotere steden florerende populaties Stadsduiven voor, Deze vogels, afstammend van gedomesticeerde Rotsduiven, vormen zelfstandige populaties en zijn onderhevig aan natuurlijke selectie. In Nederland zijn alleen uit Amsterdam betrouwbare tellingen bekend (12.000-15.000 exemplaren in 2001). In Middelburg werden in 1990 180 vogels (c. 90 broedparen) geteld, vooral rondom het stadhuis en de Abdij.
In 2008 lag dit aantal beduidend lager; in de binnenstad werden 45 territoria gevonden, vooral op het stadhuis en rondom de abdij, maar ook op oude (grachten)panden in de stadskern. Daarbuiten waren het gehele seizoen 8 vogels/ 4 paren aanwezig op het terrein van het AZC (dit betreft vermoedelijk gedomesticeerde duiven en geen stadsduiven). Verder werd 1 territorium vastgesteld in de Voorborch.
De afname in het gebied heeft te maken met het wegvangen van overlast veroorzakende vogels in de binnenstad en het afdichten dan wel anderszins niet toegankelijk maken van geschikte broedplaatsen (nissen, holten etc.)

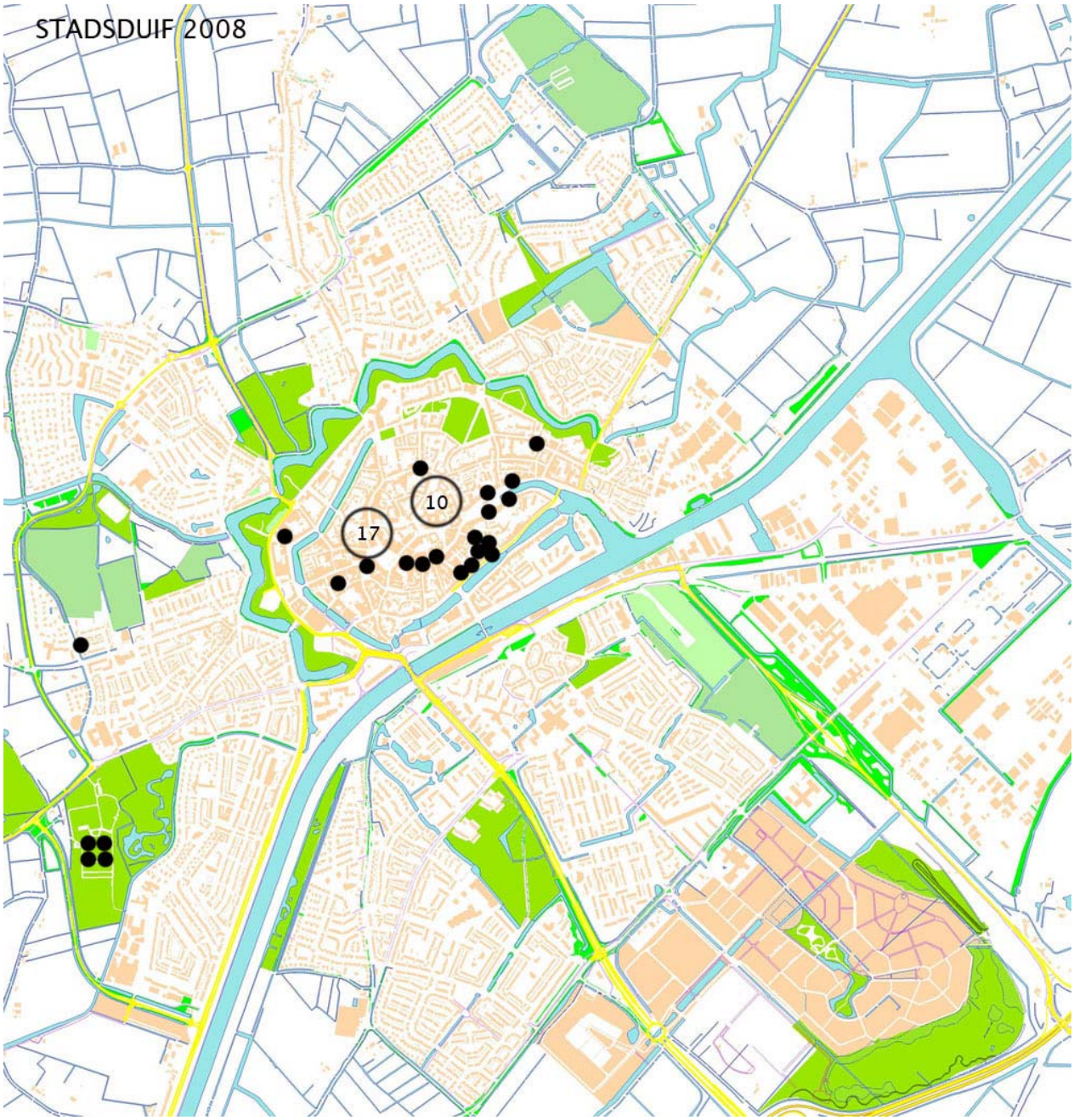
STADSDUIF 2008
10
17

Houtduif *Columba palumbus* (223 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL: 400.000-500.000 Populatie Walcheren; 800-1000? Trend: -

Deze soort broedt verspreid over geheel Europa. Nederlandse broedvogels zijn deels standvogel. In Zeeland is de soort al lang een talrijke broedvogel. Begin jaren negentig werd de stand op een stabiele 10.000-14.000 paar geraamd. De soort broedt in bossen, parken, groenstroken en grote tuinen. De soort kent een lang broedseizoen (maart-oktober) en heeft vaak meerdere legsels per jaar (2-6!). Landelijk is de soort de laatste decennia afgenomen, met name in de oostelijke provincies. Daartegenover staat een toename in de duinstrook en dorpen en steden.
In onze hoofdstad broedden in 1989 90-100 paar. Anno 2008 blijkt de soort sterk toegenomen. Er werden niet minder dan 223 territoria gevonden. De soort komt verspreid over de stad voor, maar ontbreekt vrijwel in wijken met weinig groen zoals de stromenwijk, delen van ’t zand en delen van Arnestein. In 1989 ontbrak de soort in dezelfde wijken.
Opvallend is de toename in de woonwijken ten zuiden van het Kanaal. In 1989 ontbrak de soort hier nog volkomen, terwijl Middelburg-Dauwendaele en Reijershove anno 2008 tot de wijken met de hoogste dichtheden behoren.
Het ouder worden en daarmee geschikt worden als broedplaats van eind jaren zestig en begin jaren zeventig aangeplante groenstroken en tuinbeplanting heeft de soort hier duidelijk in de kaart gespeeld. Hoge dichtheden komen voor in parken en parkachtige gebieden, zoals Toorenvliedt en omstreken (14 paar), het Meiveld (14 paar tegen slechts 2 paar in 1989) en de Bolwerken (14 paar). Alleen op de bolwerken is de soort achteruit gegaan (1989 18 paar), mogelijk ten gevolge van de beheersmaatregelen van afgelopen jaren.

Houtduif, Griffioen Middelburg, april 2007

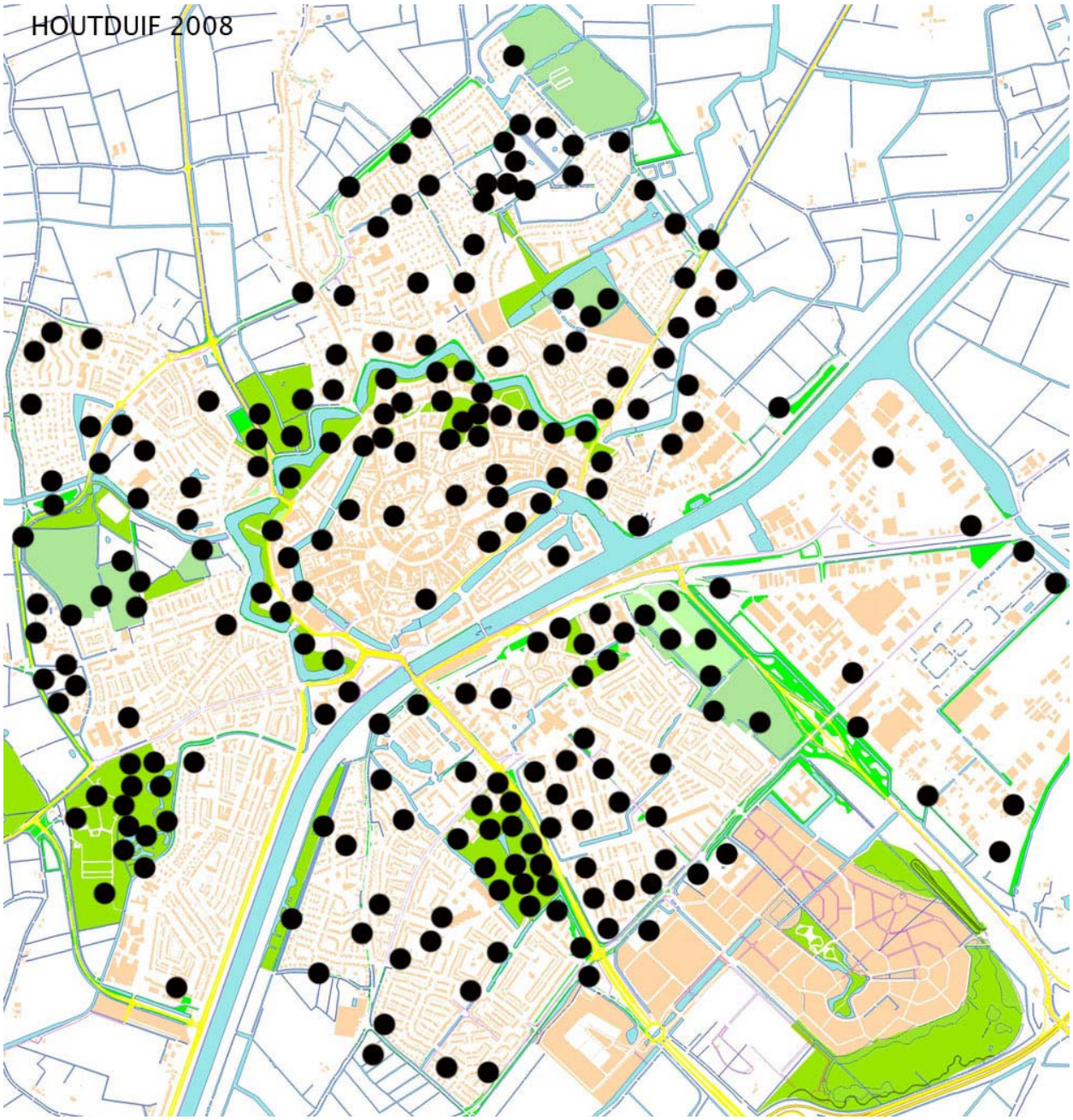
HOUTDUIF 2008

Holenduif *Columba oenas* (26 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL: 50.000-70.000 Populatie Walcheren: 100-120? Trend: ++

De Holenduif broedt in het westelijke en centrale deel van het palearctische gebied. Binnen West-Europa verplaatst de soort zich slechts over korte afstanden. Deze holenbroeder is in ons land voornamelijk in duin- en bosgebieden te vinden, maar ook in toenemende mate in parken, groenstroken en op braakliggende terreinen. Konijnenholen, spechtenholten en natuurlijke holten worden gebruikt als nestplaats. De soort profiteert de laatste decennia ook van de toename van geschikte nestkasten. Vaak wordt de soort aangetroffen in zogenaamde uilen- en spechtenkasten. Tot voor kort was de soort in Middelburg een schaarse verschijning (1989 4-5 territoria, alle op Arnestein). In 2008 werden 26 broedparen gekarteerd. Op Arnestein handhaafd de Holenduif zich op het niveau van 1989, daarnaast heeft de soort zich over vrijwel de gehele stad verspreid, zij het in lage dichtheden. Parken, begraafplaatsen, bolwerken en oude stadstuinen vormen de favoriete habitat. Nesten werden aangetroffen in oude bomen en nestkasten.

Zomertortel *Streptopelia turtur* (0 territoria)

Rode Lijst: KW Populatie NL: 10.000-12.000 Populatie Walcheren: 115-130 Trend: ---

De Zomertortel bereikt in Nederland en Engeland de noordwestgrens van het Europese broedareaal. Europese broedvogels overwinteren in West-Afrika. Deze soort prefereert halfopen landschap, zoals duingebieden, kleinschalig cultuurlandschap, jonge polderbossen etcetera. Het aantal broedparen in Nederland en Zeeland is de laatste decennia sterk afgenomen, onder andere door het ouder worden van bossen en de afname van diversiteit aan kruiden in bossen en op akkers. In Middelburg was de soort altijd al een schaarse broedvogel. In 1989 werden 3 broedgevallen vastgesteld (Arnestein en crematorium). In 2007 en 2008 ontbrak de soort hier echter als broedvogel. Het kappen van de brede groenstrook langs de Nieuwlandseweg (ten behoeve van de aanleg van de N57)is hier waarschijnlijk mede debet aan.

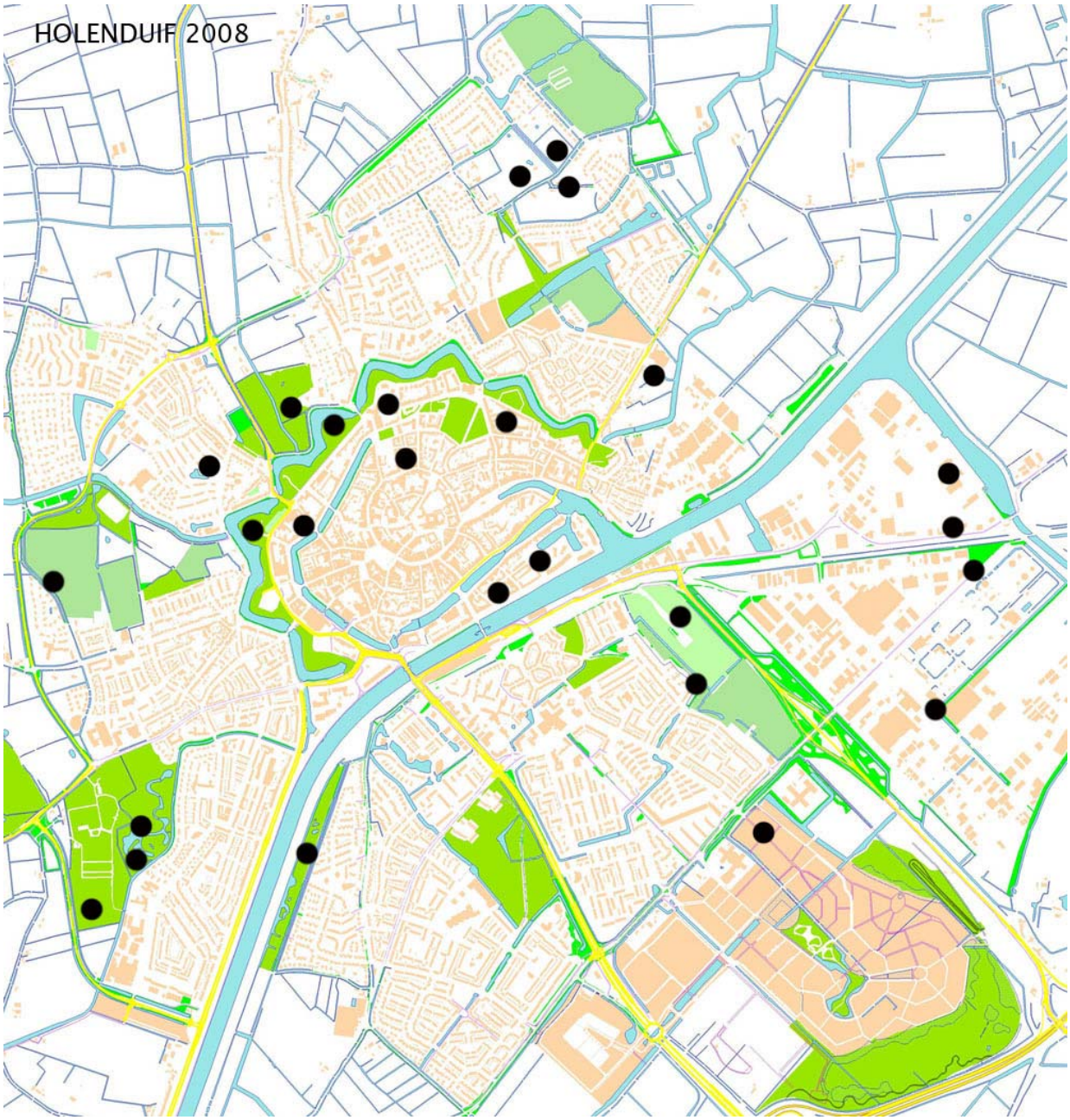
HOLENDUIF 2008

Turkse Tortel *Streptopelia decaocto* (484 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL:50.000-100.000 Populatie Walcheren: 500-600? Trend: 0

De Turkse Tortel heeft in de tweede helft van de vorige eeuw vanuit Azië en de Balkan in hoog tempo grote delen van West-Europa veroverd. De soort broedde pas in 1950 voor het eerst in Nederland! Tegenwoordig komt de soort door het gehele land m.u.v. delen van Flevoland voor, overwegend in geürbaniseerde gebieden en rondom boerderijen. Bomen, struiken en nissen in gebouwen, maar ook vensterbanken, lantaarnpalen en andere vreemde locaties worden als nestplaats benut. Sinds de jaren negentig zou er landelijk sprake zijn van een afname, vooral in agrarisch gebied. Afname van voedselaanbod en predatiedruk door de Havik worden als oorzaken genoemd.
In 1989 werd de stand in Middelburg op 175-180 bepaald. In 2008 werden niet minder dan 484 territoria gekarteerd, wat dus afwijkt van de eerder genoemde landelijke achteruitgang. De landelijke indexen zijn echter veelal gebaseerd op ontwikkelingen in niet urbane gebieden omdat goede tellingen uit stedelijk milieu simpelweg ontbreken. Mogelijk dat prognoses betreffende afname dus niet correct zijn. Aangenomen wordt dat de toename in Middelburg niet op zich staat.
De soort komt in Middelburg vooral voor in woonwijken en ontbreekt alleen in zeer recent opgeleverde wijken als de Mortiere en delen van de Veerse Poort. Verder ontbreekt de soort vrijwel geheel in parken, rond sportterreinen en in andere groene gebieden, alsook op Arnestein. Net als de Houtduif heeft de soort het zuidelijk deel van Middelburg gekoloniseerd. Ten zuiden van het kanaal werden 127 territoria gevonden tegen slechts13 in 1989.

Broedende Turkse Tortel, Griffioen Middelburg, april 2007

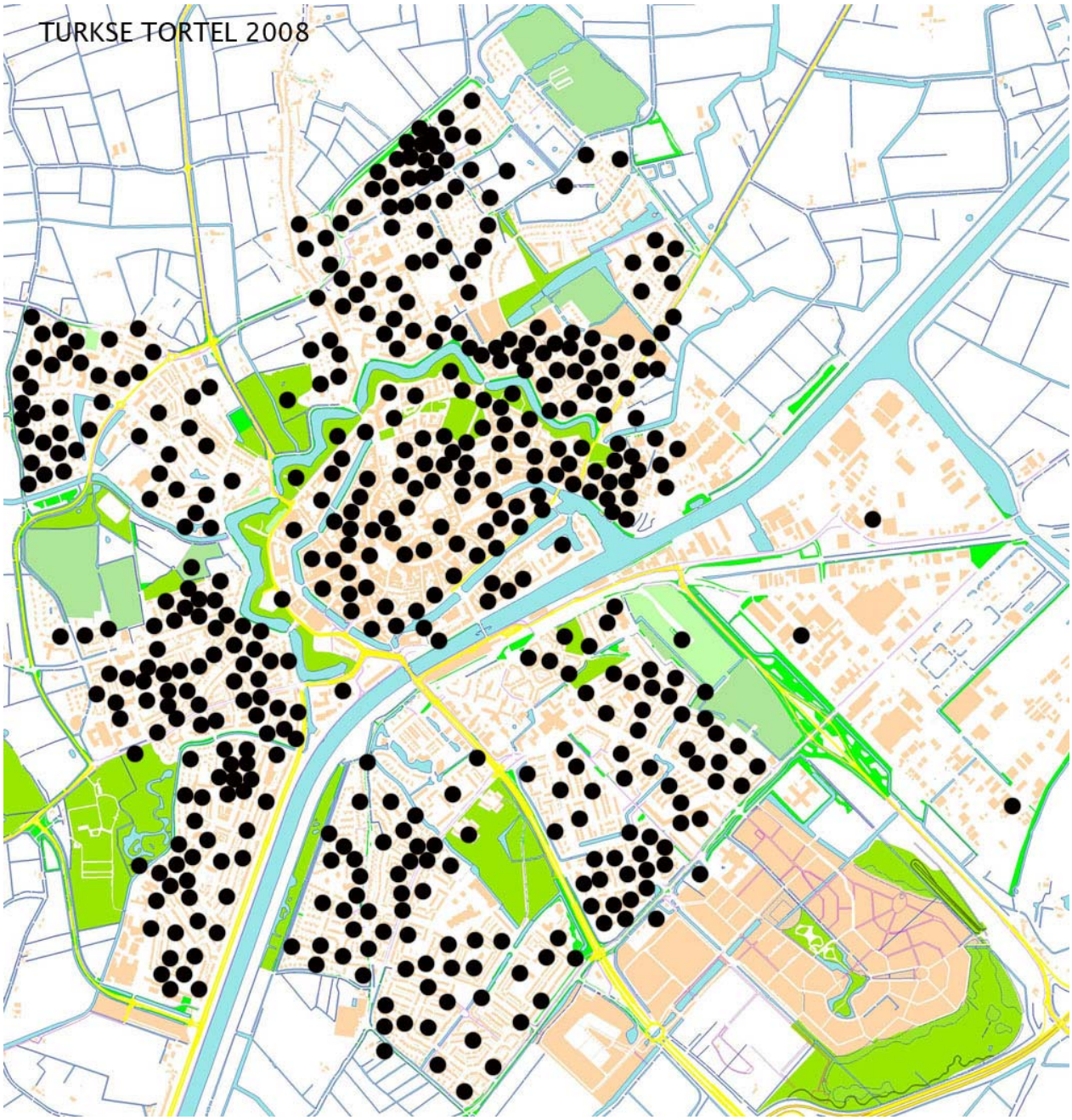
TURKSE TORTEL 2008

Koekoek *Cuculus canorus* (0 territoria)

Rode Lijst: KW Populatie NL: 6.000-8.000 Populatie Walcheren: 40-45 Trend: -

De Koekoek broedt in Europa en Noord-Afrika, oostwaarts tot China en Japan. De soort komt in ons land voor in open landschap met verspreide bomen en struiken en in halfopen bos- en duingebieden. Er is al geruime tijd sprake van een afname. De achteruitgang van belangrijke waardvogels zoals Graspieper speelt een rol, net als het verdwijnen van kleinschalig landschap. Vorig jaar werd 1 territorium vastgesteld tussen Ter Veste en het Molenwater, dit jaar ontbrak de soort binnen de stadsgrenzen.

Kerkuil *Tyto alba* (2 territoria)

Rode Lijst: KW Populatie NL:1150-2000 Populatie Walcheren: 15-25 Trend: ++

De kerkuil broedt over vrijwel de hele wereld en is in ons land vooral te vinden in halfopen cultuurlandschap. De soort is voor broedgelegenheid sterk afhankelijk van de mens; de meeste Zeeuwse Kerkuilen broeden in speciale nestkasten in boerenschuren. Zowel in 2007 en 2008 vonden twee broedgevallen plaats aan de noordrand van Middelburg in binnen de bebouwde kom gelegen boerenschuren. In 1989 werden geen Kerkuilen gevonden in Middelburg.

Groene Specht *Picus viridis* (9 territoria)

Rode Lijst: KW Populatie NL: 4.500-5.500 Populatie Walcheren: 85-100 Trend: -

De Groene Specht broedt in grote delen van Europa. In ons land ontbreekt de soort in de noordelijke provincies en is er sprake van een achteruitgang in het midden en het oosten van het land. Deze specht komt vooral voor in open loofbos en aan bosranden. In Zeeland is de soort ook veel te vinden in boomgaarden en in singels en erfbeplanting langs polderwegen en dijken en is de soort de laatste decennia juist toegenomen.
In 2008 werden 9 territoria van de Groene Specht gevonden in en om Middelburg, 1 minder dan in 2007. De verspreiding in beide jaren komt overeen. De soort heeft grote territoria (een vierkante kilometer) en de werkelijke broedplaatsen zullen soms net buiten de grenzen van het inventarisatiegebied hebben gelegen, bijvoorbeeld in boomgaarden of op boerenerven net buiten de bebouwde kom In 1989 ontbrak de soort nog als broedvogel in de hoofdstad. De toename in Middelburg staat niet op zichzelf, maar is ook elders op Walcheren vastgesteld. In Middelburg broedt de soort in parkachtige gebieden, op begraafplaatsen, in groenstroken op industrieterreinen en bij sportvelden. De soort ontbreekt in het oude stadshart.

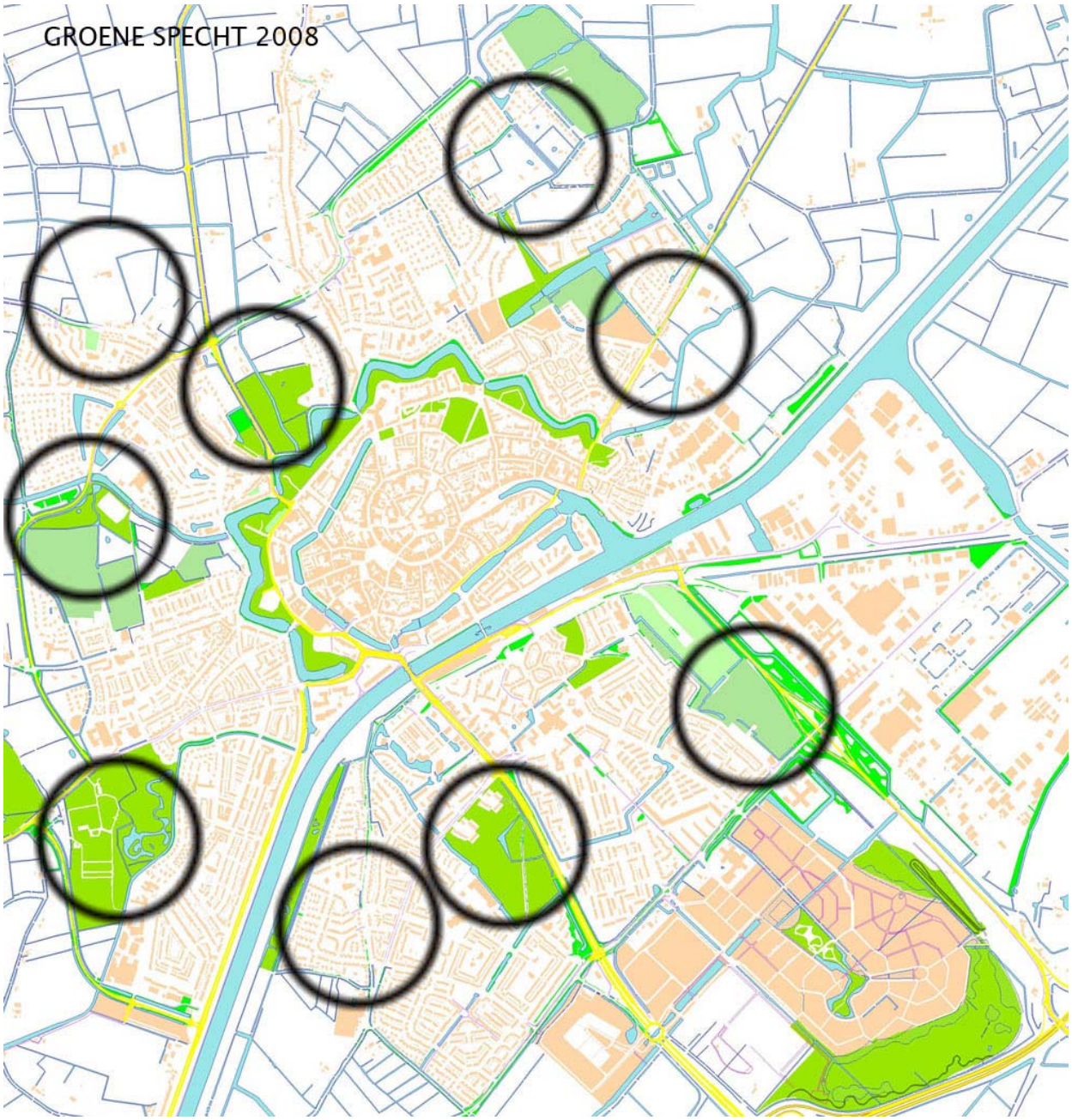
GROENE SPECHT 2008

Grote Bonte Specht *Dendrocopos major* (15 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL: 55.000-65.000 Populatie Walcheren: 100-115 Trend: ++

De Grote Bonte Specht bewoont vrijwel geheel Europa tot diep in Azië en broedt vooral in natuurlijke nestholten in vrijwel alle landschaptypes met voldoende (oudere) bomen. De soort neemt in Zeeland genoegen met bomen van enkele tientallen jaren oud in groenstroken, tuinen, op boerenerven en kleine bosjes. Tot enkele decennia gelden was het voorkomen beperkt tot de duinstrook, oudere bossen en buitenplaatsen. Zowel regionaal als landelijk is sprake van een sterke toename, die vooral te maken heeft met de toename van het bosareaal door grootscheepse aanplant in de vorige eeuw en de toenemende leeftijd en variatie in boomsoorten. Op Walcheren en ook in Middelburg is veel naoorlogse boomaanplant de laatste decennia geschikt geworden als broedplaats voor de soort.
Ook deze soort ontbrak in 1989 als broedvogel binnen de stadsgrenzen. De soort werd dit jaar, net als vorig jaar meegenomen inde inventarisaties. Er werden 15 territoria vastgesteld, 1 minder dan in 2007. De verspreiding in beide jaren komt grotendeels overeen. Op diverse plaatsen werd in dezelfde nestboom of nestholte gebroed als in 2007. De meeste territoria bevinden zich langs de Bolwerken, in oude stadstuinen, in groenstroken aan de rand van de stad en in parken en parkachtige gebieden.

Grote Bonte Specht, Reijershove, juni 2007

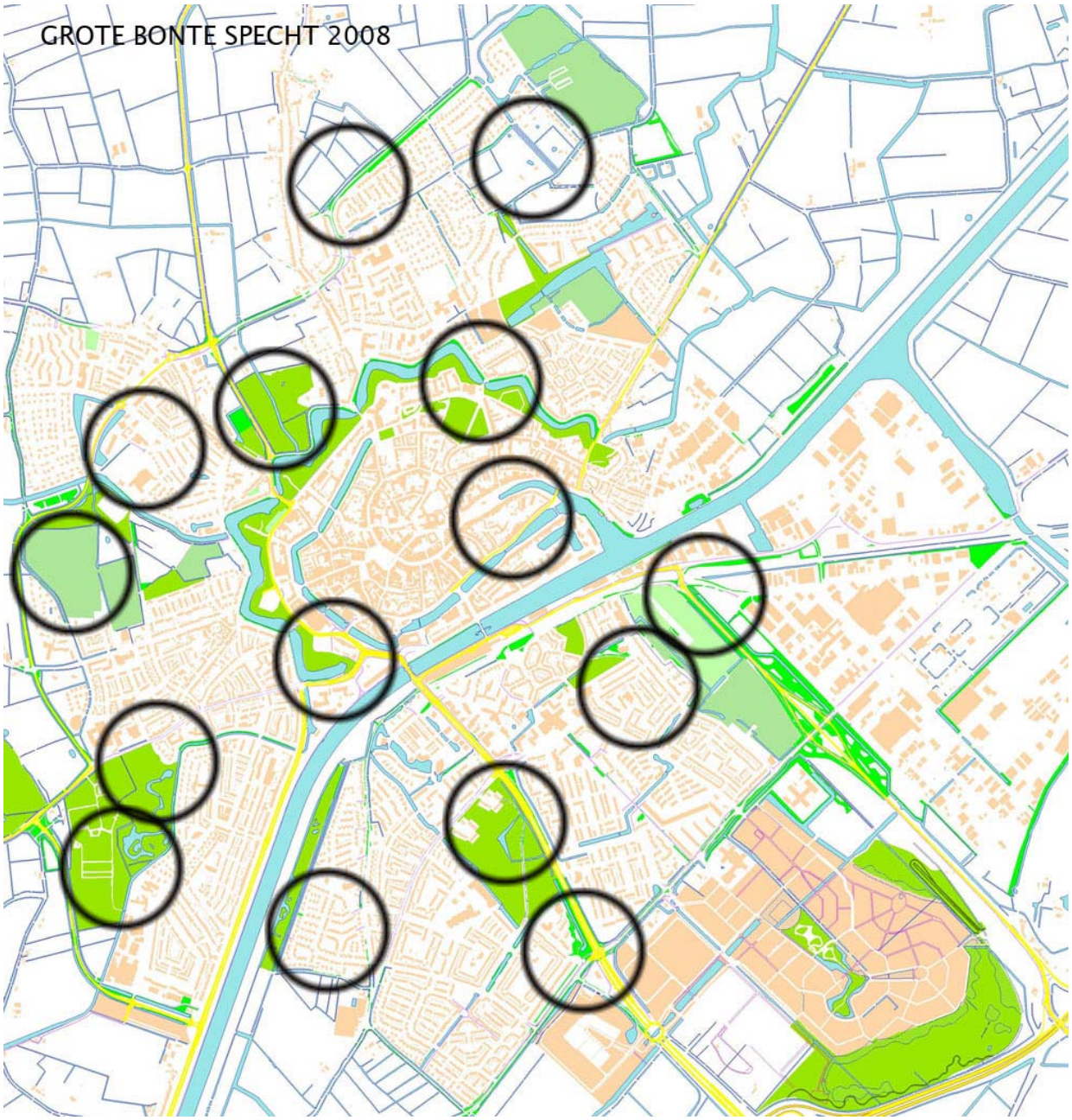
GROTE BONTE SPECHT 2008

Huiszwaluw *Delichon urbica* (0 territoria)

Rode Lijst: GE Populatie NL: 60.000-125.000 Populatie Walcheren: 250-300 Trend: --

De Huiszwaluw broedt in grote delen van Europa, Azië en Noord-Afrika. In ons land bouwt de soort haar nest in kleine kolonies onder dakgoten, balkons en overstekken van huizen en boerderijen. Landelijk is al decennia sprake van een achteruitgang; sinds de jaren zeventig is de stand meer dan gehalveerd. De oorzaak moet deels gezocht worden in afname van geschikt nestmateriaal (modder, slib), specifiek in stedelijk gebied, maar ook in een verslechterde voedselsituatie. Op Walcheren nam de soort af van 1150-1250 paar in 1969 naar 660-700 paar in 1982. Daarna volgde een licht herstel tot 900 paar in 1993. Recent is de soort echter in versneld tempo verder afgenomen (2008 318 paar).
In Middelburg is de soort als broedvogel zo goed als verdwenen. In de jaren tachtig en begin jaren negentig broedden nog ongeveer 100 paren in Middelburg, vooral in de Breewijk/ Griffioen (1989 58 paar) en Klarenbeek/ Veerseweg (31 paar). In 2008 werden binnen de gebiedsgrenzen geen nesten gevonden, wel bevonden zich net als vorig jaar 10 nesten langs de Noordweg tussen Brigdamme en Sint-Laurens) .Het laatste decennium wordt door middel van het plaatsen van kunstnesten geprobeerd de achteruitgang van de soort een halt toe te roepen. In Middelburg biedt dit kennelijk onvoldoende soelaas, of het aantal kunstnesten (12 in de hele stad) is te laag om Huiszwaluwen te lokken. De afname in Middelburg staat niet op zich; in Vlissingen nam het aantal paren af van maximaal 115 in de jaren tachtig 0 in 2007 en 2008.

Nestelende Huiszwaluwen, Ritthem, juni 2007

Winterkoning *Trochlodytes trochlodytes* (212 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL: 500.000-600.000 Populatie Walcheren: >1450-1675 Trend: +

Deze kleine maar luidruchtige zanger broedt in vrijwel geheel Europa m.u.v. het uiterste noorden en komt voor op plaatsen met veel en gevarieerd groen, waarbij de voorkeur uitgaat naar structuurrijke bossen met een weelderige ondergroei. In Nederland en ook op Walcheren staat de soort hoog in de top vijf van talrijkste broedvogels.
In Middelburg broedden in 1989 100-105 paar. Twintig jaar later blijkt het aantal broedparen meer dan verdubbeld tot 212 paar. De Winterkoning heeft net als veel andere soorten geprofiteerd van het ouder worden van na de oorlog en watersnood aangeplante bomen en struiken in parken, groenstroken, tuinen en windsingels en van de aanplant van nieuwe groenstroken in de laatste decennia. Net als in 1989 concentreren de broedgevallen zich in en rond park Toorenvliedt, de Algemene Begraafplaats en de Bolwerken. Alleen op de Bolwerken is sprake van een achteruitgang (van 15 naar 8 paren, waarschijnlijk ten gevolge van recent grootschalig onderhoud, waarbij veel ondergroei is gerooid of gesnoeid). Op andere plaatsen is het aantal paren veelal verdubbeld. In woonwijken waar de soort in 1989 nog vrijwel ontbrak zoals de binnenstad, Reijershove, Dauwendaele en Klarenbeek komt de soort anno 2008 talrijk voor in tuinen, groenstroken en plantsoenen. Opvallend is verder de toename in park het Meiveld (1989 3 paar, 2008 10 paar) en het voorkomen in zeer jonge wijken als de Veerse Poort en Mortiere. Het voorkomen in beide laatste wijken is wel beperkt tot al langer bestaande aanplant. In wijken met weinig opgaand groen, zoals de Stromenwijk en Nieuw Middelburg ontbreekt de soort.

Winterkoning, Noord-Beveland, juni 2005

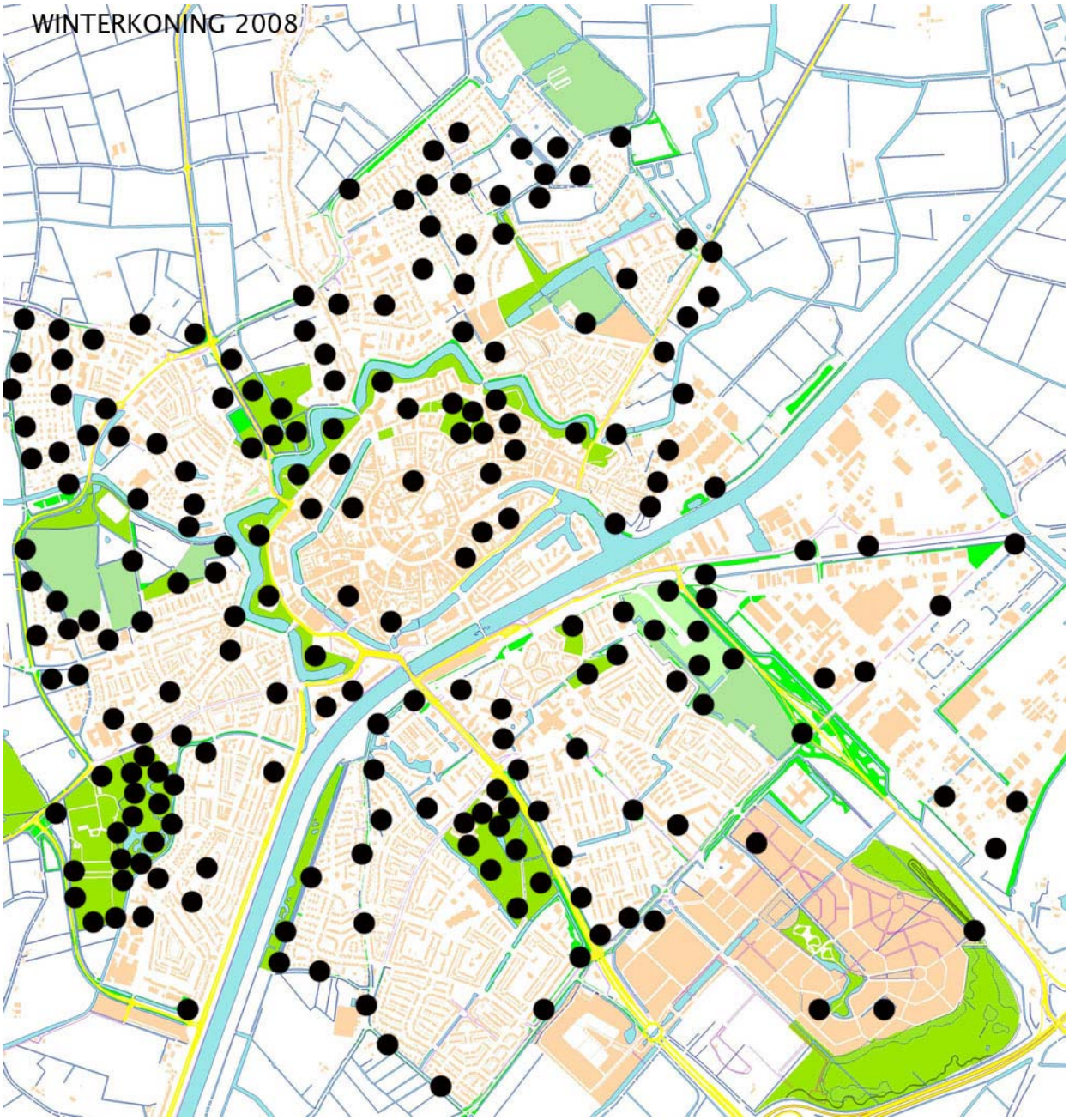
WINTERKONING 2008

Heggenmus *Prunella modularis* (163 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL: 200.000-250.000 Populatie Walcheren: >500-600 Trend: +

Deze zanger heeft een voorkeur voor gevarieerd bosachtig gebied met voldoende ondergroei. De soort broedt vrijwel uitsluitend in Europa en delen van het Midden-Oosten. In ons land is de soort een talrijke broedvogel die 96% van alle atlasblokken voorkomt. In Middelburg is de soort goed vertegenwoordigd in parken, groenstroken en tuinen op plaatsen met voldoende beschut struikgewas zoals berberis, klimop en coniferenhagen. In 2008 werden 163 territoria gevonden, een verdubbeling is ten opzichte van 1989 (76-80 paar). De oorzaken voor deze toename zijn hetzelfde als bij de Winterkoning. De verspreiding van beide soorten komt ook in grote lijnen overeen, al zijn de territoria van de Heggenmus gelijkmatigere over de stad verspreid, zonder opvallende concentraties in parken en andere groene longen. Op de Bolwerken bleef de stand gelijk ten opzichte van 1989. Een aaneengesloten dichte ondergroei is ongunstig voor de Heggenmus, die veelal op de grond foerageert. Het rooien van struiken heeft de soort mogelijk in de kaart gespeeld. De toename is het meest opvallend in de wijken Dauwendaele, Reijershove en de Stromenwijk. In de laatste wijk is de soort opvallend talrijk vergeleken met de Winterkoning. Een tuin met wat struiken en heggen blijkt vaak al voldoende voor de Heggenmus.

Heggenmus, golfbaan Domburg, april 2007

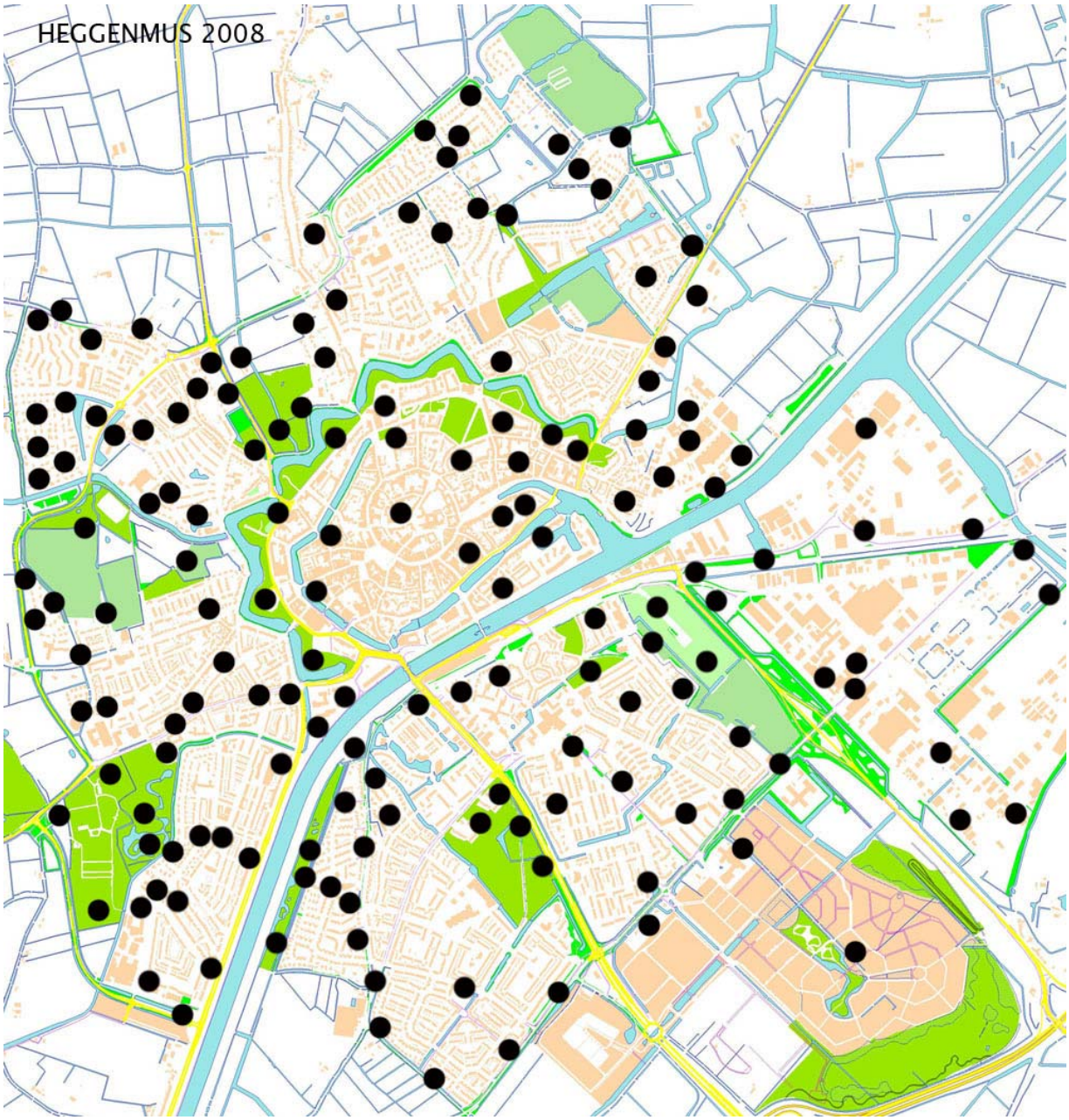
HEGGENMUS 2008

Nachtegaal *Luscinia megarhynchos* (0 territoria)

Rode Lijst: KW Populatie NL: 6500-7500 Populatie Walcheren: 130-170 Trend: -

Deze Euraziatische soort broedt oostwaarts tot in Rusland en zuidwaarts tot in Noord-Afrika. De soort broedt verspreid over ons land met zwaartepunten in de duinstrook en de oostelijke provincies. In het oosten van het land gaat de soort de laatste decennia sterk achteruit, terwijl in het duingebied sprake is van een toename.
In Middelburg werden in 2007 en 2008 - in tegenstelling tot in 1989 (Arnestein, begraafplaats) - geen territoria gevonden.In april en mei werden wel enkele zingende doortrekkers gehoord. Het broedvoorkomen van de soort is op Walcheren vrijwel beperkt tot de duinstrook en langs het Veerse Meer.

Zwarte Roodstaart *Phoenicurus ochruros* (11 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL: 27.00-37.000 Populatie Walcheren: 32-38 Trend: ++

Deze oorspronkelijke bewoner van rotsachtige gebergten broedt tegenwoordig wijdverspreid in Europa. De soort nestelt in nissen, gaten en spleten van gebouwen en steenhopen, vooral in industriegebieden, op spoorwegemplacementen, op bouwterreinen en in nieuwbouwwijken. In ons land broedt de soort in 85% van alle atlasblokken.
In Middelburg werden dit jaar 11 territoria gevonden, bijna net zoveel als in 1989 (12-13) en drie meer dan in 2007.
De soort lijkt definitief verdwenen uit de Binnenstad. De industriegebieden Ramsburg en Arnestein herbergen traditioneel de meeste paren. Verder werden zingende mannetjes aangetroffen op een in aanbouw zijn winkelcentrum in de Veerse Poort en op een bouwlocatie in de Mortiere.

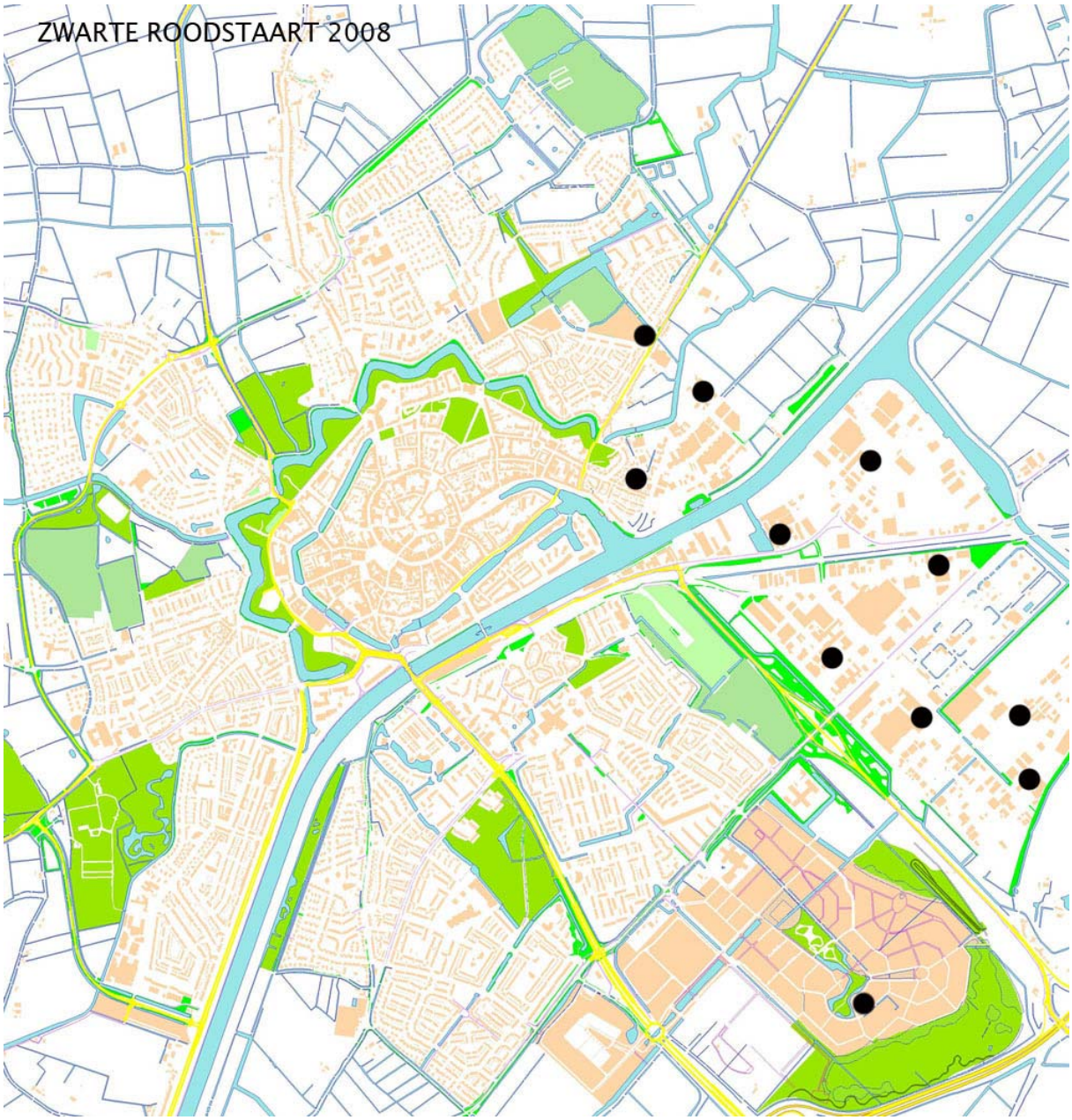
ZWARTE ROODSTAART 2008

Merel *Turdus merula* (749 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL: 900.000-1.200.000 Populatie Walcheren: 2000-2500 trend: +

De Merel broedt in vrijwel geheel Europa uitgezonderd het hoge noorden, zuidelijk tot in Noord-Afrika en oostelijk tot in China.In Nederland komt de soort in vrijwel alle atlasblokken voor. De aanwezigheid van enkele bomen en struiken is vaak al voldoende voor de Merel. In Middelburg is deze lijsterachtige één van de talrijkste broedvogels. De soort komt overal voor, ook in nieuwbouwwijken met weinig groen.

In 1989 werden in de stad een aantal wijken geïnventariseerd en werd de stand op basis van die gegevens op 600-650 paar geraamd.

In 2008 werden 749 territoria gevonden. Wanneer de aantallen in nieuwe wijken buiten beschouwing worden gelaten is de soort de afgelopen decennia met 5-15% toegenomen. De soort komt in de gehele stad voor. De aantallen zijn vrij laag in delen van de oude binnenstad, op industrieterrein Arnestein en in de in ontwikkeling zijnde wijk Mortiere. In een nieuwbouwwijk als de Veerse Poort is de soort echter al goed vertegenwoordigd, net als in andere wijken met weinig hoog opgaand groen als de Stromenwijk. Het tekent het opportunistische karakter van de Merel die weinig hoge eisen stelt aan het biotoop. De dichtheden in parken en parkachtige gebieden zijn ongeveer gelijk aan die in woonwijken.

♀Merel, park Molenwater Middelburg, april 2007

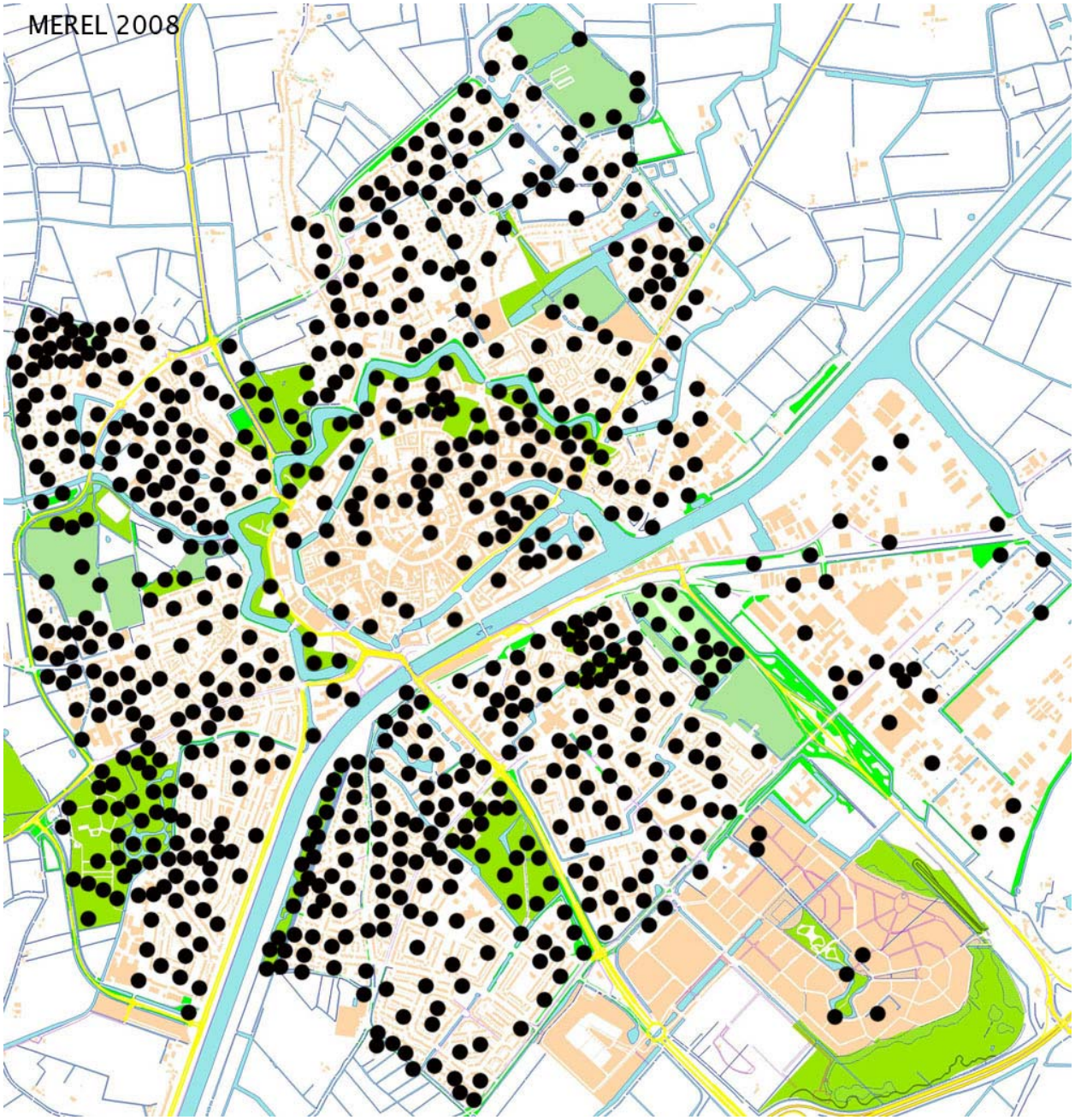
MEREL 2008

Zanglijster *Turdus philomelos* (67 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL: 120.000-160.000 Populatie Walcheren: 450-600 Trend: 0-

Deze soort broedt in grote delen van NW-Europa, oostelijk tot diep in Rusland. De Nederlandse verspreidingskaart lijkt sterk op die van de Merel, maar de dichtheden liggen fors lager. In Middelburg komt in diverse biotopen voor, maar heeft een voorkeur voor structuurrijk loofbos met een rijke ondergroei van struiken.
In 1989 broedden 100-105 paar in Middelburg. De indruk bestond dat de soort de afgelopen decennia is toegenomen, maar uit de gegevens van 2008 blijkt dat er sprake is van een achteruitgang van maar liefst 30-35% tot 67 territoria. Mogelijk is het beeld iets te negatief doordat territoria zijn gemist (de soort mag pas vanaf 20 april gekarteerd worden en de zangactiviteit is het hoogst rond zonsopkomst), maar dat de soort fors is afgenomen staat vast. De landelijke trend is licht negatief, of er in stedelijk gebied sprake is van een sterkere afname is onbekend doordat weinig inventarisatiegegevens bekend zijn uit urbane gebieden.
In Middelburg valt in ieder geval de sterke achteruitgang op de Bolwerken (van 10 naar 1 paar!) op, maar ook in andere gebieden zoals park Toorenvliedt (van 4 naar 1) en wijken als de Griffioen (van 9 naar 4) is de afname fors. Alleen in de binnenstad is lokaal sprake van een toename; de soort ontbrak in 1989 in het centrum en in de buurt van de Nieuwe Haven.
De achteruitgang in Middelburg is lastig te verklaren. Op de Bolwerken ligt opnieuw een verband met het recent rooien van vooral struiken en andere ondergroei voor de hand.

Zanglijster, park Molenwater Middelburg, april 2007

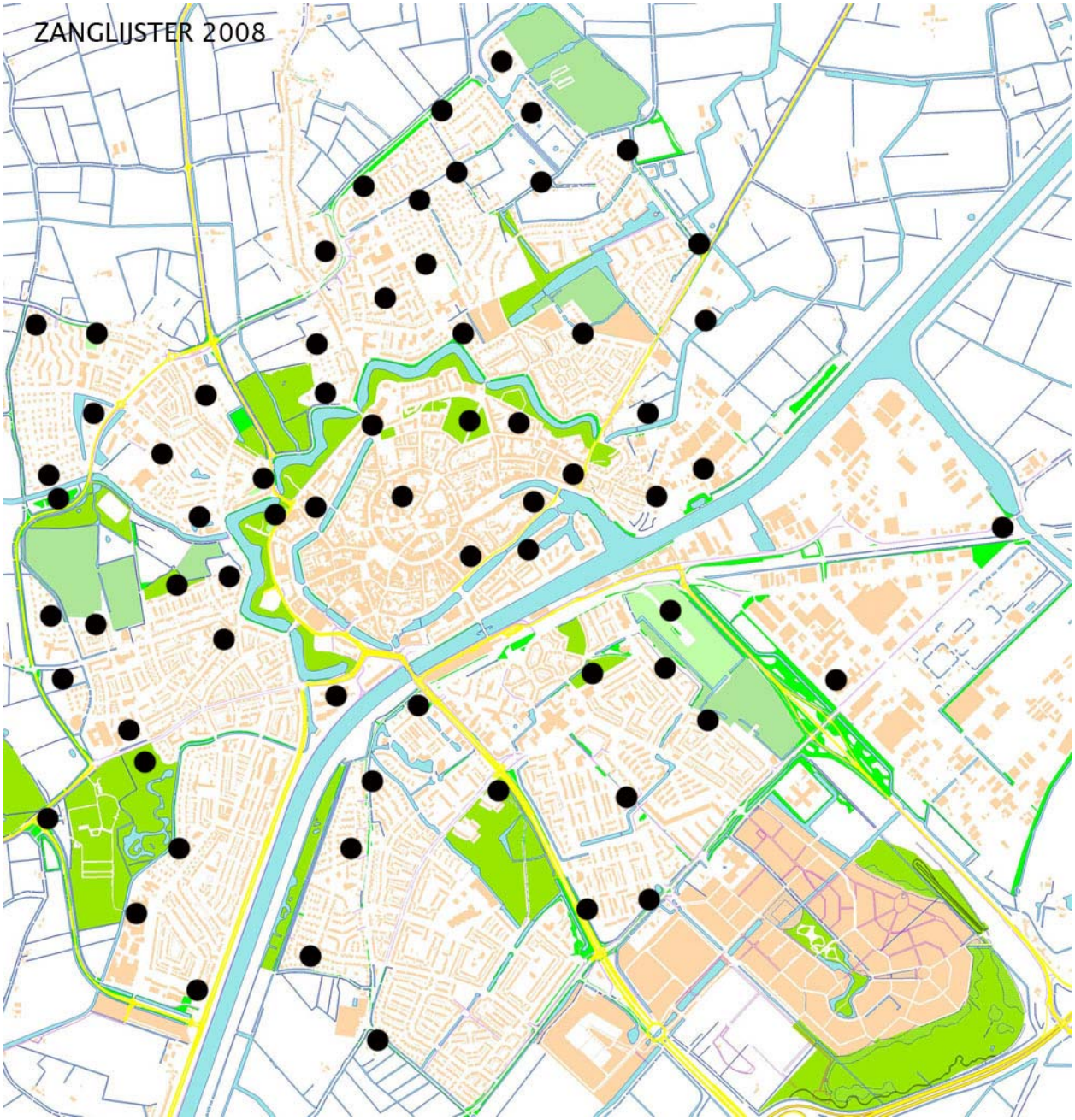
ZANGLIJSTER 2008

Kleine Karekiet *Acrocephalus scripaceus* (46 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL: 150.000-250.000 Populatie Walcheren: 450-525 Trend: ++

Deze soort broedt in Europa van Zuidelijk Scandinavië tot aan de Middellandse Zee en oostelijk tot ver in Rusland. De soort heeft een voorkeur voor rietranden en rietvelden langs water, maar komt ook voor in andere vegetatie (ruigten, lisdodden) in moerasachtig gebied.
Net als in 1989 (50-55 paar) en 2007 (40) zijn in 2008 de territoria van deze soort gekarteerd. Met 46 zangposten deed de soort het beter dan in 2007. De Middelburgse vesten vormen nog altijd het belangrijkste broedgebied (1989, 2007 en 2008 respectievelijk 43, 25 en 24 territoria). De soort wordt in toenemende mate aangetroffen in de vegetatie rond (kleine) stadsvijvers, in parken en in sloten. De Veerse Poort (4 paar) en het Erasmuspark (6 paar) zijn belangrijke broedplaatsen.

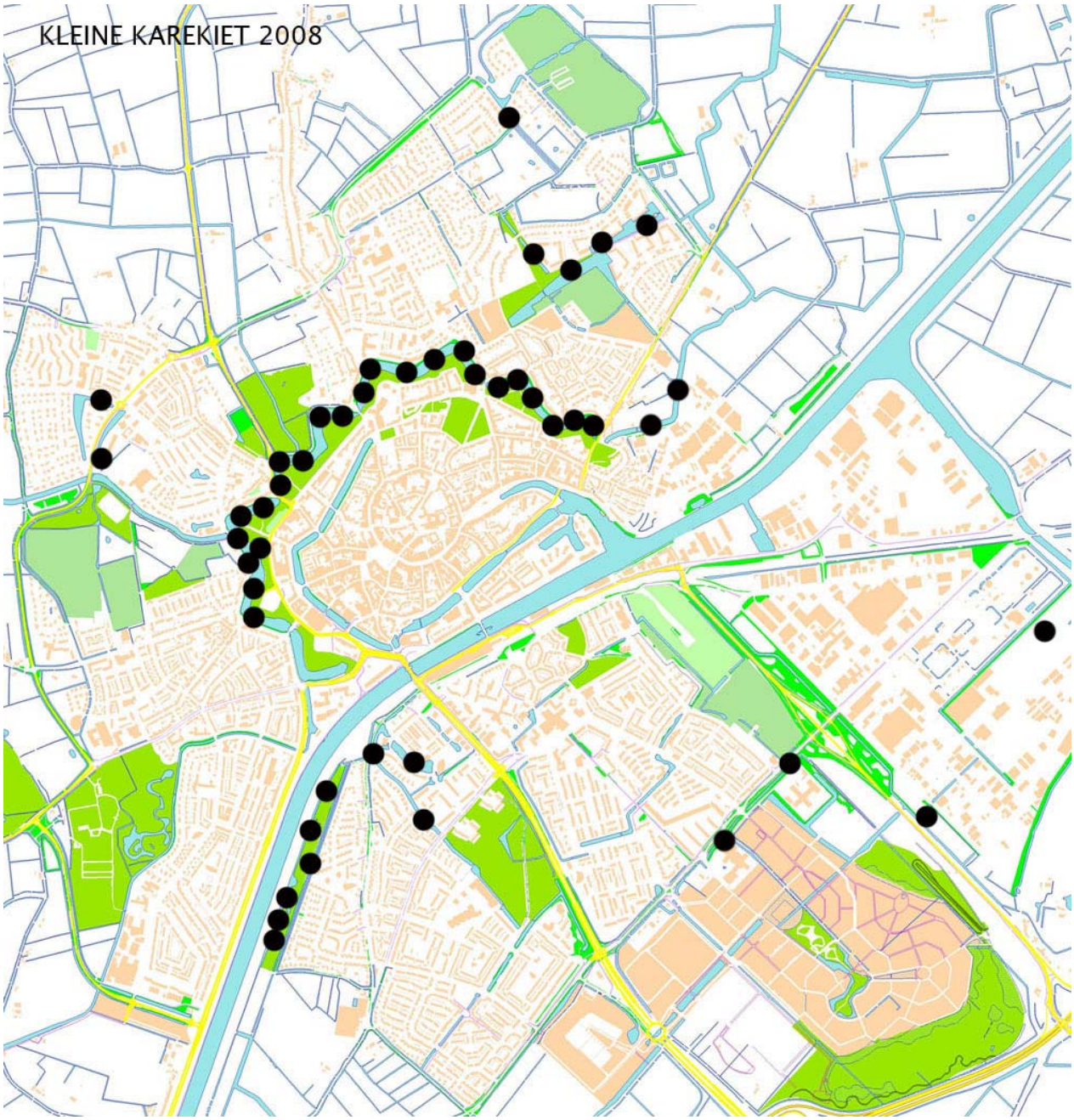
KLEINE KAREKIET 2008

Bosrietzanger *Acrocephalus palustris* (2 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL: 70.000-110.000 Populatie Walcheren: 100-120 Trend: +

De Bosrietzanger broedt in grote delen van Centraal-Europa, oostelijk tot voorbij de Oeral. De soort overwintert in zuidelijk Afrika. Deze zanger broedt bij voorkeur in ruige hoekjes op dijken, langs spoorwegtaluds, in verlandde kreken en in jonge aanplant.
In Middelburg broedt de soort in lage aantallen (1-3 paar). Dit jaar werden 2 territoria gevonden in struweel langs de kanaaldijk bij Ramsburg en op Arnestein.

Spotvogel *Hippolais icterina* (3 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL: 17.000-25.000 Populatie Walcheren: 120-145 Trend: --

De Spotvogel broedt vanaf Noordoost Frankrijk, de Alpenlanden en de Balkan tot ver in Fenno-Scandinavië en overwintert in tropisch Afrika. Open loofbos, parken en tuinen met een rijke ondergroei afgewisseld met open plekken genieten de voorkeur als broedbiotoop. Op Walcheren is de soort vaak te vinden op boerenerven met voldoende opgaand geboomte. De soort gaat landelijk al enige decennia achteruit, vooral in bosgebieden.
Ook in Middelburg is de soort achteruitgegaan van 26-28 paar in 1989 tot minder dan 10 paar in 2004 en 2007.
2008 was een dramatisch slecht jaar voor de Spotvogel In Middelburg. Er werden slechts drie territoria vastgesteld, alle in de jonge aanplant rond de sportvelden aan de Veerse Poort.

Braamsluiper *Sylvia curruca* (3 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL: 13.000-20.000 Populatie Walcheren: 125-135 Trend: -

Deze soort broedt in geheel Europa met uitzondering van het uiterste noordwesten en zuidwesten en broedt vooral in halfopen gebied met dicht struweel, bij voorkeur met doornstruiken. De wintermaanden brengt de Braamsluiper door in Oost-Afrika.
In Middelburg werden in 2008 3 territoria vastgesteld, aanzienlijk minder dan in 2007 (8) en 1989 (5). Van de soort is bekend dat de jaarlijkse aantallen sterk kunnen fluctueren.
De broedgevallen vonden dit jaar plaats langs de spoorlijn (2) en de kanaaldijk bij Ramsburg (1).

Tuinfluiter *Sylvia borin* (10 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL: 120.000-150.000 Populatie Walcheren: 250-275 Trend: 0

De Tuinfluiter broedt in landschap met enig bos en halfopen struweel en heeft een voorkeur voor vochtig jong loofbos met een dichte onderlaag van struiken en kruiden. De soort is algemeen in vrijwel geheel Europa.
In Middelburg is de soort ten opzichte van de jaren tachtig afgenomen. Relatief jonge parken en groenstroken uit de jaren zestig en zeventig zijn tegenwoordig minder geschikt als broedplaats. De meeste Tuinfluiters zijn te vinden in struweel langs de spoorlijn en jonge aanplant (Erasmuspark en Veerse Poort) Met 10 broedpaar is 2008 een mager jaar (2007 15 paar, 1989 23-25 paar).

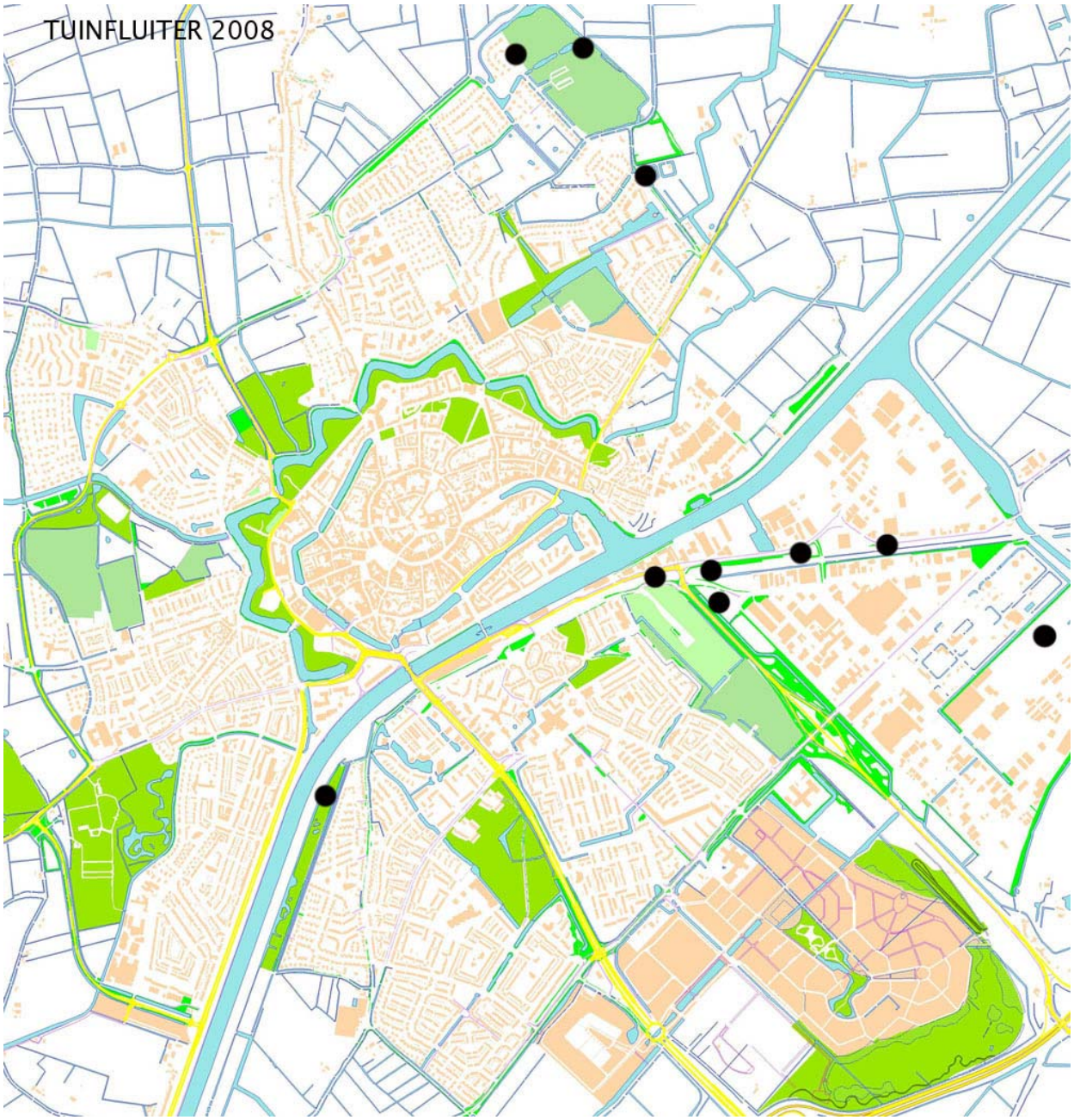
TUINFLUITER 2008

Grasmus *Sylvia communis* (8 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL: 130.000-150.000 Populatie Walcheren: 350-380 Trend: ++

De Grasmus broedt in laag dicht struikgewas in halfopen gebied, zoals in Meidoornhagen langs B-wegen en in duingebieden. In Europa ontbreekt de soort alleen in het uiterste noorden en in het zuidelijk deel van het Iberisch Schiereiland. De soort overwintert in Afrika.
In Nederland is de soort de laatste decennia sterk toegenomen in alle geschikte biotooptypen. In de jaren zeventig ging het juist erg slecht met de soort. De achteruitgang in die periode hing samen met jaren van extreme droogte in de Sahel, het overwinteringsgebied van deze soort.
Het aantal territoria van de Grasmus in Middelburg is al decennia lang laag en stabiel (1989 5-6, 2005 6, 2007 6). 2008 was een goed jaar met 8 vastgestelde territoria. De soort werd aangetroffen in parken, groenstroken en in windsingels langs B-wegen en rond sportterreinen.

♂ Grasmus, Westkapelle, augustus 2005

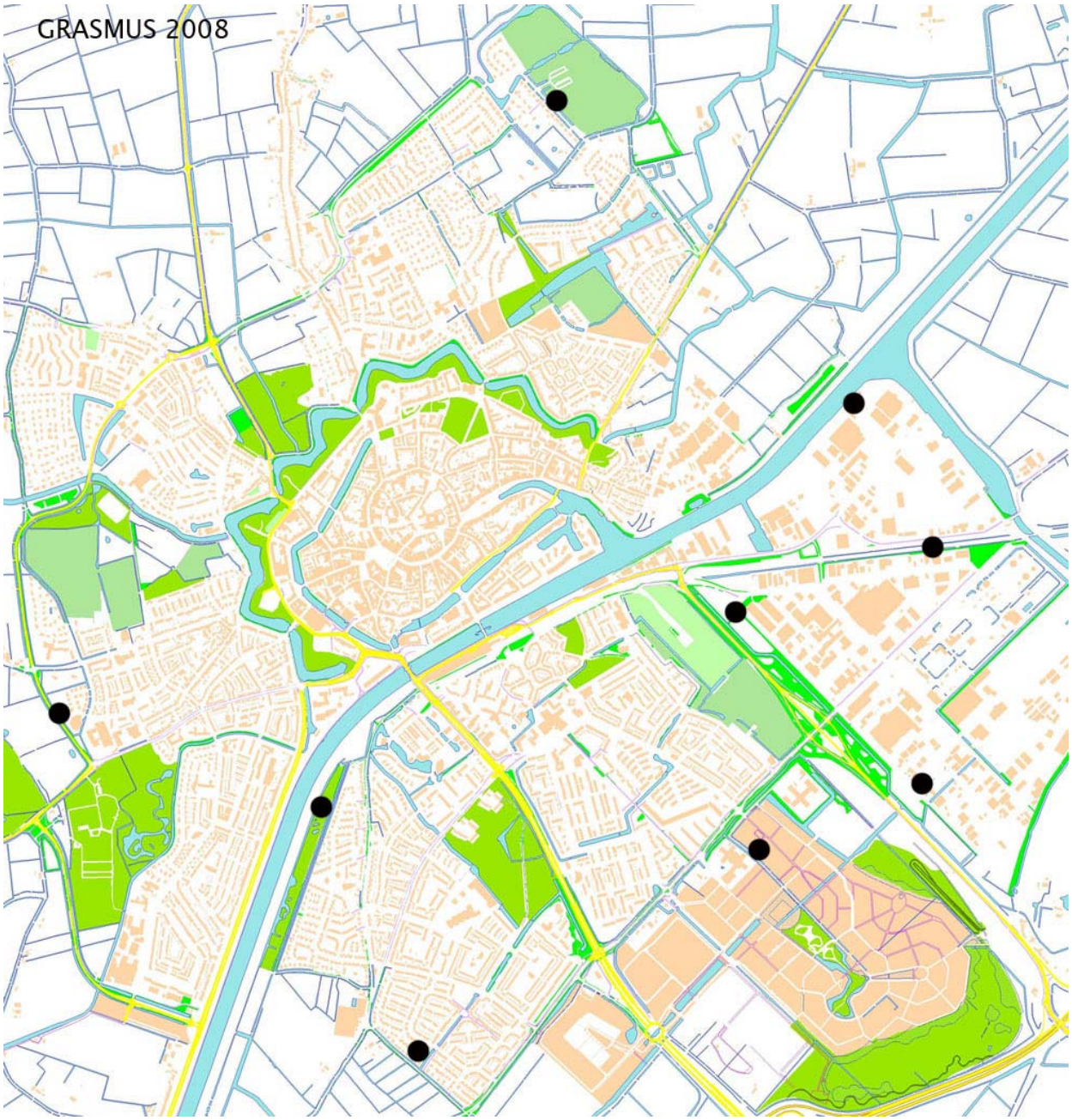
GRASMUS 2008

Zwartkop *Sylvia stricapilla* (76 territoria)

De Zwartkop ontbreekt in Europa als broedvogel alleen in het uiterste noorden en is verder te vinden in West-Afrika en West-Siberie. De Zwartkop prefereert oudere bossen met niet teveel ondergroei en profiteert in Zeeland van het ouder worden van de naoorlogse aanplant. De soort is ook landelijk sterk toegenomen, vooral in agrarische gebieden, waar de soort blijkbaar minder hoge eisen stelt aan zijn leefomgeving en tegenwoordig vaak te vinden is in de aanplant op boerenerven.
In Middelburg is uit recent onderzoek gebleken dat er sprake is van een sterke toename 1989 36-38 paar, 2005 90-95 paar). In 2008 lagen de aantallen met 76 paar lager dan in 2005, mogelijk ten gevolge van de matige weersomstandigheden. De meeste zangposten werden gevonden in parken (Toorenvliedt e.o. 8, Meiveld 7) in groenstroken, op begraafplaatsen, op de Bolwerken (6) en in groene wijken (bijv. Griffioen 7 paar).

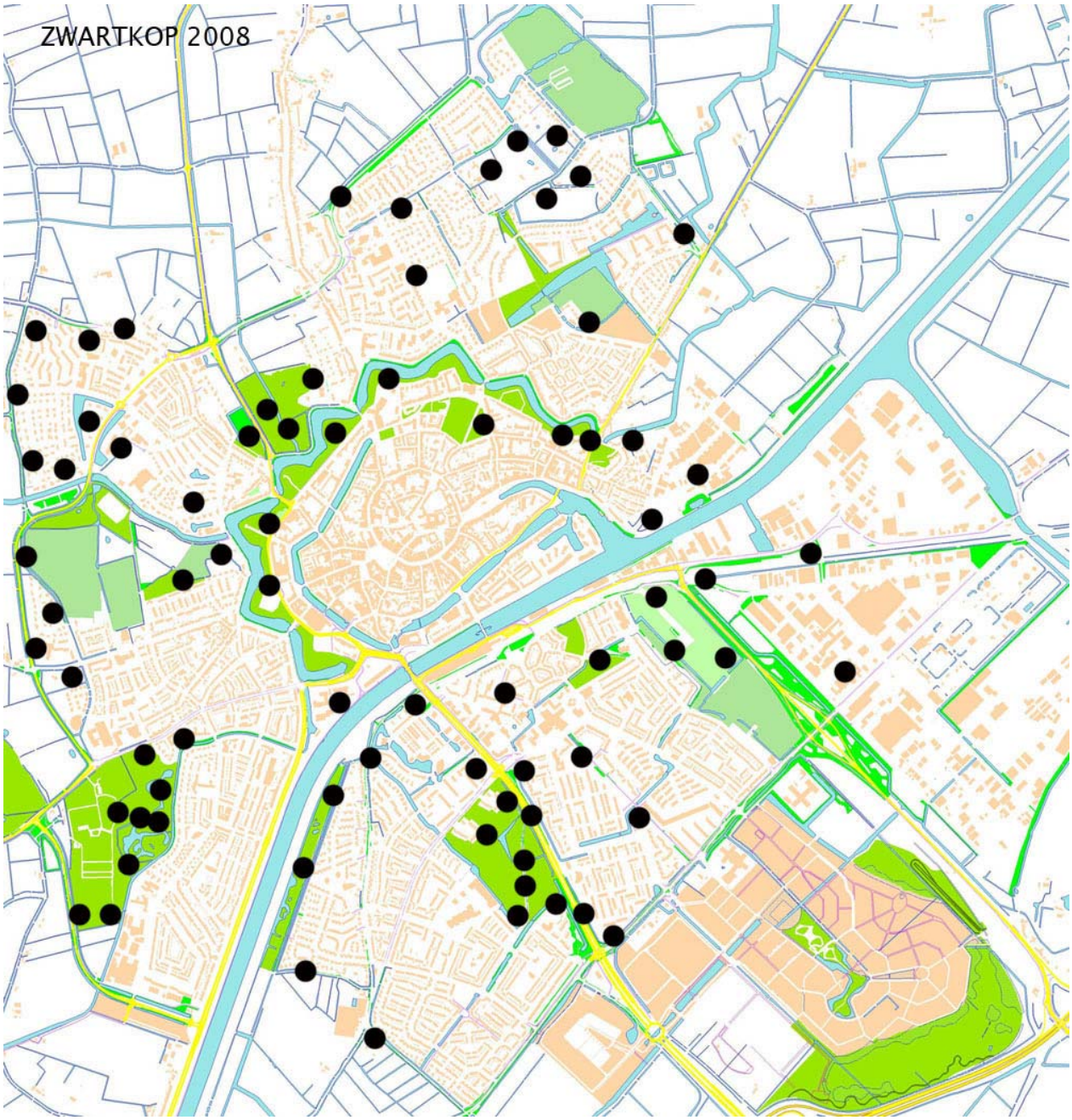
ZWARTKOP 2008

Grauwe Vliegenvanger *Muscicapa striata* (10 territoria)

Rode Lijst: GE Populatie NL: 20.000-30.000 Populatie Walcheren: 80-100 Trend: --

De Grauwe Vliegenvanger broedt in vrijwel geheel Europa en is met name talrijk in de centrale en noordelijke delen. De soort broedt vooral in bossen, parken en tuinen en op boerenerven. De soort overwintert in de zuidelijke helft van Afrika.
Landelijk is sprake van een gestage achteruitgang. Op Walcheren is de populatie echter al langere tijd stabiel en lokaal is zelfs sprake van een toename, waarschijnlijk doordat naoorlogse aanplant pas recent geschikt is geworden als broedbiotoop. In 1989 werd in Middelburg slechts 1 territorium gevonden (Toorenvliedt), tegen 7 in 2007. Met 10 paar steekt 2008 hier nog ver bovenuit. Net als vorig jaar was de soort te vinden in oude stadstuinen met hoge bomen, op de algemene begraafplaats en in hoge bomen langs de nadorstweg. Opvallend is de toename in jaren zeventig wijken ten zuidoosten van het kanaal.

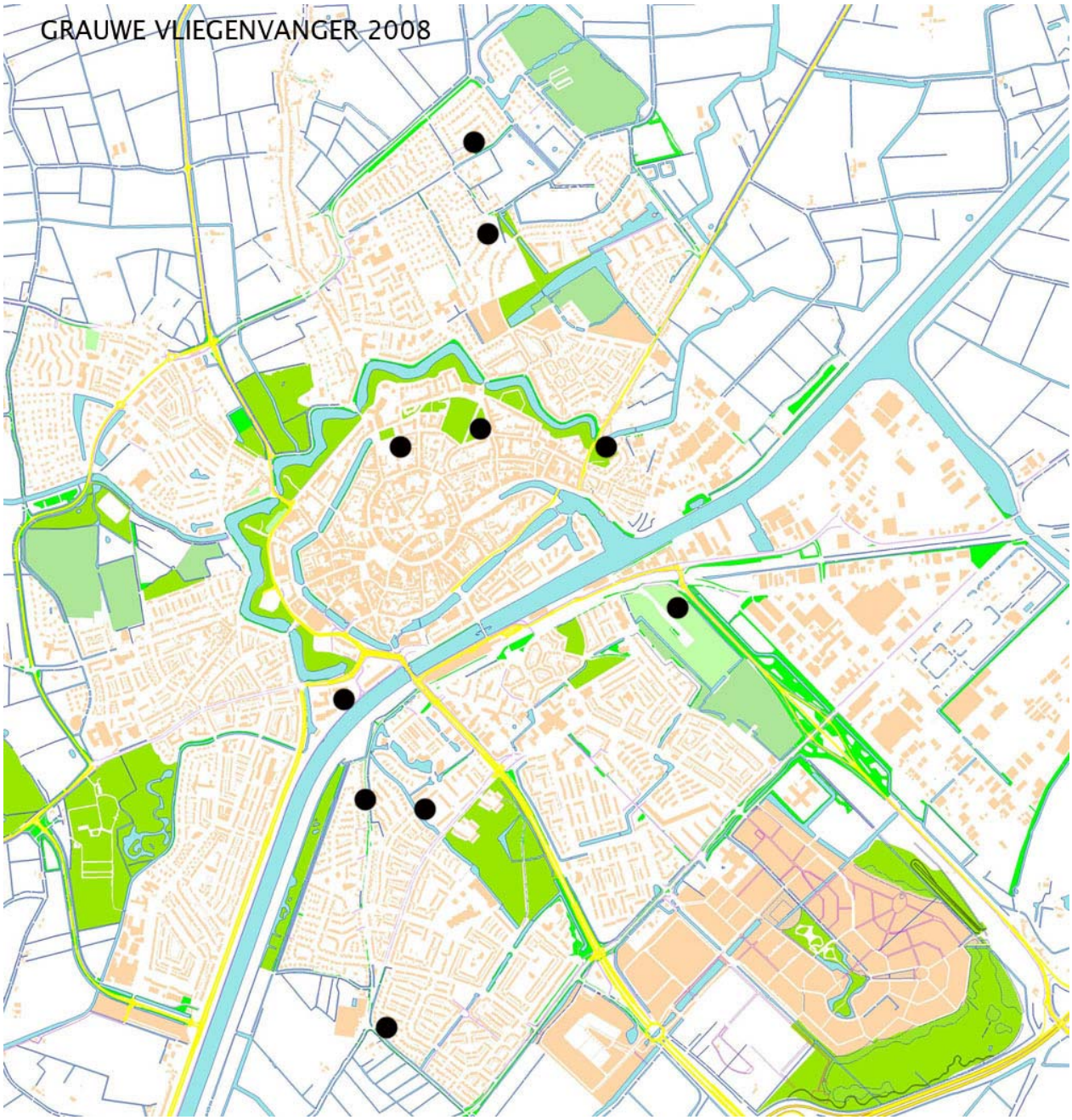
GRAUWE VLIEGENVANGER 2008

Staartmees *Aegithalos caudatus* (31 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL: 30.000-40.000 Populatie Walcheren: 45-60 (c) Trend: 0

De Staartmees broedt in vrijwel geheel Europa en verder oostelijk tot aan Kamtsjatka en Japan. De broedhabitat bestaat uit loofbos en gemengd bos met een gevarieerde en rijk gestructureerde onderlaag met een afwisseling van dekking en open ruimte. Nederlandse broedvogels overwinteren doorgaans in eigen land. Na een jarenlange toename wijzen recente landelijke gegevens op een geleidelijke afname
Zoals veel andere zangvogels profiteert de Staartmees van het ouders worden van de beplanting in het onderzoeksgebied.
In 2008 werden 31 territoria gevonden, wat minder dan in 2007 (37), maar veel meer dan in 1989 (4). De soort is te vinden in parken en parkachtige gebieden, in grote tuinen, op begraafplaatsen en in groenstroken. Het schaarse voorkomen onder het kanaal is opvallend; vorig jaar werden hier nog 14 paren gevonden, dit jaar slechts 4.
De Staartmees is erg vorst- en sneeuwgevoelig. Mogelijk hangt de achteruitgang in 2008 samen met de slechte weersomstandigheden in maart.

Staartmees, park Molenwater, april 2007

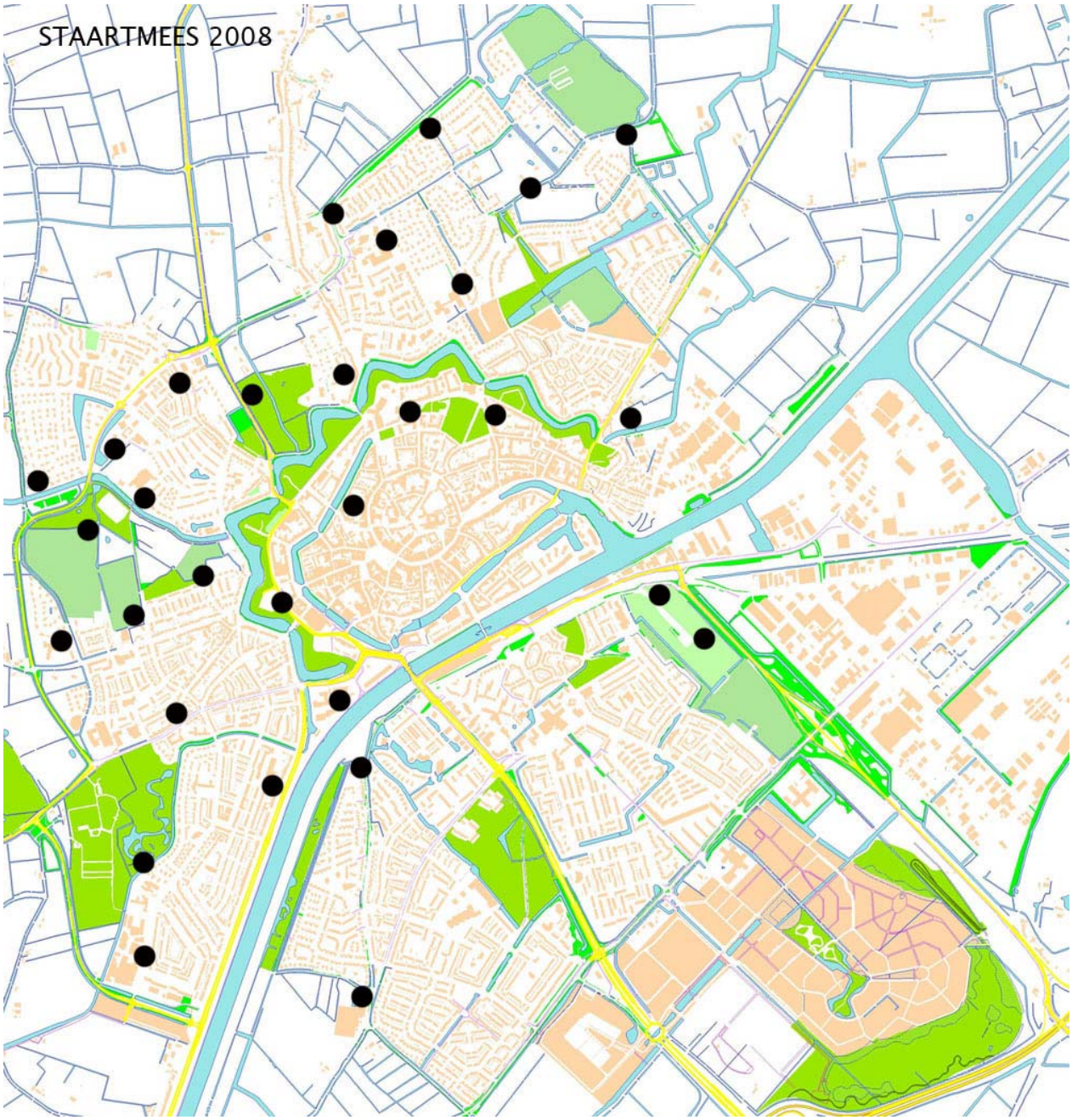
STAARTMEES 2008

Pimpelmees *Parus caeruleus* (220 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL: 275.000-325.000 Populatie Walcheren: > 400-550 Trend: +

De Pimpelmees is een van de talrijkste broedvogels van Midden- en NW-Europa. De soort broedt in bebost gebied en heeft een voorkeur voor loofbos en gemengd bos. De Pimpelmees is in West-Europa echter ook te vinden in tuinen, parken en groenstroken. De aanwezigheid van nestkasten speelt hierbij een belangrijke rol.
In 1989 werden 60-65 territoria gevonden. In 2008 werden niet minder dan 220 zangposten gevonden. Deze enorme toename sluit aan bij de landelijke trend. Naast toename van meer geschikt broedbiotoop door verstedelijking en het ouder worden van bossen wordt ook toename van het broedsucces als factor genoemd.
In Middelburg is de soort in alle wijken en biotooptypen toegenomen. De soort komt tegenwoordig vrijwel overal voor, maar ontbrak in 1989 nog in het centrum van de stad en in de Stromenwijk. Ten zuiden van het Kanaal door Walcheren nam de soort toe van slechts 7 paar in 1989 tot 66 paar in 2008. In jonge wijken is door de aanplant en het ouder worden van groen in tuinen en plantsoenen voldoende voedselaanbod. Voor nestgelegenheid is de soort vrijwel geheel aangewezen op de aanwezigheid van nestkasten. Zowel de Gemeente Middelburg als particulieren faciliteren de soort royaal.

Pimpelmees, Ramsburg Middelburg, april 2007

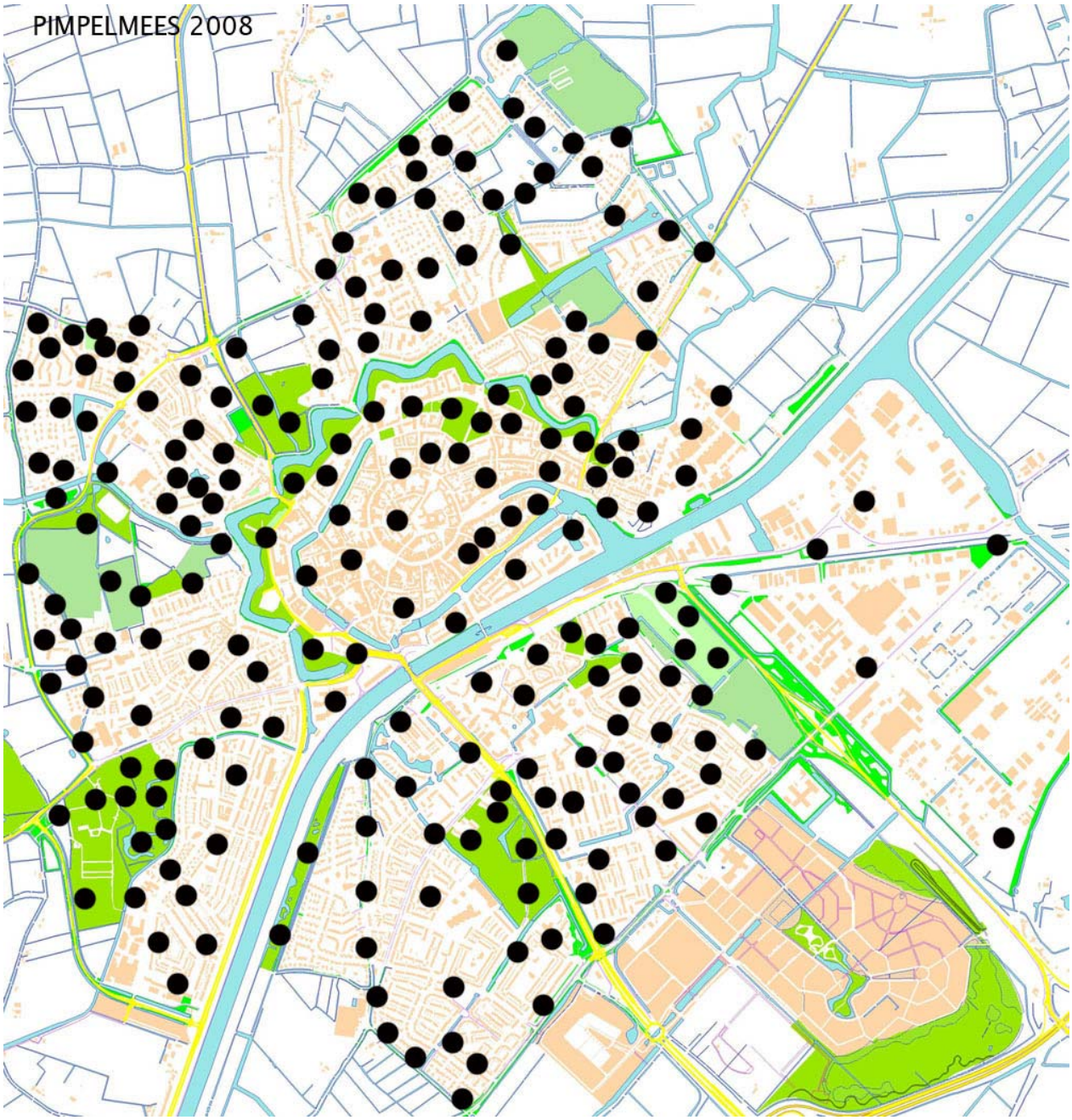
PIMPELMEES 2008

Koolmees *Parus major* (350 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL: 500.000-600.000 Populatie Walcheren: > 800-1000 Trend: +

Deze holenbroeder komt in vrijwel geheel Europa algemeen voor in bossen, parken, tuinen en andere plaatsen met opgaand geboomte en struikgewas met voldoende broedgelegenheid (nestkasten, natuurlijke holten, nissen en spleten). In Nederland komt de soort in 96% van alle 5-kilometerhokken voor. Het aantal broedparen is de laatste decennia toegenomen en is de laatste jaren stabiel of licht afnemend.
In Middelburg werden op de kop af 350 territoria gevonden, wat een verdubbeling betekent ten opzichte van 1989 (160-180). De toename komt voor een klein deel op conto van nieuwbouwwijken, maar de grootste aantaltoename deed zich voor in de jaren zeventig wijken ten zuiden van het kanaal, waar de aantallen in twintig jaar tijd zijn verviervoudigd tot vervijfvoudigd. In alle andere woonwijken, inclusief de binnenstad nam de soort ook toe (50-100%), evenals in park Toorenvliedt, in park het Meiveld en op de algemene begraafplaats. De aantallen bleven stabiel op industrieterrein Arnestein (door biotoopvernietiging). Op de bolwerken nam de soort af van 19 naar 13 paar. Het voorkomen en de toename in Middelburg worden in sterke mate bepaald door de massale aanwezigheid van nestkasten in tuinen (waardoor de soort bijvoorbeeld een nieuwbouwwijk als de Veerse Poort binnen tien jaar heeft gekoloniseerd) en parken, groenstroken en andere gemeentelijke groenvoorzieningen.

Koolmees, Middelburg, februari 2006

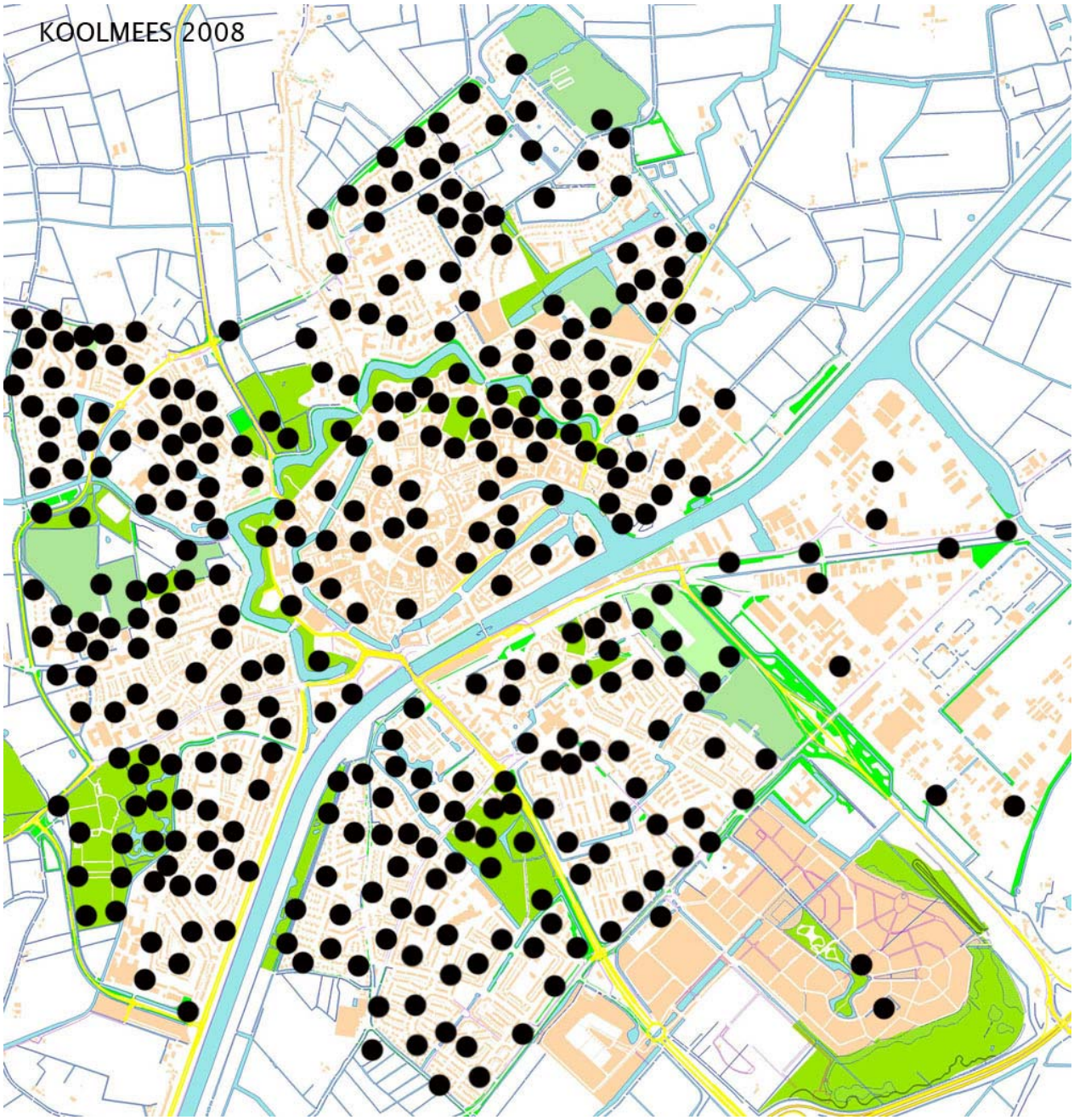
KOOLMEES 2008

Boomkruiper *Certhia familiaris* (10 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL: 80.000-120.000 Populatie Walcheren: 50-60 Trend: 0+

Deze soort komt voor in Europa (met uitzondering van de Britse Eilanden en Fenno-Scandinavië), Noord-Afrika en Turkije. De Boomkruiper broedt bij voorkeur in oudere, gevarieerde loofbossen, maar ook in parken en (oude) tuinen. In Nederland komt de soort in alle provincies voor, maar ontbreekt plaatselijk in het de kustprovincies met aaneengesloten open agrarisch landschap.
Net al vorig jaar werden 10 territoria gevonden, aanzienlijk meer dan in 1989 (1-2, mogelijk toen echter ondertelt). De meeste Boomkruipers broeden in oude bomen in de binnenstad (3 paar), in parken (Toorenvliedt 2 paar) en op voormalige buitenplaatsen. Vergeleken met vorig jaar valt de afname in en om het Centrum op (van 7 naar 4 paar). Het groot onderhoud aan de bolwerken heeft hier mogelijk mee te maken. De vorig jaar al voorspelde vestiging ten zuiden van het kanaal werd al dit jaar werkelijkheid; op zowel de algemene begraafplaats als in een nabijgelegen parkje werden territoria gevonden.

Boomkruiper, park Molenwater, april 2007

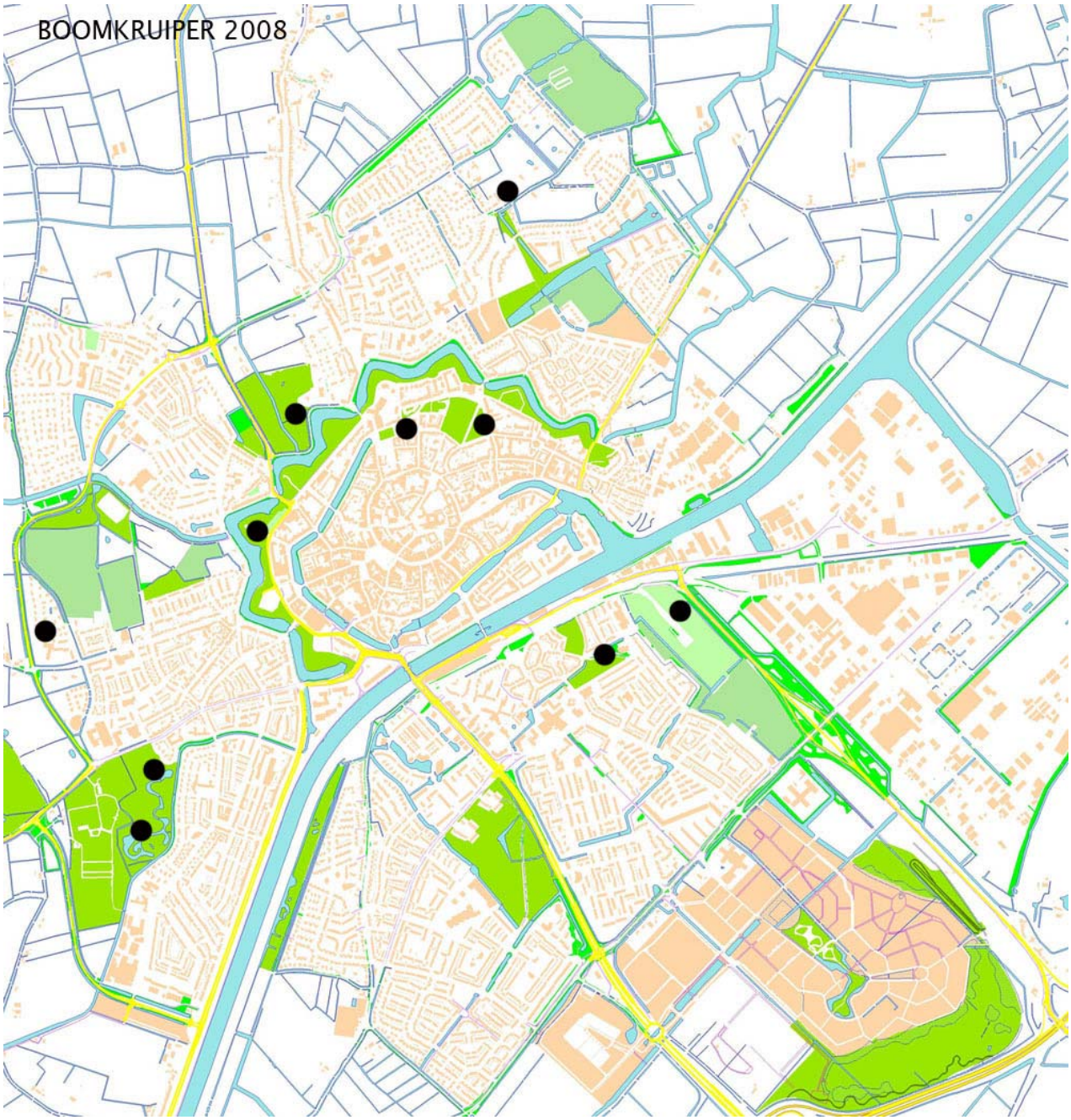
BOOMKRUIPER 2008

Gaai *Garrulus glandarius* (12 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL:40.000-60.000 Populatie Walcheren: 65-80 Trend: 0+

De Gaai is van oorsprong een bosvogel, die echter steeds vaker voorkomt in halfopen landschap zoals in boomgaarden, op erven en in windsingels. De soort komt verspreid in heel Europa voor en ontbreekt alleen in het noorden van Engeland en Scandinavië. In Nederland is de soort present in 90% van alle atlasblokken en ontbreekt alleen lokaal in open gebieden aan de kust.
Van deze in de broedtijd onopvallende soort werden 12 territoria gekarteerd, één meer dan in 2007 en aanzienlijk meer dan in 1989 (3). De soort is te vinden in parken, op begraafplaatsen, in grote tuinen en in groenstroken langs de rand van de stad. De toename van de afgelopen decennia heeft te maken met de toename en het ouder worden van stedelijk groen. Hoewel de soort net als in 2007 verspreid over de stad te vinden is lijkt de Gaai niet erg plaatstrouw; de soort onbrak dit jaar op veel plaatsen waar in 2007 wel werd gebroed (ter Veste, Erasmuspark, Meiveld, Prooyenseweg), maar werd dit jaar weer op andere plekken, vaak op 500-1000 meter van de oude broedplaats gevonden. Opvallend is de toename van 1 naar 3 paar in park Toorenvliedt. De soort ontbreekt overigens vrijwel geheel in woonwijken.

Gaai, Dauwendaele, juni 2007

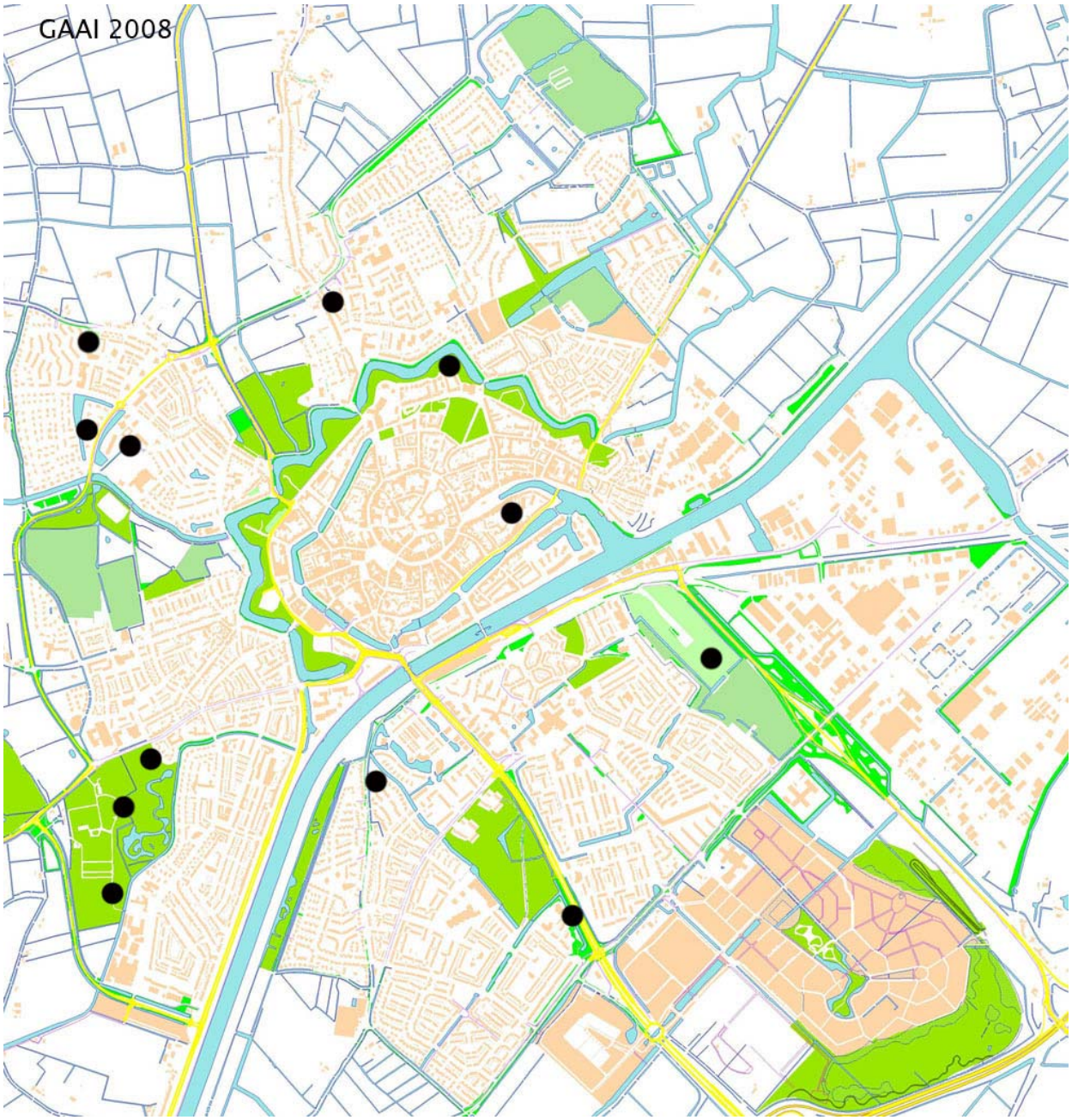
GAAI 2008

Spreeuw *Sturnus vulgaris* (174 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL: 500.000-900.000 Populatie Walcheren: 3000-5000 (c) Trend: -

De Spreeuw is een zeer talrijke broedvogel van Midden- en Noord-Europa, oostelijk tot ver in Rusland. De soort is te vinden in cultuurlandschap in tuinen, dorpen en steden, maar ook in parken en bossen. Spreeuwen nestelen in losse kolonies in holtes en spleten in bomen en gebouwen. Ook nestkasten (waaronder zogenaamde Spreeuwenpotten) zijn gewild.
Uit Middelburg zijn weinig harde historische broedgegevens bekend van deze soort. Tijdens de inventarisatie van Middelburg in 1989 is de Spreeuw helaas niet meegenomen. In 2007 werden 159 territoria gevonden. Omdat de soort geen vaste zangposten heeft en de zangfrequentie soms laag is werd toen al verondersteld dat het aantal broedparen iets hoger zou liggen.
In 2008 is extra tijd en aandacht besteed aan het inventariseren van de Spreeuw. Dit resulteerde in 174 territoria, 10% meer dan in 2007. Veel broedgevallen werden vastgesteld door tijdens de telronde in mei 5-10 minuten te posten op strategische punten en aan de hand van de voedselvluchten van oude vogels de nestplaats te traceren. Op deze wijze werden diverse nesten met jongen gevonden op plaatsen waar op grond van zangactiviteiten geen territoria konden worden vastgesteld.
Hoewel de gegevens van 2008 positiever zijn dan die in 2007 blijft de afname van de soort ten opzichte van de jaren zeventig en tachtig zorgwekkend.
De gegevens uit 2008 wijzen in ieder geval op een stabilisatie. Lokaal werd hier en daar een kleine afname vastgesteld (noordelijk deel Stromenwijk, Griffioen), maar elders bleven de aantallen stabiel of was sprake van een toename. Vooral aan de zuidrand van de Stromenwijk (2007 5, 2008 10 paar) en in de Erasmuswijk + Reijershove (2007 35, 2008 52 paar) werden opvallend veel territoria gevonden en is de toename niet geheel te verklaren vanuit de extra aandacht die aan de soort is besteed.
Net als in 2007 broedden de meeste Spreeuwen “oudere nieuwbouwwijken” zoals de Stromenwijk, het Zanddorp, Dauwendaele, Reijershove, Nieuw-Middelburg, de Griffioen en Klarenbeek. Favoriete broedplaatsen zijn hoekpannen van de onderste dakpannenrij en kleine holtes onder de dakrand. In het meiveld werd gebroed in een holle boom, bij de algemene begraafplaats in een nestkast en in Dauwendaele in een holte achter een zonnewering.

Spreeuwenpotten, Griffioen, april 2007

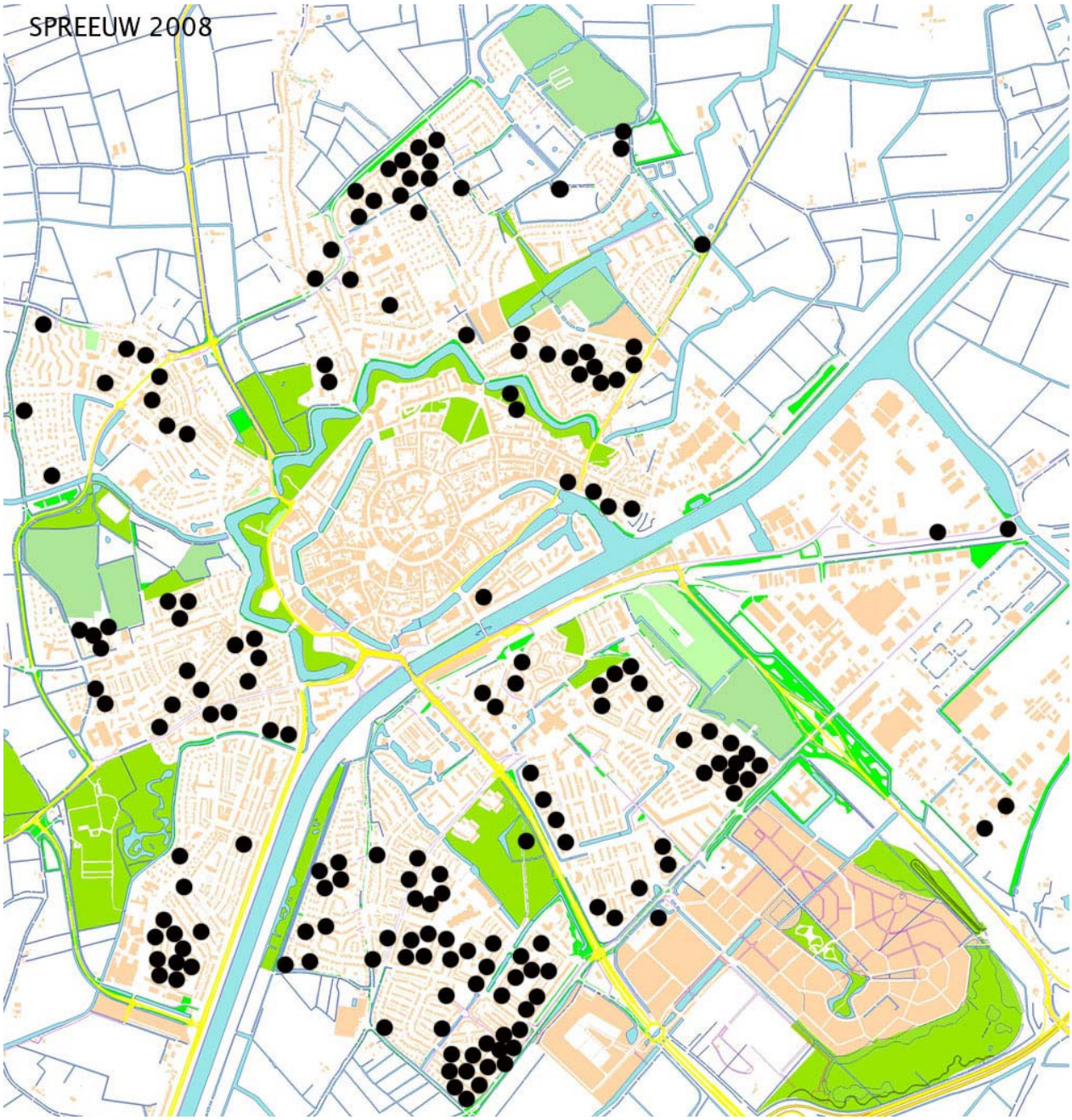
SPREEUW 2008

Ringmus *Passer montanus* (0 territoria)

Rode Lijst: GE Populatie NL: 50.000-150.000 Populatie Walcheren: 275-300 Trend: ---

De Ringmus broedt talrijk in heel Europa met uitzondering van het uiterste noorden en westen. Deze soort broedt bij voorkeur in kleinschalig agrarisch cultuurlandschap en komt vooral voor rond boerderijen. Net als de Huismus neemt de soort in grote delen van West-Europa sterk in aantal af. De soort ontbrak dit jaar als broedvogel in Middelburg. De aantallen zijn altijd al marginaal (1989 0, 2007 1)

Vink *Fringilla coelebs* (5 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL: 600.000-700.000 Populatie Walcheren: 50-75 Trend: +

De bekende Vinkenslag is in het voorjaar overal in Europa te horen, behalve in IJsland en het hoge noorden. De soort komt verder voor in West-Azie en is geïntroduceerd in Nieuw-Zeeland en West-Afrika. In Noord- en West-Afrika komen aparte ondersoorten voor. De Vink broedt bij voorkeur in (open) bossen, grote tuinen en parken, maar komt feitelijk overal voor waar bomen staan. In de jaren vijftig van de vorige eeuw was het broedvoorkomen van de soort op Walcheren nog beperkt tot de duinstrook. De soort heeft zijn broedgebied geleidelijk uitgebreid en is nu ook te vinden in laagstamboomgaarden, erfbeplanting en oudere parken.
In 1989 ontbrak de soort nog als broedvogel in Middelburg. In 2008 werden 5 territoria gevonden in gevarieerd biotoop (park, grote tuin, begraafplaats, boomgaarden). Vorig jaar werden 4 zangposten gevonden, drie op dezelfde plaatsen als in 2008 (park Molenwater, Prooyenseweg en algemene begraafplaats). In 2008 werd in tegenstelling tot 2007 geen territorium gevonden in park Toorenvliedt.

♀ *Vink, Middelburg, februari 2006*

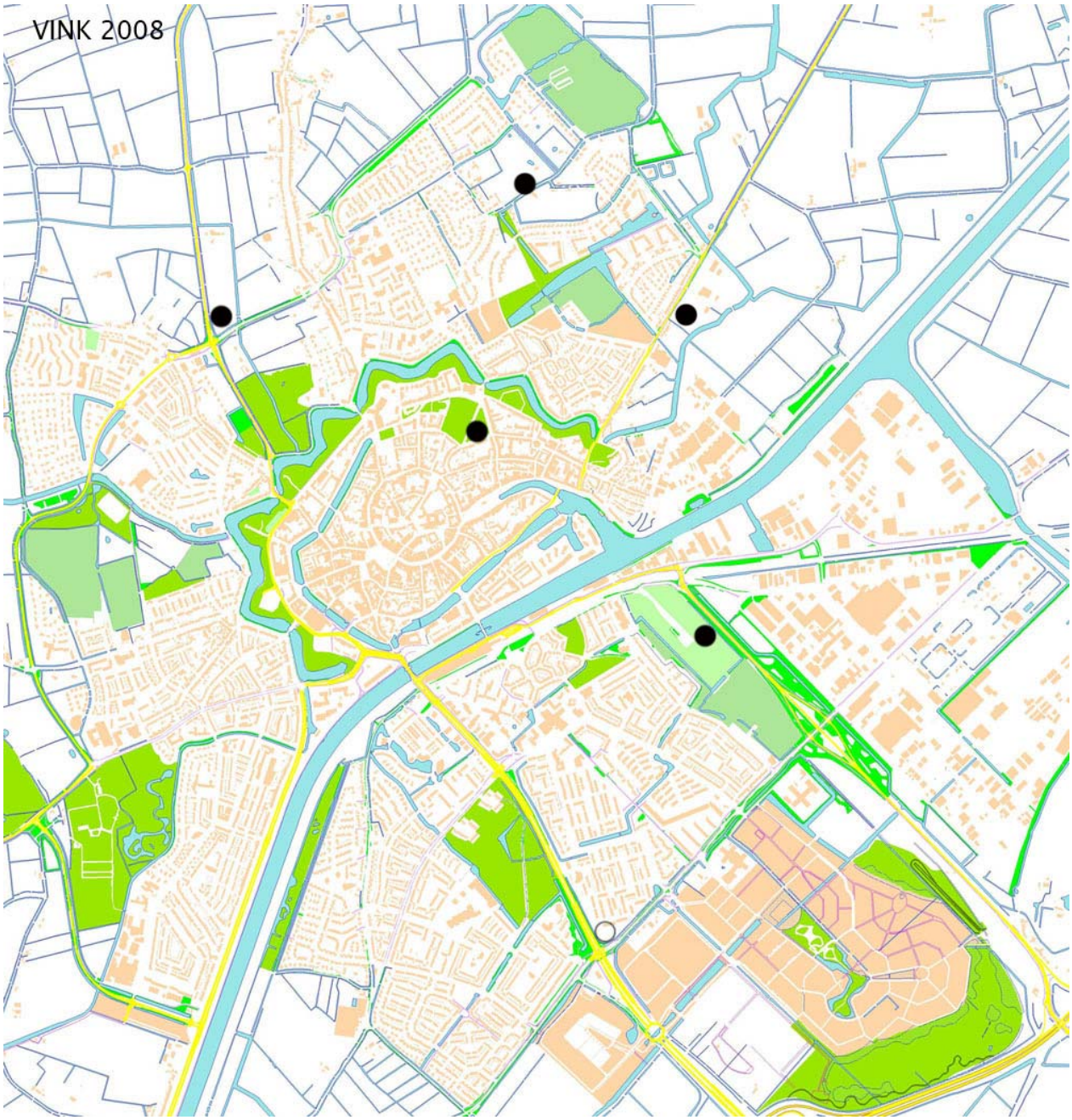
VINK 2008

Groenling *Chloris chloris* (54 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL: 50.000-100.000 Populatie Walcheren: 400-500 Trend: 0+

De Groenling broedt in NW-Afrika, West-Azie en vrijwel geheel Europa met uitzondering van IJsland en de noordelijke delen van Scandinavië en Rusland. De soort broedt in open en halfopen boomrijke gebieden zoals bosranden, boerenerven, parken, tuinen en ander cultuurlandschap. In Nederland is de soort wijdverspreid en vooral talrijk in dorpen en steden. In duingebieden en agrarisch cultuurlandschap is een afname vastgesteld, in stedelijk gebied zou het de soort echter voor de wind gaan.
Tegen de verwachtingen in werd in Middelburg een forse afname vastgesteld. Er werden slechts 54 territoria gevonden, veel minder dan in 1989 (135-140). Mogelijk is het beeld van 1989 te positief. De soort heeft grote territoria en voert zijn baltsvluchten uit over afstanden van vele honderden meters. Bij hoge dichtheden is het gevaar voor dubbeltellingen dan ook reëel. Anderzijds is evident dat de soort daadwerkelijk is afgenomen in Middelburg. De soort is plaatselijk (vrijwel) verdwenen zoals op Arnestein (van 18 naar 2 paar), in park het Meiveld (van 4 naar 0 paar) en op de Bolwerken (van 15 naar 0 paar). In andere wijken is de soort flink afgenomen, zoals in ’t zand (afname 75%). De afname is soms deels verklaarbaar, zoals op Arnestein waar door het rooien van groenstroken ten behoeve van de N57 veel broedbiotoop is verdwenen. De afname in het Meiveld en op de Bolwerken heeft onder andere te maken met de voorkeur van de soort voor jonge bossen en aanplant en de afwezigheid van voldoende ondergroei. De afname in groene wijken als ’t Zand en de Griffioen zijn moeilijker te verklaren. Ook hier speelt mogelijk mee dat de oudere aanplant minder aantrekkelijk is voor de soort. Deze suggestie wordt bevestigd door het voorkomen van de soort in relatief jonge wijken als Klarenbeek en Dauwendaele waar het aantal broedparen stabiel bleef.

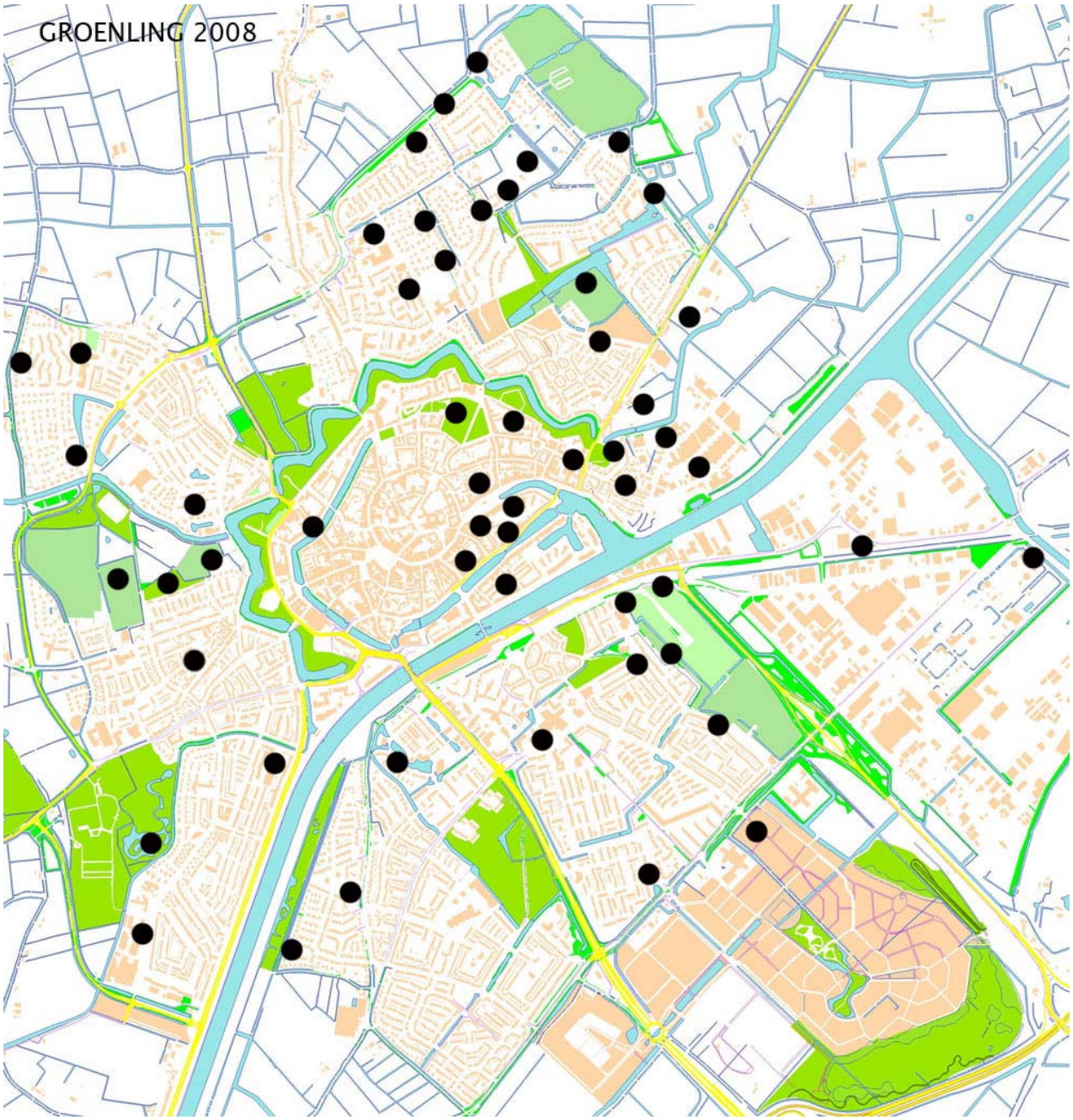
GROENLING 2008

Putter *Carduelis carduelis* (34 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL: 15.000-20.000 Populatie Walcheren: 100-200 (?) Trend: ++

Het verspreidingsgebied van de Putter komt in grote lijnen overeen met dat van de Groenling. Deze soort prefereert halfopen cultuurlandschap als broedbiotoop en is vooral te vinden in opgaand loofhout van tuinen, windsingels en boomgaarden. In Nederland komt de soort vooral voor in de kustprovincies en het midden van het land. De soort ontbreekt in grote delen van Brabant. Overijssel en Drenthe en gaat daar ook plaatselijk achteruit evenals in Limburg. In de Flevopolders en delen van Groningen en Friesland is juist sprake van een sterke toename.
In 2008 werden 34 territoria gevonden, 7 meer dan in 2007. De soort broedt verspreid over de gehele stad, zonder duidelijke concentraties in bepaalde gebieden of wijken. De meeste Putters zijn te vinden in het noordoostelijk deel in wijken met veel groen (Klarenbeek), maar ook in jonge, open wijken als de Veerse Poort. De populatie is ten opzichte van 1989 (8-12 paar) verdrievoudigd. De soort profiteert vooral van de aanleg van nieuwbouwwijken met bijbehorende groenvoorzieningen, maar is in alle delen van de stad toegenomen.
Het verschil in aantal tussen 2007 en 2008 heeft vermoedelijk te maken met normale jaarlijkse fluctuaties.

Putter, Magistraatwijk, mei 2007

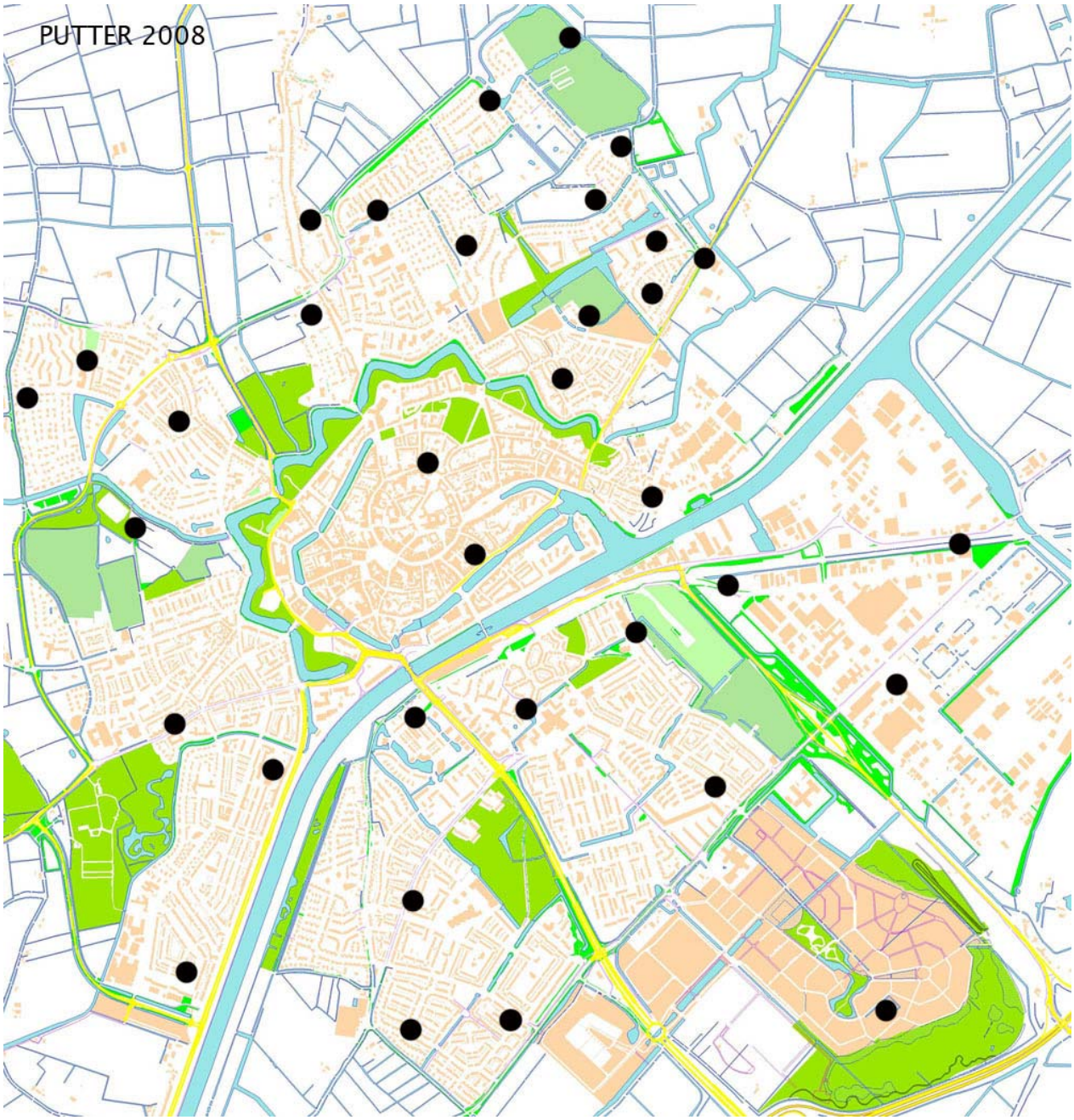
PUTTER 2008

Kneu *Carduelis cannabina* (1 territorium)

Rode Lijst: GE Populatie NL: 40.000-50.000 Populatie Walcheren: 500-600 (?) Trend: --

Deze soort komt in vrijwel het gehele Palearctische gebied voor met uitzondering van het hoge noorden. De Kneu is een echte cultuurvolger die vooral voorkomt in gecultiveerd laagland met verspreide lage struiken en struwelen en dan vooral in agrarische gebieden met een extensieve bedrijfsvoering. Dergelijk landschap verdwijnt in hoog tempo en de soort neemt dan ook sterk in aantal af. In ons land is de soort nog vrijwel overal te vinden, maar het aantal broedparen is in twee decennia gehalveerd.
In Middelburg werd dit jaar slecht 1 territorium gevonden op braakliggend terrein aan de noordrand van de Mortiere. Vorig jaar was de soort met 2 territoria ook al schaars. In 1989 werden nog 33-35 broedgevallen vastgesteld waarvan 25 op industriegebied Arnestein (daar nu geheel ontbrekend) en in open gebied aan de westrand van Middelburg (8).

Rietgors *Emberiza schoeniclus* (0 territoria)

Rode Lijst: - Populatie NL: 70.000-100.000 Populatie Walcheren: 55-65 Trend: +

De Rietgors broedt van West-Europa tot in Japan. In Europa is het verspreidingsgebied versnipperd in de zuidelijke landen, maar is de soort vrijwel overal in het noordwesten, inclusief Nederland te vinden, vooral in vegetatie (rietvelden) aan oevers van kreken, moerassen, sloten en andere binnenwateren. Op Walcheren is de laatste decennia een afname van 50% vastgesteld, terwijl het de soort landelijk juist voor de wind gaat. In Middelburg ontbreekt de soort in de meeste jaren als broedvogel. In 1989 als 2007 werden geen territoria gevonden en ook dit jaar werd de soort niet binnen de datumgrenzen vastgesteld. Begin april zong wel een mannetje in een watergang in de Mortiere en later deze maand werd een mannetje gezien in geschikt broedbiotoop op Arnestein.

♂ Rietgors, omgeving Middelburg, mei 2007

4 Nestkastonderzoek 2008

4.1 Inleiding

Het voorkomen van bepaalde vogelsoorten, specifiek holenbroeders, is niet alleen afhankelijk van voldoende groenvoorzieningen, maar vooral ook van de aanwezigheid van voldoende nestgelegenheid. In stedelijk gebied zijn doorgaans weinig oude bomen en natuurlijke nestplaatsen voorhanden. Veel particulieren hebben in hun tuin mezenkasten, spreeuwenkasten of andere nestkasten hangen. Daarnaast is de Gemeente Middelburg is al enkele decennia eigenaar en beheerder van meer dan honderdvijftig nestkasten. Deze nestkasten hangen vooral in stadsparken, op begraafplaatsen en in groenstroken. De nestkasten worden na het broedseizoen geschoond.
Tot nu toe waren weinig tot geen gegevens bekend over het gebruik van de kasten.
De Gemeente wil graag weten welke soorten gebruik maken van de kasten en in welke mate. Daarom zijn in 2008 alle kasten gecontroleerd op bezetting.

4.2 Methode

Het controleren van meer dan 150 nestkasten is geen sinecure. In overleg met de gemeente is besloten de nestkasten gedurende het broedseizoen niet te openen en wel om de volgende redenen:

1) Verstoringsaspect; bij verstoring raken de oudervogels gestresst en wordt het nest soms blijvend verlaten.
2) Logistieke argumenten; voor inwendige controle van de meeste nestkasten is het noodzakelijk een ladder te gebruiken. Dit vergt (te) veel organisatie en tijd.

In samenspraak is gekozen voor de volgende methode: alle nestkasten in de stad Middelburg zijn in de periode van 1 april tot 30 juni drie maal 5 minuten vanaf de grond geobserveerd, met een maximale tussentijd van 15-20 dagen tussen de opeenvolgende bezoeken. Mezen-, Boomkruiper, uilen- en spechtenkasten zijn gecontroleerd in de maanden april en mei en kasten van late broeders als Grauwe Vliegenvanger, Roodborst en Gekraagde Roodstaart zijn onderzocht in mei en juni.
Invliegende vogels met nestmateriaal, invliegende vogels met voedsel, uitvliegende vogels met uitwerpselen en zicht- en geluidswaarnemingen van roepende jongen in de kast zijn geregistreerd al zeker broedgeval. Alarmerende vogels en zingende vogels als ook pas uitgevlogen jongen binnen enkele meters van de nestkast zijn genoteerd als waarschijnlijk broedgeval.

De nestkastbezoeken zijn meestal gecombineerd met de inventarisatieronden. Naast de kasten in de Stad Middelburg zijn ook de nestkasten op beide begraafplaatsen van Nieuw en Sint Joosland, de begraafplaats van Arnemuiden, de begraafplaats van Sint Laurens en de Brigittadreef bij Sint Laurens gecontroleerd. Omdat deze bezoeken niet waren te combineren met inventarisatieronden is het aantal zoeken hier beperkt tot twee, maar is de observatietijd tijdens deze bezoeken wel uitgebreid naar 7-10 minuten.

4.3 Nestkastgegevens

4.3.1 Aantallen

De Gemeente Middelburg heeft op kaartjes exact aangegeven op welke plaatsen in Middelburg welke kasten te vinden zijn. In het hele gebied (dus inclusief begraafplaatsen op de dorpen) zouden totaal 156 kasten hangen. Dit is exclusief de drijvende eendenbroedhuisjes, maar inclusief Vleermuizenkasten (14). Tijdens het onderzoek werden slechts 113 van de 142 vogelnestkasten aangetroffen, 29 kasten bleken verdwenen. Aangezien reeds in maart, voordat er blad aan de bomen zat, is gepoogd alle nestkasten te lokaliseren is het niet waarschijnlijk dat veel kasten over het hoofd zijn gezien. Sommige kasten zijn mogelijk het slachtoffer geworden van vandalisme of uit de boom gewaaid. In de meeste gevallen zullen de kasten echter zijn verwijderd door de gemeente zelf omdat ze of kapot waren of omdat de plaats waar de kast hing niet meer geschikt is als broedlocatie. Een duidelijk voorbeeld is het rooien de bomen en struiken ten behoeve van de aanleg van de N57 in de groenstrook langs de Nieuwlandseweg ter hoogte van Arnestein. Alle nestkasten zijn hier logischerwijs weggehaald.
Van de 113 gevonden vogelnestkasten waren er zeven niet geschikt waren voor bewoning, bijvoorbeeld omdat de bodem was doorgerot, de voorkant van de kast ontbrak of omdat de kast scheef of los van de boom hing.
Buiten de bekende kasten werden voorts zes (intacte) kasten aangetroffen die niet op de lijst van de Gemeente stonden, maar die vrijwel zeker wel eigendom zijn van de Gemeente.
Totaal zijn dus 113 (-7 kapot) + 5 extra = 111 vogelnestkasten op bewoning gecontroleerd.
Controle van vleermuiskasten was niet zinvol omdat vleermuizen niet overdag actief zijn. Van de 14 kasten waren er overigens drie onvindbaar en twee kapot.

4.3.2 Kasttypen

Het merendeel van de 112 intacte kasten bestaat uit mezenkasten, te weten 45 Koolmeeskasten, 22 Pimpelmeeskasten en 5 Koolmees/ Pimpelmeeskasten. Opvallend is verder het grootte aantal Grauwe Vliegenvangerkasten (22). Verder zijn kasten aanwezig voor Gekraagde Roodstaart (2), Boomkruiper (3), Bosuil (4), Groene Specht (1), Huiszwaluw (2), Kauw (1) en Spreeuw (3).
Bepaalde nestkasttypes zijn geschikt voor meerdere soorten. Zo broeden in Koolmeeskasten soms Bonte Vliegenvangers en Ringmussen, maakt de Koolmees soms gebruik van Gekraagde Roodstaartkasten en is de Grauwe Vliegenvangerkast ook geschikt voor andere “halfholenbroeders” als Witte Kwikstaart en Roodborst. Spechtenkasten worden soms gebruikt door Bosuilen en Bosuilenkasten soms door spechten. Beide typen kasten zijn bovendien geschikt voor Holenduif en Kauw.

Boven: Boomkruipernestkast

Boven: Gekraagde Roodstaartnestkast

Boven: Kunstnesten Huiszwaluw

Boven: Bosuilenkast

Boven: Grauwe Vliegenvangernestkast

Boven: halfholenbroedernestkast

Mezennestkast

Spreeuwennestkast

4.4 Resultaten

In 31 van de 112 intacte nestkasten is broeden of nestbouw vastgesteld. In zes andere kasten is op basis van zang/ alarm/ aanwezigheid van uitgevlogen jongen waarschijnlijk ook gebroed. Dit betekent een bezettingspercentage van 34-41%.
De werkelijke bezettingsgraad ligt vermoedelijk iets hoger. In de nestbouwperiode (<1 week) en vooral gedurende de periode dat de vogels op eieren zitten (2-3 weken) is de trefkans op een in- of uitvliegende vogel klein. Ter illustratie: in zowel Middelburg als Nieuw en Sint Joosland zijn twee nestkasten die op ooghoogte hingen ter controle wel inwendig geïnspecteerd (nadat 5 minuten observatie niets opleverde). In Middelburg alarmeerde een Pimpelmees zodra ik op het kastje klopte, In Nieuw en Sint Joosland trof ik in een Koolmezenkast, na het verwijderen van de voorkant van de kast, een vers nest aan. Pas toen ik met mijn hand in het nest voelde vloog een daarvoor niet zichtbare Koolmees van het nest. De eerder genoemde Pimpelmees werd overigens bij een later bezoek ook in- en uitvliegend met voedsel gezien.
De trefkans is hoog vanaf het moment dat de vogels uit het ei zijn gekropen tot het moment van uitvliegen. Oudervogels vliegen dan af en aan met voedsel en grotere jongen roepen ook vaak. Omdat vogels na gemiddeld drie weken uitvliegen, is er bij succesvol broedgevallen altijd één controleronde samengevallen met de aanwezigheid van jonge vogels in de nestkast.

De meeste kasten werden bewoond door Pimpelmezen (19 zekere en 3 waarschijnlijke broedgevallen), direct gevolgd door de Koolmees (9 zeker, 2 waarschijnlijk). Andere soorten die in nestkasten werden aangetroffen zijn Grauwe Vliegenvanger (1 zeker, 1 waarschijnlijk), Spreeuw (1 zeker) en Holenduif (1 zeker).
De procentuele verdeling van de zekere + waarschijnlijke broedgevallen per soort is Pimpelmees 59%, Koolmees 30%, Grauwe Vliegenvanger 5% en Spreeuw en Holenduif ieder 3%.

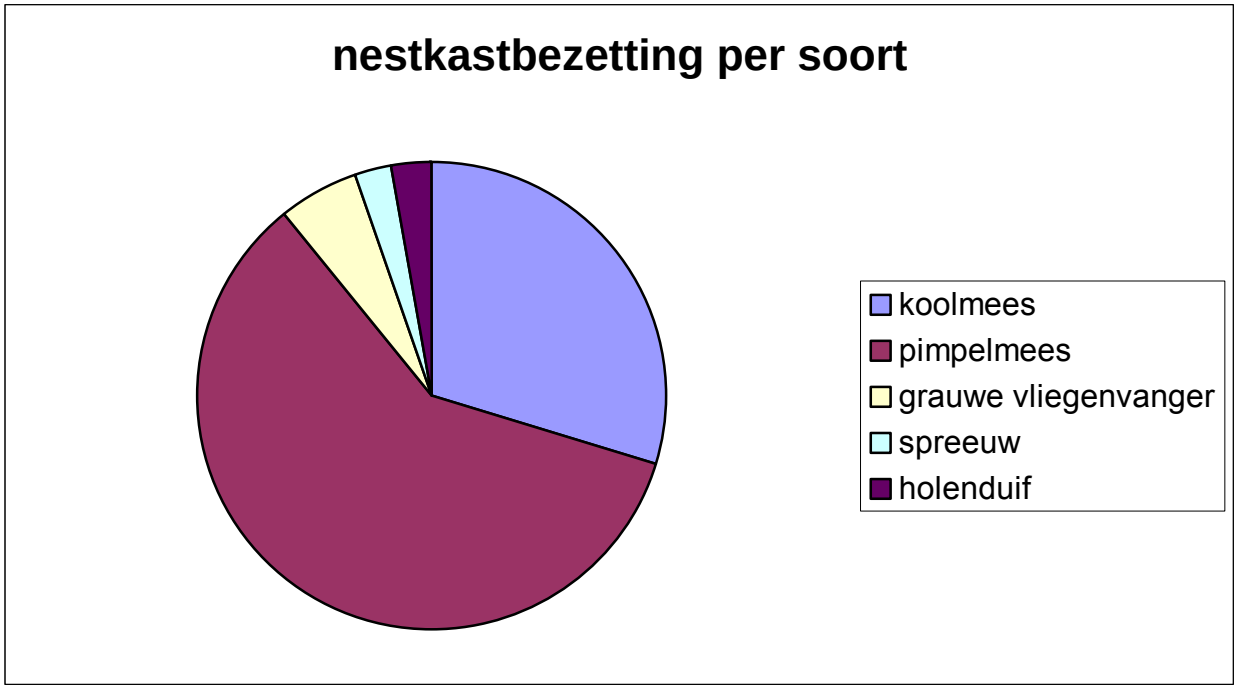

Soort	Kasttype	Intact	Kapot	Verdwenen	Bezet
Koolmees	KO	45	4	13	17 (1)
Spreeuw	S	3	0	0	0
Pimpelmees	PI	22	1	1	8 (3)
Koolmees/Pimpelmees	KO/PI	6	0	1	2 (1)
Bosuil	UIL	4	0	0	2
Grauwe Vliegenvanger	GV	22	0	2	1
Gekraagde Roodstaart	GK	2	0	2	(1)
Roodborst	RB	0	0	1	0
Boomkruiper	BK	3	1	2	0
Torenvalk	TV	1	0	3	0
Steenuil	ST	0	0	1	0
Winterkoning	WI	0	0	1	0
Kauw	KAUW	1	0	0	0
Huiszwaluw	HZ	2	0	0	0
Groene Specht	GR	1	0	0	1
Onbekend	?	0	1	2	0
Totaal		**112**	**7**	**29**	**31 (6)**
Vleermuis	VL	9	2	3	?
Eend	E	8	0	0	4

Noot: de aantallen tussen haakjes in de kolom "Bezet" betreffen waarschijnlijke broedgevallen

Wanneer de gegevens per kasttype worden bekeken valt op dat de Koolmeeskast het meest gebruikt wordt, logisch omdat 40% van alle kasten dit type betreft. Totaal 18 van de 45 kasten bleken bewoond, 9 door koolmezen en 9 door Pimpelmezen. Van de 22 pimpelmeeskasten bleek de helft (11 kasten) bewoond, alle door Pimpelmezen. De soort heeft weinig tot geen concurrentie omdat andere soorten niet door de kleine vliegopening kunnen.
Van de vijf Koolmees/ Pimpelmeeskasten waren er twee bezet door Pimpelmezen en 1 door Koolmezen. Verder werd een Groene Spechtenkast bewoond door een Koolmees.
De bezetting van de Grauwe Vliegenvangerkasten was dramatisch slecht. Van de 22 kasten werd er slechts 1 bewoond door een Grauwe Vliegenvanger. Een andere Grauwe Vliegenvanger nestelde waarschijnlijk in een Gekraagde Roodstaartkast. De kans dat broedgevallen van Grauwe Vliegenvangers of Roodborsten in nestkasten over het hoofd zijn gezien is m.i. vrij groot. De soorten gedragen zich minder opvallend dan mezen en zijn ook schuwer, waardoor ze mogelijk de kast niet in durven vliegen als er mensen in de buurt zijn.
Van de vier Bosuilenkasten was er een bewoond door een paartje Holenduif. Eerder in het seizoen werden in dezelfde kast in- en uitvliegende Kauwen gezien. In een andere uilenkast vond een succesvol broedgeval van een paartje Spreeuw plaats.
In de drie Boomkruiperkasten, de drie Spreeuwenkasten en de Huiszwaluw- en Kauwenkasten werden geen broedgevallen vastgesteld.

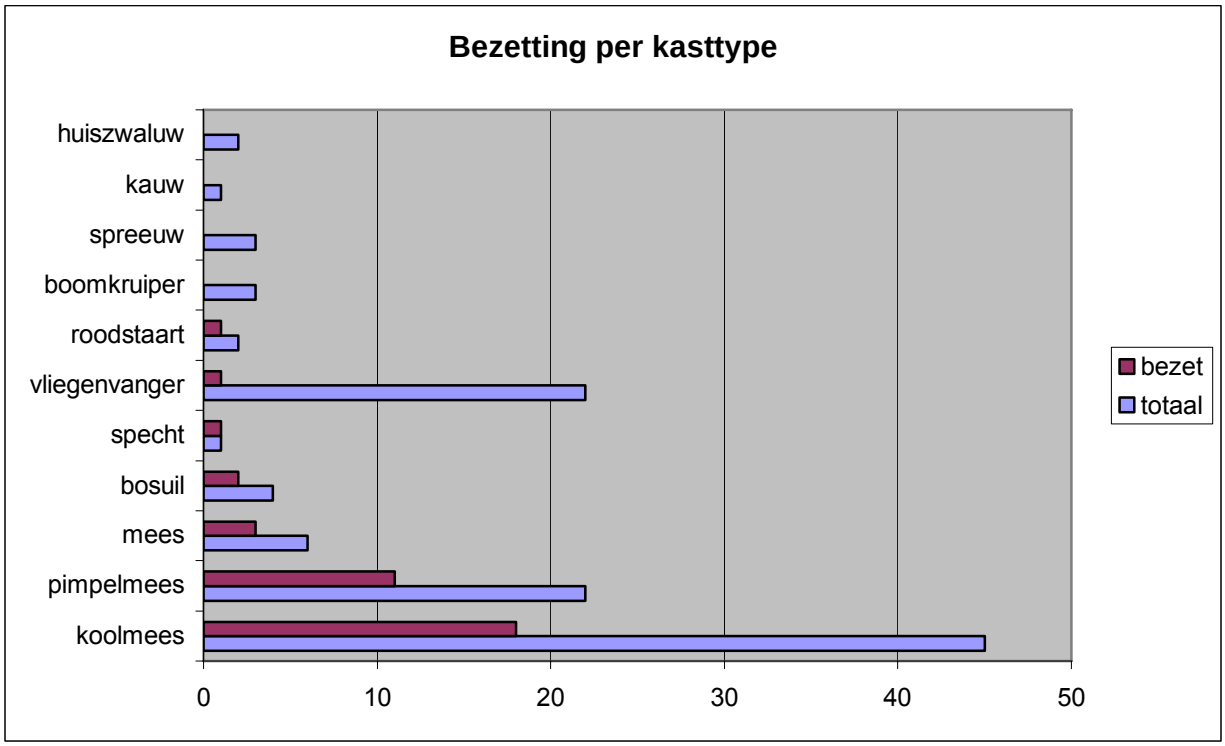

Naast de eerder besproken nestkasten bevinden zich in de vesten en vijvers van Middelburg een aantal karakteristieke witte, drijvende huisjes, bedoeld als nestplaats voor watervogels, specifiek Wilde Eenden en Soepeenden. Dergelijke huisjes zijn te vinden in de Middelburgse vesten (5), de Veerse Poort (1), park Toorenvliedt (1) en Dauwendaele (1). De huisjes hebben aan beide zijden drie openingen en bieden dus broedplaats aan zes paar vogels. Ook deze nestkasten zijn (vanaf de vaste wal) onderzocht op bewoning. In de praktijk bleek het, ook met de verrekijker, erg lastig om vast te stellen of er sprake was van broedende vogels. Uiteindelijk werden broedende vogels (steeds 1 per kast) vastgesteld in Dauwendaele (Kwakereend), de Veerse Vest (Soepeend), park Toorenvliedt (Wilde Eend of Soepeend) en in de Veerse Poort (nest van Meerkoet gebouwd op vlonder van nestkast).
Waarschijnlijk ligt het daadwerkelijke aantal broedvogels in deze drijvende nestkasten aanzienlijk hoger. Broedende vrouwtjes Wilde Eend zijn echter vrijwel onzichtbaar vanaf de wal. Het is waarschijnlijk geen toeval dat juist 2 maal een Soepeend werd opgemerkt (1x een geheel witte kwakereend en 1x een witgevlekt exemplaar).

Overzicht van nestkasten en bezetting

No	Plaats	Kasttype	Bijzonderheden	Bewoning
1	Parkje Koepoortlaan	KO		KO (15/05)
2	Parkje Koepoortlaan	GV	Kast scheef	
3	Parkje Koepoortlaan	KO		
4	Parkje Koepoortlaan	KO		
5	Parkje Koepoortlaan	KO	Kast weg	
6	Parkje Koepoortlaan	GV		GV (26/05)
7	Parkje Koepoortlaan	PI		PI (15/05, 26/05 jongen)
8	Parkje Molenwater	S (KO)		
9	Parkje Molenwater	GV		
10	Parkje Molenwater	S (KO)		
11	Parkje Molenwater	KO		KO (16/05)
12	Veerse Bolwerk	GK (GV)		
13	Veerse Bolwerk	S (KO)		
14	Veerse Bolwerk	KO		PI (16/05)
15	Veerse Bolwerk	KO		
16	Noordbolwerk	KO		KO (01/05)
17	Noordbolwerk	KO	kapot	
18	Seisbolwerk	KO	onvindbaar	
19	Seisbolwerk	GV	onvindbaar	
20	Seisbolwerk	BK	onvindbaar	
21	Seisbolwerk	KO	onvindbaar	
22	Seisbolwerk	KO		PI (16/05)
23	Langeviele Bolwerk	KO		KO (16/05)
24	Langeviele Bolwerk	GV		
25	Langeviele Bolwerk	KO		
26	Langeviele Bolwerk	PI	Gat in bodem	
27	Vlissingse Bolwerk	KO	onvindbaar	
28	Vlissingse Bolwerk	KO		PI (16/05)
29	Vlissingse Bolwerk	KO	onvindbaar	
30	Vlissingse Bolwerk	KO	onvindbaar	
31	Vlissingse Bolwerk	KO	onvindbaar	
32	Vlissingse Bolwerk	KO	onvindbaar	
33	Beenhouwerssingel	PI		
34	Vismarkt	PI		
35	Vismarkt	PI		
36	Bellinkplein	KO	kapot	
37	Bellinkplein	KO		
38	Hagepreekgang	KO/PI	onvindbaar	
39	Toorenvliedt	GR		KO (21/05)
40	Toorenvliedt	VL	kapot	
41	Toorenvliedt	VL	kapot	
42	Toorenvliedt	UIL		KAUW (13/4), HOD (21/05)
43	Toorenvliedt	KO/PI		
44	Toorenvliedt	KO		PI (13/4 en 21/05)
45	Toorenvliedt	GV		
46	Toorenvliedt	KO	kapot	
47	Toorenvliedt	BK		
48	Toorenvliedt	KO		KO (13/4)
49	Toorenvliedt	PI (BK)		PI (13/4 zingend bij kast)
50	Toorenvliedt	PI	onvindbaar	
51	Toorenvliedt	?	onvindbaar	
52	Toorenvliedt	KO/PI		
53	Toorenvliedt	KO/PI		PI (5/5 en 21/05)
54	Breeweg	KO		

No	Plaats	Kasttype	Bijzonderheden	Bewoning
55	Breeweg	PI		
56	Karel Doormanplein	KO		
57	Karel Doormanplein	BK		
58	Begraafplaats Walcherseweg	KO		KO (16/05, 22/05 jongen)
59	Begraafplaats Walcherseweg	GV		
60	Begraafplaats Walcherseweg	PI		PI zingend in buurt (16/05)
61	Begraafplaats Walcherseweg	KO	Kast weg	
62	Begraafplaats Walcherseweg	VL	Kast weg	
63	Begraafplaats Walcherseweg	KO		
64	Begraafplaats Walcherseweg	BK		
65	Begraafplaats Walcherseweg	GV		
66	Begraafplaats Walcherseweg	GK	Kast weg	
67	Begraafplaats Walcherseweg	GK	Kast weg	
68	CSW/ Domburgse watergang	KO (RB)		PI (23/05)
69	CSW/ Domburgse watergang	KO		
70	Kastanjelaan	KO		
71	Esdoorn/Sleedoornlaan	GV	onvindbaar	
72	Berkenlaan/ Kornoeljelaan	GV		
73	Eikenlaan	KO		
74	Kastanjelaan	PI		PI (16/05)
75	Kastanjelaan	BK	onvindbaar	
76	Parkje Zanddorp	PI		PI (16/05)
77	Overloper	KO		
78	Overloper	KO/ PI		
79	Overloper	PI		
80	Overloper	GV		
81	Overloper	KO		
82a	Overloper	PI		
82	Overloper	PI		
83	Meiveld	KO		
84	Meiveld	VL		
85	Meiveld	VL		
86	Meiveld	VL	onvindbaar	
87	Meiveld	GV		
88	Meiveld	PI		PI (10/05)
89	Meiveld	GV		
90	Meiveld	KO		
91	Meiveld	PI		PI (10/05)
92	Zuiderkerk	KO	onvindbaar	
93	Schoutstraat	GV		
94	Dauwendaalselaan	GV		
95	Westmede	KO		
96	Grootmede	PI		
97	Parkje Kruitmolenlaan	KO	onvindbaar	
98	Parkje Kruitmolenlaan	RB	Aanwezig?	
99a	Parkje Kruitmolenlaan	KO/PI		KO + juv in nestboom 19/05
99	Parkje Kruitmolenlaan	KO/PI		PI (12/05 &19/05)
100	Begraafplaats West. Oude Havendijk	KO	Kast afwezig	
101	Begraafplaats West. Oude Havendijk	KO		PI (12/05 & 19/05)
102	Begraafplaats West. Oude Havendijk	KO	Bodem weg	
103a	Begraafplaats West. Oude Havendijk	UIL		
103	Begraafplaats West. Oude Havendijk	GV		
104	Begraafplaats West. Oude Havendijk	KO		PI (19/05)
105	Begraafplaats West. Oude Havendijk	GK		GV nabij kast (12/05)
106	Begraafplaats West. Oude Havendijk	GV		
107	Begraafplaats West. Oude Havendijk	UIL		
108	Begraafplaats West. Oude Havendijk	GV		

No	Plaats	Kasttype	Bijzonderheden	Bewoning
109	Begraafplaats West. Oude Havendijk	KO		
110	Begraafplaats West. Oude Havendijk	KO (BK)		
111	Begraafplaats West. Oude Havendijk	?	kapot	
112	Begraafplaats West. Oude Havendijk	KO		
113	Begraafplaats West. Oude Havendijk	GV		
114	Begraafplaats West. Oude Havendijk	BK	Los van boom	
115	Begraafplaats West. Oude Havendijk	VL		
116	Begraafplaats West. Oude Havendijk	KO		
117	Begraafplaats West. Oude Havendijk	KO		
118	Begraafplaats West. Oude Havendijk	PI		
119	Begraafplaats West. Oude Havendijk	TV	onvindbaar	TV gezien op diverse data
120a	Begraafplaats West. Oude Havendijk	PI		PI (12/05 en 19/05)
120	Begraafplaats West. Oude Havendijk	KO		
121	Grenadierweg	PI		
122	Waldammeweg	KO		PI (02/04 en 16/05)
123	Waldammeweg	VL		
124	Waldammeweg	VL		
125	Waldammeweg	VL		
126	Elektraweg	ST	Kast weg	Bos gekapt
127	Elektraweg	TV	Kast weg	Bos gekapt
128	Grenadierweg	TV	Weg?	
129	Grenadierweg	VL	Weg?	
130	Elektraweg	PI		PI zingend daar op oa 16/05
131	Begraafplaats Arnemuiden	KO		KO roepend in buurt 18/05
132	Begraafplaats Arnemuiden	KO	Niet gevonden	
133	Begraafplaats Arnemuiden	KO		PI (21/04 en 18/05)
134	Begraafplaats Arnemuiden	KO (GV)		
135	Begraafplaats Arnemuiden	GV (KO)		
136	Begraafplaats Arnemuiden	WI	Niet gevonden	
137	Begraafplaats Arnemuiden	GV		
138a	Begraafplaats Nw&St Joosland	KO		KO (18/05)
138	Begraafplaats Nw&St Joosland	BK		
139	Begraafplaats Nw&St Joosland	KAUW		
140	Begraafplaats Nw&St Joosland	KO		KO (18/05)
141	Begraafplaats Nw&St Joosland	PI		PI (18/05)
142	Begraafplaats Nw&St Joosland	UIL		S (18/05)
143	Begraafplaats Nw&St Joosland	?	Niet gevonden	
144	Oude begraafplaats Nw&St Joosland	PI		
145	Oude begraafplaats Nw&St Joosland	GV		
146	Brigittadreef	VL		
147	Brigittadreef	VL		
148	Brigittadreef	VL		
149	Brigittadreef	KO		
150	Begraafplaats Sint-Laurens	KO		
151	Begraafplaats Sint-Laurens	GV		
152	Begraafplaats Sint-Laurens	KO		
153	Begraafplaats Sint-Laurens	HU		
154	Begraafplaats Sint-Laurens	GV		
155	Begraafplaats Sint-Laurens	KO		
156	Begraafplaats Sint-Laurens	PI		PI (17/05)

Noot: grijs gearceerde kasten zijn niet gecontroleerd; het betreft vleermuiskasten, afwezige kasten of kapotte kasten

5 Conclusies en aanbevelingen

Voor algemene aanbevelingen en informatie over beheersinrichting verwijs ik naar het rapport uit 2007 en naar de site van Vogelbescherming Nederland www.vogelbescherming.nl (rubriek campagnes en acties).

5.1 Conclusies

5.1.1 Broedvogelonderzoek

Uit het broedvogelonderzoek komt een overwegend positief beeld naar voren. Veel (38 van de 68) in 2008 geinventariseerde soorten zijn toegenomen in vergelijking met 1989. Dit geld vooral voor watervogels, meesachtigen, duiven, spechten en een deel van de zangers en vinkachtigen. De toename van deze soorten hangt samen met een aantal factoren. Naast uitbreiding van de stadsoppervlakte spelen vooral natuurlijke biotoopveranderingen (toename en ouder worden van struiken en bomen) en beheersmaatregelen een belangrijke rol. Ook het uitblijven van strenge winters, verbeterde omstandigheden in de overwinteringsgebieden van Afrikagangers en aanpassing aan veranderende omstandigheden is bij sommige soorten een factor van belang.
Een aantal (18), vaak kritische, soorten is (sterk) afgenomen ten opzichte van eind jaren tachtig. Het gaat hier om soorten als Zomertortel, Huismus (2007), Huiszwaluw, Spreeuw en Kneu. De (soms plaatselijke) afname van deze soorten is een landelijk fenomeen. Verminderd voedselaanbod, veranderend (stads)biotoop en afname van geschikte nestlocaties zijn bekende oorzaken.
De afname van soorten als Spotvogel en Tuinfluiter hangt in Middelburg vooral samen met het ouder worden van parken en groenstroken. Genoemde soorten prefereren jonge aanplant.
Enkele soorten, te weten Zanglijster en Groenling zijn tegen de landelijke trend in afgenomen. Nader onderzoek is nodig om duidelijk te krijgen of hier sprake is van een daadwerkelijke trend of een toevallige samenloop van omstandigheden.

5.1.2 Nestkastonderzoek

Uit het onderzoek komt naar voren dat aanzienlijk deel van het nestkastenbestand (inclusief vleermuiskasten) verdwenen is (20%) of kapot is (5%).
De intacte nestkasten kennen een goed bezettingspercentage (34%, waarschijnlijke broedgevallen meegerekend). Zoals verwacht worden de meeste kasten bewoond door Pimpel- en Koolmezen (samen 89%). In veel groene gebieden, zoals parken en begraafplaatsen, is er een direct verband tussen het voorkomen van deze twee soorten en de aanwezigheid van de gecontroleerde nestkasten.
Een substantieel deel (10%) van de Middelburgse Pimpelmezenpopulatie broedt in de gemeentelijke nestkasten. Bij de Koolmees gaat het om slechts 3% van de gehele populatie. Hoewel de bezettingsgraad van het aantal vliegenvangerkasten erg tegenviel broedt procentueel gezien een flink deel van de populatie van de Grauwe Vliegenvanger in nestkasten van de gemeente (20%).

5.2. Aanbevelingen

5.2.1 Broedvogelonderzoek

Voor algemene aanbevelingen wordt nogmaals verwezen naar het rapport van 2007 en de site van vogelbescherming. Beheersmaatregelen zullen zich vooral moet toespitsen op Rode Lijstsoorten en andere kwetsbare soorten. Speciale aandacht voor struweelbroeders en bewoners van jong struikgewas is wenselijk. Juist deze soorten zijn de afgelopen decennia achteruitgegaan. In nieuwe wijken als de Veerse Poort en vooral de Mortiere is de afwezigheid van jonge aanplant opvallend. Aanplant van gevarieerd struikgewas, bijvoorbeeld in de vorm van heggen of groenstroken zal een positief effect hebben op het voorkomen van soorten als Spotvogel, Tuinfluiter en Kneu. Bovendien verhoogt het de aantrekkelijkheid en leefbaarheid van dergelijke wijken.
In nieuwe uitbreidingslokaties, zoals het plangebied Essenvelt langs de Oude Vlissingseweg is zijn in het conceptontwerp landschappelijke kwaliteit en duurzaamheid en vogelvriendelijk bouwen belangrijke uitgangspunten. Hiermee toont de Gemeente Middelburg visie en laat ze blijken serieus bezig te zijn met een vogel- en natuurvriendelijk beleid.
Ten aanzien van de bestaande parken, groenstroken en andere groene plaatsen in Middelburg verdient het aanbeveling hier en daar coniferen en nadere naaldbomen aan te planten. Dergelijke bomen bieden onder andere broedplaats aan de Groenling, een soort die het erg slecht doet in Middelburg. Bovendien worden naaldbomen veel gebruikt als foerageerplaats (mezen, spechten) en slaapplaats (vinken, spreeuwen).

Hoewel de rapporten van 2007 en 2008 veel en waardevolle informatie opleveren over het voorkomen en de aantalsontwikkelingen van alle voorkomende broedvogelsoorten blijft in de toekomst regelmatig aanvullend onderzoek noodzakelijk om de aantalsontwikkelingen en effecten van beheersmaatregelen te meten. Het verdiend daarom aanbeveling iedere vijf jaar een gebiedsdekkende broedvogelinventarisatie te laten uitvoeren.

5.2.2 Nestkastonderzoek

De gegevens uit het onderzoek bevestigen het belang van de aanwezigheid van nestkasten in parken, op begraafplaatsen en in groenstroken. Buiten woonwijken en tuinen zijn sommige soorten in belangrijke mate aangewezen op de door de gemeente aangeboden nestvoorzieningen. Het verdient dan ook aanbeveling het nestkastbeleid te continueren en regelmatig te investeren in het opknappen en vernieuwen van nestkasten.
Het aanbod en de spreiding van mezenkasten is goed en behoeft geen verandering. Het aantal uilen- en spechtenkasten is beperkt. In parken en op begraafplaatsen zou het aantal kasten uitgebreid kunnen worden. De bezettingsgraad van 50% geeft aan dat er potentieel is voor dergelijke kasten, al werden ze in 2008 niet bewoond door de doelsoorten.
Het aantal Grauwe Vliegenvangerkasten is groot. De bezettingsgraad is echter laag. Blijkbaar vind de soort voldoende natuurlijke nestgelegenheid. De kasten zouden wat beter gespreid kunnen worden en met name daar gehangen worden waar de soort in 2007 en 2008 als broedvogel is vastgesteld in Middelburg.
De helft van de zes aanwezig Boomkruiperkasten bleek weg of kapot. Voor deze soort kan het lonend zijn om te investeren in uitbreiding van het aantal nestkasten. Op de bolwerken werden geen kasten gevonden. Juist hier is de soort na het grootschalig onderhoud in 2007 sterk afgenomen. Vergroten van het aanbod aan nestplaatsen kan het tij hier mogelijk keren. Ook op andere plaatsen waar de soort in 2007 en 2008 voorkwam is het aan te bevelen nestkasten te plaatsen.
Verder kon geen van de drie bekende Torenvalkkasten worden terug gevonden. Wel werd een onbekende kast aangetroffen bij sportpark Voorborch. Bij deze kast waren vroeg in het seizoen ook Torenvalken aanwezig. Het plaatsen van nieuwe kasten op verstoringarme plaatsen in de periferie van de stad en op industrieterreinen wordt aanbevolen, temeer daar de soort landelijk al jaren achteruitgaat.

De Huiszwaluwnesten op de begraafplaats van Sint Laurens hangen op een totaal ongeschikte plaats (aan een laag gebouwtje verscholen tussen de bomen). Kunstnesten kunnen het best worden opgehangen aan de rand van de stad, het liefst in de buurt van reeds bestaande kolonies en aan panden met een vrije aanvliegroute. Of het voldoende is om de soort weer terug te doen keren als Middelburgse broedvogel valt nog te bezien.
De drijvende eendennestkasten hebben vermoedelijk weinig tot geen effect op het broedvoorkomen van de soort. Er is voor de Wilde Een en Soepeend ruim voldoende broedbiotoop voor handen. De huisjes hebben wel een decoratieve functie en worden bovendien vaak gebruikt door rustende reigers, Aalscholvers en meeuwen.
Kort samengevat adviseer ik het bestaande nestkastaanbod te handhaven en voor bepaalde soorten uit te breiden en de spreiding van de nestkasten voor de schaarse en/ of kwestbare soorten af te stemmen op de huidige verspreiding in Middelburg.
Verder is een controleronde in de eerste helft van maart zinvol. Kapotte of scheefgewaaide nestkasten kunnen dan worden gerepareerd of vervangen.
Tenslotte heb ik het krachtige advies in renovatie- en nieuwbouwprojecten standaard nestkasten voor kwetsbare soorten als Huismus, Spreeuw en Gierzwaluw op te nemen in de bouwplannen en bouwtekeningen.

Literatuur

Hustings M.F.H, Kwak R.G.M., Opdam P.F.M. & Reijnen M.J.S.M. 1985. Vogelinventarisatie; achtergronden, richtlijnen en verslaglegging. Pudoc, Wageningen. Nederlandse vereniging tot Bescherming van Vogels, Zeist.

Leeftink K. & Walhout J.M. 2006. Broedvogelonderzoek van grasmusachtigen, spechten en enkele andere soorten op Walcheren in 2005. 't Zwelmpje 21(1): 3-36.

Leeftink K. & Walhout J.M. 2007. Broedvogelonderzoek van een aantal weide- en akkervogels op Walcheren in 2006

Mostert K. 1989. Broedvogelinventarisatie van Middelburg in 1989. Biogeografisch Informatie Centrum, Arnhem.

Smulders B.J. & Joosse A. 1969. Avifauna van Walcheren. Wetenschappelijke mededelingen KNNV no. 82, Hoogwoud.

SOVON Vogelonderzoek 2002. Atlas van de Nederlandse broedvogels 1998-2000. Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.

Vergeer J.W. & van Zuylen G. 1994. Broedvogels van Zeeland. Stichting Uitgeverij Koninklijke Nederlandse natuurhistorische Vereniging, Utrecht.

Walhout J.M. & Twisk F. 1998. Vogels van Walcheren, Stichting Avifauna van Walcheren, Meulenberg, Middelburg.

Walhout J.M. 2007. Broedvogelinventarisatie Middelburg 2007. In opdracht van Gemeente Middelburg, Middelburg.

Van Zuylen G.J.C. & Vergeer J.W. 1991. Broedvogelonderzoek Zeeland deelgebied Walcheren. PPD voor Zeeland, Middelburg.

BIJLAGE 1

Overzicht van datumgrenzen en fusieafstanden (SOVON 2004)

SOORT	DATUMGRENZEN	FUSIEAFSTAND
Dodaars	10 april-10 juli (1 mei-10 juli)	500m
Fuut	1 mei-15 juni	1000m
Blauwe Reiger	15 april-10 mei	500m
Knobbelzwaan	20 april-20 juni	2500m
Grauwe Gans	1 maart-20 juni	2500m
Soepgans	1 april-30 juni	2500m
Grote Canadese Gans	1 april-30 juni	2500m
Nijlgans	15 maart-15 mei	2500m
Bergeend	1 mei-15 juli	2500m
Mandarijneend	15 april-30 juni	1000m
Wilde Eend	1 april-10 mei	1000m
Soepeend	1 april-10 mei	1000m
Kuifeend	15 mei-30 juni	1000m
Sperwer	1 maart-15 juli	1000m
Buizerd	1 februari-15 juli	1000m
Torenvalk	1 maart-15 juli	500m
Patrijs	15 februari-20 juni	500m
Fazant	1 februari-30 juni	300m
Waterhoen	20 april-15 juni	300m
Meerkoet	20 april-10 juni	500m
Scholekster	1 mei-10 juni	1000m
Kluut	1 mei-15 juni	1000m
Kleine Plevier	15 mei-15 juli	1000m
Kievit	10 april-10 mei	1000m
Tureluur	20 april-15 juni	1000m
Kleine Mantelmeeuw	20 mei-15 juni	500m
Zilvermeeuw	20 mei-15 juni	500m
Stadsduif	1 februari-31 juli	300m
Holenduif	1 april-31 juli	300m
Houtduif	1 mei-15 september	300m
Turkse Tortel	15 maart-20 augustus	300m
Zomertortel	1 mei-20 juli	300m
Koekoek	15 mei-30 juni	1000m
Ransuil	20 feb-20 juli (15 maart-20 juli)	1000m
Kerkuil	1 februari-10 oktober	1000m
Gierzwaluw	1 juni-15 juli	nvt
Groene Specht	1 maart-31 mei	1000m
Grote Bonte Specht	1 maart-30 juni (15 april-30 juni)	500m
Veldleeuwerik	1 april-15 juni	300m
Boerenzwaluw	1 juni-15 juli (1 juni- 15 augustus)	1000m
Huiszwaluw	15 juni-15 augustus	300m
Graspieper	1 april-30 juni	300m
Gele kwikstaart	15 april-20 juli	300m
Witte Kwikstaart	15 april-10 juli	300m
Winterkoning	1 februari-20 juli	200m
Heggenmus	10 maart-10 juli	200m

SOORT	DATUMGRENZEN	FUSIEAFSTAND
Roodborst	1 mei-30 juni	200m
Nachtegaal	10 mei-20 juni	200m
Zwarte Roodstaart	20 april-10 juli	200m
Merel	1 maart-15 juli	200m
Zanglijster	20 april-30 juni	300m
Grote Lijster	1 maart-31 mei	500m
Kleine Karekiet	15 mei-10 juli	100m
Bosrietzanger	15 mei-20 juli	100m
Spotvogel	15 mei-15 juli	200m
Braamsluiper	15 mei-15 juli	300m
Grasmus	1 mei-10 juli	200m
Tuinfluiter	1 mei-20 juli	200m
Zwartkop	20 april-20 juli	200m
Tjiftjaf	15 april-20 juli	200m
Fitis	20 april-10 juli	100m
Grauwe Vliegenvanger	15 mei-10 augustus	200m
Staartmees	1 maart-31 mei	500m
Pimpelmees	15 maart-30 juni	300m
Koolmees	15 maart-30 juni	300m
Boomkruiper	1 februari-20 juni	200m
Gaai	1 april- 10 juli	500m
Ekster	1 feb- 30 juni	300m
Kauw	1 maart- 10 mei	300m
Zwarte Kraai	1 maart- 30 juni	300m
Spreeuw	1 april-31 mei	100m
Huismus	10 maart-20 juni	100m
Ringmus	1 april-15 juni	200m
Vink	20 april-20 juli	200m
Groenling	1 mei-30 juni	300m
Putter	1 april-15 juli (10 mei-15 juli)	300 (500)m
Kneu	1 mei-20 juli	500m
Rietgors	1 mei-10 juli	200m

BIJLAGE 2

Aantallen en dichtheden van enkele broedvogelsoorten in Middelburg in 1989 , 2007 en 2008

Soort	Aantal territoria			Soort	Dichtheden per km²		
	1989	2007	2008		1989	2007	2008
Dodaars	0	18	14	Dodaars	0	1.6	1.1
Fuut	0	0	1	Fuut	0	0	0.1
Blauwe Reiger	0	0	2-3	Blauwe Reiger	0	0	0.15
Knobbelzwaan	0	1	2	Knobbelzwaan	0	0.1	0.2
Grauwe Gans	0	1	6	Grauwe Gans	0	0.1	0.4
Soepgans	-	-	23	Soepgans	-	-	1.7
Canadese Gans	0	1	(1)	Canadese Gans	0	0.1	(0.1)
Nijlgans	0	0	0	Nijlgans	0	0	0
Bergeend	4	1	3	Bergeend	0.4	0.1	0.2
Mandarijneend	0	0	1	Mandarijneend	0	0	0.1
Wilde Eend	40	-	167	Wilde Eend	4.0	-	12.4
Soepeend	-	-	81	Soepeend	-	-	6.0
Muskuseend	-	-	6	Muskuseend	-	-	0.4
Kuifeend	8	11	10	Kuifeend	0.8	1.0	0.7
Sperwer	0	1	1	Sperwer	0	0.1	0.1
Buizerd	0	1	0	Buizerd	0	0.1	0
Torenvalk	1	0	1	Torenvalk	0.1	0	0.1
Patrijs	0	3	1	Patrijs	0	0.3	0.1
Fazant	4	-	26	Fazant	0.4	-	1.9
Waterhoen	28	-	82	Waterhoen	2.8	-	6.0
Meerkoet	21	-	26	Meerkoet	2.1	-	1.9
Scholekster	14	14	15	Scholekster	1.4	1.3	1.1
Kluut	0	0	3	Kluut	0	0	0.2
Kleine Plevier	1	1	2	Kleine Plevier	0.1	0.1	0.1
Kievit	11	5	6	Kievit	1.1	0.4	0.4
Tureluur	4	4	3	Tureluur	0.4	0.4	0.2
Kleine Mantelmeeuw	0	-	4	Kleine Mantelmeeuw	0	-	0.3
Zilvermeeuw	0	-	26+	Zilvermeeuw	0	-	1.9
Stadsduif	-	-	45	Stadsduif	-	-	3.3
Holenduif	5	-	26	Holenduif	0.5	-	1.9
Houtduif	89	-	223	Houtduif	8.9	-	16.5
Turkse Tortel	180	-	484	Turkse Tortel	18.0	-	35.9
Zomertortel	1	0	0	Zomertortel	0.1	0	0
Koekoek	2	1	0	Koekoek	0.2	0.1	0
Kerkuil	1	2	2	Kerkuil	0.1	0.2	0.1
Ransuil	3	0	-	Ransuil	0.3	0	-
Gierzwaluw	140	235	-	Gierzwaluw	14.0	20.9	-
Groene Specht	0	10	9	Groene Specht	0	0.9	0.7
Grote Bonte Specht	0	16	15	Grote Bonte Specht	0	1.4	1.1
Veldleeuwerik	1	0	0	Veldleeuwerik	0.1	0	0
Boerenzwaluw	20	2	-	Boerenzwaluw	2.0	0.2	-
Huiszwaluw	100	2	0	Huiszwaluw	10.0	0.2	0

Soort	Aantal territoria			Soort	Dichtheden per km²		
	1989	2007	2008		1989	2007	2008
Graspieper	3	3	-	Graspieper	0.3	0.3	-
Gele kwikstaart	4	0	0	Gele kwikstaart	0.4	0	0
Witte Kwikstaart	9	3	-	Witte Kwikstaart	0.8	0.3	-
Winterkoning	105	-	212	Winterkoning	10.5	-	15.7
Heggenmus	80	-	163	Heggenmus	8.0	-	12.1
Roodborst	8	60	-	Roodborst	0.8	5.4	-
Nachtegaal	2	0	0	Nachtegaal	0.2	0	0
Zwarte Roodstaart	13	8	11	Zwarte Roodstaart	1.3	0.7	0.8
Merel	650	-	749	Merel	65.0	-	55.5
Zanglijster	105	-	67	Zanglijster	10.5	-	5.0
Grote Lijster	0	0	0	Grote Lijster	0	0	0
Bosrietzanger	1	3	2	Bosrietzanger	0.1	0.3	0.2
Kleine Karekiet	55	40	46	Kleine Karekiet	5.3	3.6	3.4
Spotvogel	28	7	3	Spotvogel	2.7	0.6	0.3
Braamsluiper	5	8	3	Braamsluiper	0.5	0.7	0.2
Grasmus	6	6	8	Grasmus	0.6	0.5	0.6
Tuinfluiter	25	15	10	Tuinfluiter	2.5	1.4	0.7
Zwartkop	38	-	76	Zwartkop	3.8	-	5.6
Tjiftjaf	35	72	-	Tjiftjaf	3.5	6.4	-
Fitis	65	10	15	Fitis	6.4	0.9	1.1
Grauwe Vliegenvanger	1	7	10	Grauwe Vliegenvanger	0.1	0.6	0.7
Staartmees	4	37	31	Staartmees	0.4	3.3	2.3
Pimpelmees	65	-	220	Pimpelmees	6.5	-	16.3
Koolmees	180	-	350	Koolmees	18.0	-	25.9
Boomkruiper	2	10	10	Boomkruiper	0.2	0.9	0.9
Gaai	3	11	12	Gaai	0.3	1.0	0.9
Ekster	10	61	-	Ekster	0.9	5.4	-
Kauw	220	550	-	Kauw	22.0	49.1	-
Zwarte Kraai	1	33	-	Zwarte Kraai	0.1	2.9	-
Spreeuw	-	159	174	Spreeuw	-	14.2	12.9
Huismus	-	891	-	Huismus	-	79.6	-
Ringmus	0	1	0	Ringmus	0	0.1	0
Vink	0	4	5	Vink	0	0.4	0.4
Groenling	140	-	54	Groenling	14.0	-	4.0
Putter	12	27	34	Putter	1.2	2.4	2.6
Kneu	35	2	1	Kneu	3.5	0.2	0.1
Rietgors	0	0	0	Rietgors	0	0	0

- voor 1989 zijn steeds de maxima van de populatieschatting aangehouden
- dichtheden 1989 gebaseerd op een stadsoppervlakte van 9.9 km²
- dichtheden in 2007 zijn gebaseerd op en stadsoppervlakte van 11.2 km², de dichtheden in de tabel wijken iets af van die in het rapport van 2007 omdat toen een oppervlakte van 11.0 km² is gehanteerd
- dichtheden in 2008 zijn gebaseerd op een stadsoppervlakte van 13,5 km² (inclusief Mortiere = 230 hectare). De bijtelling van dit gebied in ontwikkeling heeft een sterk drukkend effect op de dichtheden.